

<https://t.me/c/1684722224/10331>

Fordította: Rákos Éva

Tartalom:

Bevezető

I. Miért vált az orosz-ukrán konfliktus próbatétellé az antropológia számára?.....	3
II. Két ukrán identitás: a pozitív kulturális Ukrajna, és Ukrajna mint Anti-Oroszország.....	6
III. Mi gátolta meg Ukrainát abban, hogy a pozitív identitás mellett maradjon?.....	10
IV. A konfliktus tényszerű anatómiája: a nyelv, a Majdan, a Donbasz, a Krím, Minszk, a NATO és Isztambul.....	15
V. A Nyugat, mint a konfliktus rejtett résztvevője: az USA, Nagy-Britannia, Európa és Ukrajna társadalommérnöksége.....	20
VI. Oroszország: nacionalizmus, biztonság vagy történelmi mozgósítás?.....	25
VII. Antropológiai szerzők: az álláspontok és a lelki torzulások áttekintése.....	30
VIII. Steiner, a nacionalizmus és a keresztényellenes impulzus.....	38
IX. Az antropológiai diskurzus lelki diagnosztikája.....	43
X. Az antropológiai folyóiratok összegző diagnózisa.....	49
XI. Befejezés.....	54

Bevezető

Az orosz-ukrán konfliktus, mint az antropológiai ítéletalkotás próbatétele

Az orosz-ukrán konfliktus az antropológiai mozgalom számára nem csupán politikai, erkölcsi és emberi próbatétellé vált. Magának az antropológiai módon történő gondolkodási képességnek vált a próbatételévé. Nemcsak az egyik oldallal együttérezni, nem a sajtó sablonjait ismételgetni, a tényeket nem szellemi sémákra cserélni, a történelemben nem a korábban elfoglalt szimpátia megerősítését keresni, hanem valóban ítélni – abból a területből, melyet Steiner az ébredő

individuális Én területének, a tudati lélek területének nevezett.

Éppen itt volt mély krízis tapasztalható. Az antropológiai közeg, mely évtizedeken keresztül szabad gondolkodásról, szellemtudományról, a materializmus legyőzéséről, a lelki erők megkülönböztetéséről, népszellemekről és kultúrkorszakokról beszélt, gyakran nem jutott magasabbra az átlagos politikai publicisztikánál. Egyes antropológus szerzők szinte teljesen ezt a nyugati-ukrán morális keretet fogadták el: Oroszország: agresszor, Ukrajna: áldozat, a Nyugat: a szabadság védője. Ezzel ellentétben mások meglátták a nyugati diskurzus hamis voltát, de azonnal a másik végletbe estek: Oroszország mitologizálásába, az „orosz lélekről”, a „népszellemről”, a „szláv küldetésről” és a Kelet különleges szellemi sorsáról való beszédekbe. A harmadik csoport békéről beszélt, de nem tudta megnevezni azokat a valós erőket, melyek e békét lerombolták. A negyedik csoport meglátta az USA és Nagy-Britannia geopolitikáját, de az élő, a hűvér Ukrainát majdnem feloldotta az Oroszország megfélemezésére irányuló angolszász sémákban.

Így jelent meg a fő probléma: az antropológia megérezte a tragédiát, de nem tudta azt rögtön egy teljes, osztatlan ítéletben megragadni.

Az orosz-ukrán konfliktust egyetlen pontból nem lehet megérteni. Nem lehet sem az „orosz agresszióra”, sem az „ukrán nacionalizmusra”, sem a „nyugati provokációra”, sem az „orosz küldetésre”, sem „a demokrácia önkény elleni harcára” szűkíteni. Ebben a konfliktusban több valóság is összefonódott: Ukrajna pozitív történelmi identitása; a Majdant követő (poszt-majdani) Ukrajna Anti-Oroszországgá történő átalakulása; az orosznyelvű lakosság nyelvi problémája; a Donbasz (Donyec-medence) polgárháborúja; a Krím különleges helyzete; Ukrajna semlegességének feladása, a NATO bővítése, a minszki megállapodások kudarca; Németország, Franciaország, Nagy-Britannia és az USA szerepe; az ukrán civil társadalom alakítása nyugati támogatási társadalommérnökség* által; az orosz

*грантовая инженерия. A külföldi pénzügyi támogatások (grantok) tudatos elosztásával kívülről formálják, alakítják a helyi folyamatokat. Így fogom

reakció a biztonsági fenyegetettségére; és végül az orosz történelmi-civilizációs mitológia veszélye.

Aki ezekből az elemekből csak egyet emel ki, az már nem az egészről gondolkodik. Egy kényelmes igazságot választ ki.

Ebben az értelemben különösen jellemző antropozófus szerzők egy csoportjának Ukrainára adott reakciója. Ők Ukrainában mindenekelőtt egy olyan népet láttak, amely a szabadságért harcol. Ebben van igazság. Ukrainának valóban megvan a saját történelmi és kulturális alapja: a kozák emlékezet, az ukrán nyelv, az ukrán irodalom, Sevcenko, a Hetmanátus, a galíciai kulturális hagyomány, az 1917-es év államiságának tapasztalata és a függetlenség 1991-es jogi szabályozása. Ukrajna nem a 2014-es év mesterséges kitalációja. Nem szűkíthető „Oroszország peremvidékére”, és nem olvasható be egyszerűen az orosz történelmi térbe.

Azonban van egy másik igazság is. A 2014 utáni modern Ukrajna egyre nagyobb mértékben kezdte önmagát nemcsak pozitív történelmi kultúraként, hanem Anti-Oroszországgként is építeni. Az ukrán identitás egyre erősebben kezdte önmagát tagadás által meghatározni: nem Oroszország, nem az orosz nyelv, nem az orosz világ, nem a szovjet emlékezet, nem Moszkva és nem a közös keleti szláv sors. Ebben a tagadásban már nem a tudati lélek vett részt, hanem az a sebzett érzőlélek, melyet az állam szervezett, melyet a nyugati infrastruktúra támogatott és melyet az Oroszországgal való geopolitikai szakítás szolgálatába állítottak.

Éppen ezt a második ukrán identitást vette sok antropozófus szerző szabadságnak. Látták az ukrán fájdalmat, de nem látták a Donbasz fájdalmát. Hallották az ukrán antropozófusokat, de nem hallották Ukrajna azon orosznyelvű lakosait, akik számára a Majdan nem felszabadulás volt, hanem a korábbi politikai egyensúly felborulása. Beszéltek Kijev méltóságáról, de szinte egyáltalán nem beszéltek Donyeck, Luganszk, Krím, Ogyessza és Harkov félelméről. Kritizálták Oroszország hatalmát, de nem kutatták a nyugati hatalmat, azt a puha, arimáni módon szervezett erőt – a tőkealapok, az NGO-k, a média, az oktatási programok, a korrupcióellenes struktúrák és az európai

integrációs projektek erejét –, mely évtizedeken át nyugati projektként alakította Ukrainát.

A másik oldalról Oroszország antropozófiai védelmezői gyakran egy szemernyit sem bizonyultak jobbakká. Ott, ahol szigorúan és tényszerűen kellett volna beszélni – a NATO-ról, Minszkről, a Donbaszról, a nyelvről, a Krímről, Isztambulról, Nagy-Britannia és az USA szerepéről – gyakran ködösen és mitológiai módon kezdtek beszélni: az „orosz lélekről”, a „népszellemről”, a jövőbeli szláv korszakról, Oroszország szellemi küldetéséről. Így Oroszország valós érveit – biztonság, Ukrajna semlegessége, a Donbasz védelme, az orosznyelvű lakosság jogai, a nyugati birodalmi stratégia ellenállása – ezoterikus köd homályosította el.

Oroszország ilyen védelme gyakran inkább bosszant, mint ösztönöz. Nem tisztítja a megítélést, hanem Oroszország ellenfeleinek ad okot arra, hogy azt mondják: íme, nem egy elemzés, hanem egy misztikus védőbeszéd áll előttünk. Az ilyen szerzők ahelyett, hogy megmutatnák a valós ok-okozati összefüggéseket, a történelmet szellemi publicisztikára cserélik. Az ő írásaikban Oroszország már nem olyan összetett történelmi állam, mely biztonsági fenyegetések között kénytelen élni, hanem egy szimbolikus Keletté, egyfajta jövőbeli szellemi titok hordozójává válik. Ez nem a tudati lélek, hanem Oroszország luciferi idealizálása.

Ezért a valódi antropozófiai álláspont nem lehet sem a szokásos nyugati értelemben vett Ukrajna-párti, sem mitológiai értelemben vett Oroszország-párti. Mindkét fél iránt kíméletlenebbnek kell lennie, de mindkét oldalnál mélyebbnek is.

Ezt kell mondania: Ukrainának pozitív történelmi identitása van – de Ukrajna, mint Anti-Oroszország szellemileg veszélyes és nacionalista módon eltorzult képződmény. Oroszországnak törvényes érdeke fűződik a biztonsághoz – de Oroszországnak nem szabad ezeket az érdekeket saját történelmi tévedhetetlenségéről szóló mítosszá alakítania. Donbasz egy polgárháború valós tárgya volt – de a Donbaszt nem lehet az orosz támogatás nélkül értelmezni. A Krímnek valós alapja volt, hogy ne fogadja el a Majdant követő Ukrainát – a csatlakozása viszont jogilag nem volt tiszta. A Nyugat a szabadság és a demokrácia nyelvén beszélt – de birodalmi erővel, hatalommal élt, Ukrainát az Oroszországra gyakorolt nyomás eszközévé téve. A

nevezni: támogatási társadalommérnökség

béke lehetséges volt – de azt felrúgta Kijev, a Nyugat, aztán pedig Moszkva végleges áttérése az erőből történő megoldáshoz.

Éppen ez a tudati lélek nehézsége: nem egyetlen igazságot kiválasztani, hanem egyidejűleg több igazságot elviselni.

Az antropológia különösen felelős az ilyen ítélethozatalért, mivel ő maga rendelkezik olyan nyelvvel, mely képes a történelmet vagy megvilágítani vagy elsötétíteni. A népszellem, a kulturális küldetés, a néplélek, a Nyugat és a Kelet, továbbá az arimáni és luciferi impulzusok fogalma csak akkor tud termékeny lenni, ha a legnagyobb józansággal alkalmazza őket. Ha azonban a fogalmak elszakadnak a tényektől, veszélyes szellemi szónoklattá válnak. Akkor a „népszellem” az állami erőszakot kezdi jóváhagyni, a „szláv misszió” eltakarja a szemeket a valós politikai hibák elől, a „szabadságharc” pedig elrejtje a nacionalista ruszofóbiát.

Éppen ebben áll az antropológiai folyóiratok fő krízise az orosz–ukrán konfliktus kapcsán. Ez az irodalom gyakran nem különbözteti meg a szinteket. Összekeveri a tanúságot és az ítéletalkotást. A szenvedést és az igazságot. A nemzeti fájdalmat és a szellemi igazságot. A geopolitikát és a sorsot. A tényeket és a mítoszokat. Éppen emiatt sok szöveg belsőleg hiányosnak bizonyul: lehet, hogy őszinte, de nem teljes és egységes; morálisan megrendítő, de módszertanilag gyenge; szellemileg patetikus, de a tényeket tekintve egyoldalú.

Ez a cikk más követelményből indul ki: nem az egyik oldalt megvédeni a másiktól, hanem magát az ítéletalkotást megvédeni a mítoszba eséstől.

Az orosz–ukrán konfliktus vizsgává vált az antropológia számára. És ez a vizsga nem abból áll, hogy meghatározzuk, kit kell jobban szeretni: Ukrajnát vagy Oroszországot. A vizsga másból áll: képes-e az antropológia meglátni, hogyan használta fel a Nyugat az ukrán fájdalmat; hogyan alakult az orosz biztonság háborúvá, hogyan lett a Donbasz a nyugati-ukrajnai tudatból kitörölve; hogyan mitologizálták Oroszországot saját védői; hogyan cselekedett Európa birodalom gyanánt, miközben értékekről beszélt; hogyan szorította háttérbe az ukrán, az orosz és a nyugati nacionalizmus ismét a keresztény univerzalizmust.

Ha az antropológia szellemtudomány akar maradni, le kell mondania a kényelmes szellemi mesékről. Meg kell tanulnia a tényeket látni. Nem a materializmus üres tényeit, hanem a tényeket mint szellemi-történelmi erők megnyilvánulásait. Ugyanakkor a szellemi történelemhez vezető út nem nélkülözheti a ténybeli józanságot. Éppen azzal kezdődik.

Ezért e cikk fő kérdése így hangzik:

fel tudott-e emelkedni az antropológiai gondolat az érzőlélektől – fájdalom, félelem, szimpátia, antipátia – az értelem keresztlélektől – jog, szerződések, geopolitika, biztonság – a tudati lélekhez, képessé válva kibírni a konfliktus tragikus teljességét?

A válasz kényelmetlen lesz: csak részben.

De éppen ezzel a kényelmetlen válasszal kezdődhet el a valódi munka. Mivel ma az antropológiához hűnek lenni azt jelenti, hogy nem ismételtjük a népekről szóló steineri formulákat, nem keressük Oroszországban vagy Ukrajnában a jövő misztikus hordozóját, nem válunk nyugati lapok vagy ruszofil körök visszhangjává, hanem rendelkezünk a tények bátorságával, a megkülönböztetés bátorságával és a szellemi önkritika bátorságával.

Csak egy ilyen ítéletalkotás lehet valóban keresztényi. Nem azért, mert előre igazolja az egyik oldalt, hanem azért, mert nem engedi meg egyik oldalnak sem, hogy kisajátítsa magának a teljes igazságot.

I. Miért vált az orosz–ukrán konfliktus próbatétellé az antropológia számára?

Az orosz–ukrán konfliktus az antropológia számára nem egyszerűen egy külső politikai eseménnyé vált, melynek kapcsán ezt vagy azt az álláspontot foglalhatja el. Magának az antropológiai ítéletalkotás képességének belső próbatételévé vált. A kérdés nem csak az, hogy kinek van igaza: Oroszországnak vagy Ukrajnának, Nyugatnak vagy Keletnek, Kijevnek vagy a Donbasznak. A kérdés mélyebb: képes-e magát szellemtudománynak tartó antropológiai gondolat elviselni a történelmi esemény összetettségét anélkül, hogy akár morális emócióval, akár geopolitikai sémával, akár ezoterikus mítosszal cserélné fel azt?

Éppen itt tárult fel az antropológiai folyóiratok jelentős résznek gyengesége. Ott, ahol a legnagyobb

józanagra, a szintek megkülönböztetésére lenne szükség, s annak képességére, hogy a tényeket azok szellemi-történelmi kapcsolataiban lássuk, gyakran átlagos ideológiai reakciókkal találkozunk. Egyes szerzők szinte teljes egészében a nyugati-ukrajnai keretrendszer vették át, mely szerint Oroszország: agresszor, Ukrajna: áldozat, a Nyugat: a szabadság védelmezője. Mások ezzel szemben meglátták a keretrendszer hazugságát, ők azonban saját mitológiájukhoz fordultak: Oroszország mint egy különleges szellemi sors hordozója, az orosz lélek mint a jövő titka, a Nyugat mint tisztán arimáni gonosz. A harmadik csoportban békéről beszéltek, de nem tudták vagy nem akarták megnevezni azokat az erőket, melyek megsértették a béke lehetőségét: Minszk megghiúsulását, Ukrajna NATO-orientációját, az USA és Nagy-Britannia szerepét, a nyugati (anyagi) támogatási és katonai infrastruktúrát. A negyedik csoport látta a geopolitikát, de elveszítette az élő embert – az ukránt, a Donbasz vagy a Krím lakóját, az orosz vagy az európai embert –, aki egy hatalmas történelmi katasztrófarészeseivé vált.

Így az antropozófia, ahelyett hogy egy mélyebb megértés szervévé vált volna, gyakran csak egy már kész politikai álláspont szellemileg megszínezett formájává vált.

Ez különösen fájdalmas amiatt, hogy az antropozófia nem egy szokásos ideológia. Az emberről mint szellemi lényről beszél, szól a tudat fejlődéséről, a néplelkekről, a kultúrkorszakokról, a szabadságról, az erkölcsi intuícioról és a gondolkodás szellemi felelősségéről. De éppen ezért nincs joga ahhoz, hogy egy átlagos történésznél, egy becsületes újságírónál vagy egy politikai elemzőnél rosszabbul gondolkodjon. Ha az antropozófia a történelem szellemi erőiről beszél, annál inkább köteles a tényeket tekintve pontosnak lenni. Másként a „szellemi értelmezés” nem a tények megvilágításává, hanem azok elkerülési módjává válik.

Az orosz-ukrán konfliktus éppen ilyen megkülönböztetést igényel. Nem szűkíthető egyetlen formulára. Nem lehet csak ennyit mondani: „Oroszország támadt”. Ez tény, de nem a teljes történet. Nem lehet csak ennyit mondani: „Ukrajna Anti-Oroszországgá vált”. Ez fontos diagnózis, de nem az egész történet. Nem lehet csak ennyit mondani: „Ukrajnát a Nyugat Oroszország ellen használta fel”. Ez a kép fontos része, de nem meríti

ki a tragédiát. Nem lehet csak ennyit mondani: „A Donbasz fellázadt a törvénytelen hatalom ellen”. Ez az egyik réteg igazsága, de nem érvényteleníti Oroszország szerepét. Nem lehet csak ennyit mondani: „Oroszország a sajátjait védte”. Ez sok mindent megmagyaráz, de nem teszi feleslegessé a kérdést az erőszakos válasz mértékéről és következményeiről.

Nem egy tiszta ok-okozati vonal áll előttünk, hanem egy csomópont. Ebben a csomópontban egyesül az ukrán történelmi identitás, az ukrán nacionalizmus, az orosznyelvűség kérdése, a Donbasz, a Krím, a NATO, a Minszki egyezmények, a 2022-es isztambuli béketárgyalások, a nyugati pénzalapok, az amerikai stratégia, Oroszország megfélemezésének brit vonala, az európai normatív birodalom, Oroszország biztonsága, az orosz történelmi emlékezet és a szláv jövő antropozófiai témája. Aki ezek közül az elemek közül csak egyet ragad meg, és azt teszi az egész kép középpontjává, az már nem a teljes képről gondolkodik.

Éppen ezért vált ez a konfliktus a tudati lélek próbatételévé.

Az érzőlélek természetesen reagál a fájdalomra. Látja a lerombolt házat, a megsebesült gyermeket, a menekültet, a halott katonát, a félelmet, a megaláztatást, a vért és az igazságtalanságot. Érzőlélek nélkül lehetetlen az emberség. De ha csak az érzőlélek marad az ítélethozatal egyedüli eszköze, akkor elkerülhetetlenül csak a „saját” fájdalmát választja, és nem látja az idegen fájdalmat. Akkor az ukrán fájdalom válik abszolúttá, a Donbasz fájdalma pedig propagandává. Vagy pedig fordítva: a Donbasz fájdalma válik abszolúttá, az ukrán fájdalom pedig a Nyugat színjátékává. Az érzőlélek saját megélésében nem hazudik, de egyedül nem képes történelmi igazságot szolgáltatni.

Az értőlélek magasabbra emelkedik. Egyezményekről, határokról, jogról, a NATO-ról, Minszkről, biztonsági garanciákról, szuverenitásról, nemzetközi kötelezettségekről és állami érdekekről beszél. Szükség van rá, mert nélküle az egész történelem érzésekre és kiáltásokra esik szét. Azonban az értőlélek is egyoldalúvá válhat. Nyugati változatában ezt mondja: vannak nemzetközileg elismert határok, Oroszország megsértette azokat, következésképpen az összes megelőző történet másodlagos. Oroszország-párti változatában ezt mondja: van a NATO, van Minszk, Donbasz,

biztonsági fenyegetettség, következésképpen az erőszakos válasz szükségszerű volt. Az értelem mindkét esetben jogi vagy geopolitikai sémát választ, és azt használja az egész helyettesítésére.

A tudati léleknek többet kell tennie. Ki kell bírnia az ellentmondásokat. El kell ismernie, hogy Ukrajna pozitív történelmi identitással rendelkezik – és egyidejűleg látnia kell, hogy a Majdan utáni Ukrajna Anti-Oroszországgént kezdte magát építeni. A tudati léleknek el kell ismernie, hogy Oroszország biztonsági igényei valóságok – nem szabad azonban Oroszországot egyidejűleg a jövőbeli szellemi küldetés misztikus edényévé alakítani. El kell ismernie, hogy a Donbasz egy polgárháború valós szereplője volt – egyidejűleg látni kell az oroszországi támogatást és a konfliktus nemzetközi dimenzióját is. El kell ismernie a Krím valódi Oroszországhoz kötődő identitását és félelmét a Majdan utáni Kijevtől – de nem szabad egyidejűleg szemet hunynia a csatlakozás jogi problémája felett. El kell ismernie azt, amit a Nyugat a szabadságról és a demokráciáról mondott – és hogy egyidejűleg imperialista erőként lépett fel, mely Ukrajnát úgy alakította, mint az Oroszországra történő nyomásgyakorlás eszközét.

Ilyen ítéletalkotási szintet az antropológiai folyóiratok ritkán értek el.

Sok szerző fő hibája nem abban állt, hogy a „másik oldalon” állt. A hiba mélyebb: a teljességre irányuló ítéletalkotást egy részleges igazsággal helyettesítették. Egyesek számára az ukrán fájdalom vált teljes igazsággá. Mások számára – az orosz szellemi misszió. A harmadik csoport számára – a Nyugat geopolitikája. A negyedik csoport számára – a nemzetközi jog. Az ötödik csoport számára – a béketeremtő pátoz. A teljes igazságnak beállított részleges igazság azonban hazugsággá válik. Éppen így születnek az ideológiák: nem az igazság teljes hiányából, hanem az egyik részének abszolutizálásából.

Ebben az értelemben az Ukrajna-párti és az Oroszország-párti szerzők gyakran tükörszerűen hasonlóknak bizonyultak. Az előbbiek Ukrajnát mint a szabadság terét mitologizálták, elfeledkezve a Donbaszról, a Krímről, az orosz nyelvről, a NATO-ról és a nyugati támogatási társadalommérnökségről. Az utóbbiak Oroszországot mint a Nyugat szellemi ellensúlyát mitologizálták, elfeledve, hogy Oroszország valóságos védelmének nem az „orosz lélek” ködére

kell épülnie, hanem az összes fél biztonságának, megállapodásainak, történelmének, érdekeinek és hibáinak világos elemzésére. Egyesek az ukrán nemzeti mozgósítást a tudati lélek megnyilvánulásának tekintették. Mások az orosz történelmi-szellemi mozgósítást a népszellem kinyilatkoztatásának tekintették. Sem az előbbiek, sem az utóbbiak nem jutottak el az ítéletalkotás valódi szabadságáig.

Különös jelentőséghez jut itt a nacionalizmushoz való viszony. Steiner többször is rámutatott a nemzeti alapelv veszélyességére, ha az elhomályosítja az univerzális-emberi és a keresztényi alapelvet. Ezért egy antropológusnak nincs joga, hogy elítélje az orosz nacionalizmust és egyidejűleg jóváhagyja az ukránt. Nincs joga ahhoz, hogy feltárja az ukrán ruszofóbiát, és egyidejűleg romantizálja az orosz világot. A nacionalizmus attól még nem válik szellemivé, hogy ukrán, orosz, német, angol vagy amerikai. Minden nemzeti identitást ellenőrizni kell: az ember feltárulását szolgálja-e, vagy az embert a nép, a nyelv, az állam, a vér, az emlékezet és a sértődöttség szolgálatába állítja?

Éppen ezért az orosz–ukrán konfliktus nem csupán politikai, hanem antropológiai megpróbáltatás is. Arra késztet, hogy megkérdőzzük: tudunk-e a néplelekekről gondolkodni anélkül, hogy bálványokká tennénk azokat? Képesek vagyunk-e Európa sorsát anélkül, hogy ezt a sorsot geopolitikai szimpátiákkal helyettesítsenénk? Képesek vagyunk-e együttérezni Ukrajnával anélkül, hogy a nacionalista ruszofóbiáját szabadságnak tekintenénk? Képesek vagyunk-e Oroszországot megvédeni anélkül, hogy szent birodalomként avatnánk? Képesek vagyunk-e a Nyugatról nem az irigység és a sértődöttség nyelvén beszélni, hanem úgy, hogy a birodalmi formáit vetjük szigorú analízis alá.

Ha a válaszuk becsületes, muszáj lesz elismerni: az antropológiai közeg gyakran nem állt készen erre a megpróbáltatásra. Gazdag fogalmi eszközzel rendelkező, de azt gyakran nem a megismeréshez használta, hanem a már kiválasztott álláspont igazolásához. Tudati lélekről beszélt, de érzőlélekből cselekedett. Szellemtudományról beszélt, de kész, a médiából, a nemzeti kultúrából vagy ezotériából származó mítoszokat fogadott el. Szabadságról beszélt, de

gyakran kollektív szimpátiák és antipátiák keretein belül maradt.

De mégis éppen ez a kudarc válhat egy érettebb munka kezdetévé. Mivel az orosz–ukrán konfliktus az antropológiát arra készteti, hogy megtisztítsa a maga módszerét. Ne mondjon le a szellemi tekintetről, hanem tegye azt szigorúbbá. Ne süppedjen materialista tényközpontúságba, de ne is engedje a szellemi képeknek, hogy helyettesítsék a tényeket. Ne válasszon Oroszország és Ukrajna között, mint két mítosz között, hanem lássa meg a teljes történelmi tér tragédiáját, ahol minden oldalon megvan a maga fájdalma, a maga igaza, a maga bűne és a maga vaksága.

Az orosz–ukrán konfliktus annak vizsgájává vált, hogy az antropológia képes-e ideológia helyett szellemtudományként létezni. És ennek a vizsgának a fő kérdése így hangzik:

képes-e az antropológiai gondolkodás a szimpátiától és antipátiától egy olyan ítélethozatalhoz felemelkedni, amely elviseli a tények tragikus teljességét?

Ha nem képes, akkor az általános ideológiai zaj része marad. Ha képes, akkor esélyt kap arra, hogy ismét azzá váljon, aminek lennie kell: a szabad, bátor és szellemileg felelős gondolkodás iskolájává.

II. Két ukrán identitás: a pozitív kulturális Ukrajna, és Ukrajna mint Anti-Oroszország

Ahhoz, hogy megértsük az orosz–ukrán konfliktust és a rá adott antropológiai reakciót, először is két eltérő ukrán identitást kell megkülönböztetnünk. Ezek összekeverése vált téves ítéletek fő okává. Az egyik: Ukrajna mint valós történelmi-kulturális individualitás. A másik: Ukrajna mint Anti-Oroszország, vagyis egy olyan későbbi nemzeti-ideológiai konstrukció, melyben az ukrán öntudatot mindenekelőtt Oroszország, az orosz nyelv, a közös történelmi emlékezet és a keleti szláv kulturális rokonság tagadása határozza meg.

Ha nem tesszük meg ezt a megkülönböztetést, akkor a gondolat elkerülhetetlenül a két véglet valamelyikébe jut. Vagy Ukrajnát határozza meg művi, saját történelmi alappal nem rendelkező képződménynek. Vagy fordítva, a mai modern anti-orosz ukrán projektet azonosítja az egész történelmi Ukrajnával, és így az hamis szellemi-erkölcsi alátámasztást kap. Mindkét álláspont téves.

Ukrajna nem egy kitaláció. De Ukrajna mint Anti-Oroszország sem természetes és elkerülhetetlen lezárása az ukrán történelemnek.

1. Pozitív ukrán identitás

A pozitív ukrán identitásnak valós történelmi alapjai vannak. Ez az identitás nem 2014-ben kezdődik, nem a nyugati tőkealapok hozták létre a semmiből, és nem egyszerű politikai kitaláció. Forrásai összetettek, többretegűek és több történelmi rétegbe nyúlnak vissza.

Az első réteg: a rusz örökség. A Kijevi Rusz nem volt sem a modern Oroszország, sem a modern Ukrajna. Azonban Kijev, a dél-orosz földek, a Galícia-Volhínia vonal, a litván-orosz örökség, a pravoszláv testvériségek és a nyugat-ruszin írásbeliség a későbbi ukrán önállóság forrásaivá váltak. Ukrajnának nincs joga monopolszerűen kisajátítani magának az egész Ruszt, de Moszkvának sincs joga kisajátítani magának Kijevet mint „ősi Oroszországot”. Már itt létrejön az ukrán szubjektivitás első alapja: a kijevi hagyomány nem esik teljesen egybe a moszkvaival.

A második réteg: a kozák. Éppen a kozák emlékezet adta az ukrán öntudatnak a szabadság és függetlenség, a katonai testvériség, a helyi öngazgatás és a külső hatalomnak való ellenállás alakját. Ez egy összetett katonai, társadalmi és határvédelmi jelenség volt. De éppen ebben alakult ki a szabadságnak az az alakja, mely később az ukránság fő szimbólumává vált. A Hetmanátus, a kozák autonómia, valamint a szerződések, a sztarsina*, a hadsereg és a szabadság emléke a későbbi ukrán identitásnak nemcsak folklór-jellegű, hanem politikai anyagot is biztosított.

A harmadik réteg: a nyelv és a kultúra. A XIX. században az ukrán beszéd, ének, folklór, irodalom, történelmi emlékezet és Sevcenko alakja kezdték alakítani a már modern ukrán nemzeti identitást. Itt az ukránság nemcsak helyi szokássá, hanem kulturális öntudattá is válik. A nyelv már nem egyszerűen paraszti nyelvjárássá, hanem egy külön történelmi lét jelévé válik. Ebben az értelemben az ukrán kultúrának teljes joga van az elismerésre. Nincs szüksége engedélyre Oroszországtól, Németországtól, Ausztriától vagy Európától.

*sztarsina: a kozákoknál befolyásos katonai elit

A negyedik réteg: a nyugat-ukrajnai, mindenekelőtt a galíciai. Galíciában az ukrán identitás más feltételek között fejlődött, mint az Orosz Birodalomban: a görög-katolikus egyház, az iskolák, a nyomtatás, a társadalmi szervezetek, a lengyel elittel való versengés és az osztrák közigazgatási közeg révén. Itt az ukránság egy szilárdabb intézményi formát kapott. De épp itt jött létre a jövőbeli veszély: az ukránság helyi galíciai változata később egy általános – egész Ukrajnára érvényes – nemzeti norma szerepére pályázott, beleértve azokat a régiókat is, ahol a történelmi emlékezet teljesen másmilyen volt.

Az ötödik réteg: a szovjet-köztársasági. Az Ukrán Szocialista Szövetségi Köztársaság a szovjet rendszer teljes szabadság-nélkülisége ellenére egy adminisztratív, oktatási, kulturális és területi formát hozott létre Ukrajna, mint külön köztársaság számára. A szovjet hatalom egyszerre elnyomta a nemzeti önállóságot és erősítette Ukrajna állami-közigazgatási burokját. Éppen ebből a burokból jött létre 1991-ben a független Ukrajna. Ezért a modern ukrán államiságot nem lehet csak a kozákságon vagy Galícián keresztül megérteni; Ukrajna a szovjet köztársasági formának is örököse.

A hatodik réteg: az 1991-es év polgári rétege. Ukrajna a függetlenségéről szóló népszavazáson megkapta államiságának jogi formáját. Fontos azonban itt aláhúzni, hogy az 1991-es év Ukrajnája még nem Anti-Oroszország volt. A függetlenségre nem mint Oroszország elleni harcra szavaztak, hanem mint szuverén köztársaságra, mely megőrzi kapcsolatait Oroszországgal, megőrzi az orosz nyelvet, a közös emlékezetet, a gazdasági együttműködést és a posztsovjett közelséget. Ez nem a későbbi értelemben vett nacionalista Ukrajna volt, hanem egy sokrétű Ukrajna: nyugat-ukrán, közép-, orosznyelvű, szovjet-ipari, fekete-tengeri Ukrajna, a Krím és a Donbasz Ukrajnája.

És épp ez a pozitív ukrán identitás: a nyelv, a kultúra, a kozák emlékezet, a területi sajátosság, a történelmi különállóság és a saját állami létezéshez való jog. Ezt a pozitív identitást el kell ismerni. Nem lehet csupán a nyugati intrikára, a lengyel tervre, ausztriai kitalációra, Soros Györgyre, a NATO-ra vagy a Majdanra szűkíteni.

Antropozófus módon ezt mondhatjuk: itt egy valós népi individualitás működik, de még nem feltétlenül a nacionalizmus. A népléleknek lehet saját nyelve, saját emlékezete, saját hangvétele, saját történelmi

megélése, anélkül hogy eközben bálvánnyá válna. Ilyen értelemben a pozitív Ukrajnának joga van a létezéshez.

2. Ukrajna mint Anti-Oroszország

Azonban e pozitív identitás mellett fokozatosan egy másik réteg, egy negatív réteg is kialakult. Ezt az identitást nevezhetjük így: Ukrajna mint Anti-Oroszország.

Ez az identitás nem annyira erre a kérdésre épül: **kik vagyunk mi?**, inkább erre: **kik nem vagyunk?** Nem Oroszország. Nem az orosz világ. Nem az orosz nyelv. Nem Moszkva. Nem a szovjet emlékezet. Nem egy általános keleti-szláv sors. Nem pravoszláv-orosz tér. Nem birodalom.

Az ilyen identitás korlátozott mértékben érthető. Minden olyan nemzeti identitás, mely egy erősebb központ nyomását élte át, áthalad az önelhatárolás pillanatán. Az ukrán nyelvnek valóban szüksége volt védelemre. Az ukrán történelemre valóban túl sokáig orosz birodalmi optikán keresztül tekintettek. Az ukrán kultúrának valóban joga volt kilépni a „kisebb” és a „vidéki” szerepköréből.

Az önelhatárolás azonban veszélyessé válik, ha az identitás fő alapelvevé válik. Akkor a nép már nem saját pozitív tartalmából építi önmagát, hanem az attól való belső függőségben kezd élni, amit tagad. Ezt mondja: **azért létezőnk, mert mi nem ők vagyunk**. Ez már nem a tudati lélek szabadsága, hanem a sebzett érzőlélek szabadsága.

Ukrajna mint Anti-Oroszország nem hirtelen jött létre. Előfeltételeit már a XIX. században lehet látni, amikor az ukrán nyelv és kultúra birodalmi tagadására ukrán mozgalom válaszolt. Aztán ez a réteg megerősödött a nyugat-ukrajnai és az emigráns közegben, különösen a XX. század radikális nacionalizmusának formáiban. A szovjet trauma, az elnyomás, a Holodomor*, a ruszifikáció, az ukrán felkelő hadsereg elleni harc és a disszidensek** leverése jelentős történelmi alapot teremtett az oroszellenes és a szovjetellenes érzéseknek.

*éhínség Ukrajnában az 1932-33-as években. Közvetlen halálos áldozatainak számát 3 millió és 7,5 millió közé teszik.

**disszidensnek nevezik a másként gondolkodókat is

Végül ez a második identitás a 2014-es év után állami-politikai formává vált. Ukrajna éppen a Majdan után egyre gyorsabban kezdett egy sokrétegű posztszovjet köztársaságból nemzeti identitásra mozgósított állammá válni, mely számára Oroszország vált az önmeghatározás fő negatív központjává.

Itt néhány tényező egyesült.

Először is, hogy a Majdant nem egyszerűen politikai tiltakozásnak értelmezték, hanem Ukrajna új születésének. A támogatói számára ez a méltóság forradalma volt, megszabadulás a korrupciós és oroszpárti múlttól, belépés az európai történelembe. Azonban az ország másik része – a Donbasz, a Krím, a déli és a keleti területek jelentős része – számára a Majdan másként nézett ki: úgy, mint a korábbi egyensúly erőszakos lerombolása, mint a nemzeti identitásra mozgósított Kijev eljövetele, veszélyként az orosz nyelvre, a regionális identitásra és az Oroszországgal való kapcsolatokra. Ami egyesek számára szabadsággá vált, az mások számára félelem lett.

Másodszor, hogy 2014 után az ukrán állam egyre aktívabban kezdett egy egységes nemzeti keretet építeni: dekommunizáció*, átnevezések, a történelmi emlékezet revíziója, az ukrán nyelv megerősítése, egyes alakok heroizálása és mások démonizálása. Ebben nem minden volt mesterséges: az állam valóban az ukrán központot törekedett megerősíteni. A probléma azonban abban állt, hogy ez a központ egyre inkább úgy épült fel, hogy az ország jelentős részének orosznyelvű és a szovjet időből származó ipari tapasztalatai kiszorultak.

Harmadszor, hogy a (katonai) blokkonkívüliség státuszának elutasítása és NATO felé irányulás az ukrán identitást kulturális-államiból katonai-geopolitikaivá alakította. Ukrajna már nem csupán ezt mondta: **önmagunk akarunk lenni**. Inkább ezt kezdte mondani: **olyan katonai blokk részévé akarunk válni, melyre Oroszország fenyegetésként tekint**. Ettől a pillanattól kezdve az ukrán identitás megszűnt az ukrán kultúra belső kérdésének lenni, és az Oroszország és Nyugat közti konfliktus elemévé vált.

Negyedszer a nyugati „puha hatalom” játszott hatalmas szerepet, a tőkealapok, az NGO-k, a

média, az oktatási programok, a korrupcióellenes struktúrák, a jogvédő hálózatok, a szakértői körök és az európai integrációs menetrend évtizedeken át nyúlóan alakították az ukrán társadalom nyugatbarát rétegét. Ezek az erők nem ukrán kultúrát hoztak létre, hanem az ukrán civil társadalomnak éppen azt a típusát segítettek kialakítani, amely számára Oroszország az önkény, a korrupció, a birodalom, a múlt és a dezinformáció szimbólumává vált. Így a pozitív ukrán identitást Ukrajna átorientálásának nyugati projektjébe vonták be.

Ötödször, hogy a 2014-2022 közötti háború radikalizálta a tudatot. A Donbaszt Kijevben egyre gyakrabban nem az ország belső szakadásának állították be, hanem külső orosz agresszióknak. A Krímet nem valós oroszbarát identitással rendelkező övezetnek, hanem elrabolt területnek. Az orosznyelvűek félelmét nem ténynek, hanem propagandának. Végül szinte egyedüli elfogadhatóvá ez vált: ukránnak lenni azt jelenti, hogy egyre inkább Oroszország elleninek kell lenni.

2022 után ez a folyamat még élesebbé vált. A deruszifikáció, az orosz kultúra elvetése, az utcák átnevezése, az orosz nyelv kiszorítása, továbbá az egyházi, kulturális, oktatási és családi kapcsolatok elszakadására nem egyéni politikai vonalként tekintettek, hanem erkölcsi szükségszerűségként is. A háború a második identitásnak tömeges érzelmi alapot adott. Oroszország már nem pusztán politikai ellenféllé, hanem a gonosz alakjává vált, melytől az ukrán teret meg kell tisztítani.

3. Nemzeti szabadság vagy a tagadás szabadsága?

Itt egy fontos szellemi-antropozófiai kérdést kell feltennünk: szabadságnak minősül-e egy ilyen identitás?

Ha Ukrajna szabadsága azt jelenti, hogy joga van saját nyelvhez, kultúrához, történelmi emlékezetéhez, államhoz, irodalomhoz, iskolákhoz, egyházhoz és politikai önállósághoz, akkor ez törvényes szabadság. Ha Ukrajna szabadsága azt a jogot jelenti, hogy Oroszország ne nyelje el, az is érthető.

Azonban ha Ukrajna szabadsága az orosz nyelv kiszorítását, a közös történelem megtagadását, az orosz kultúra iránti gyűlöletet, az összes oroszbarát régió démonizálását, a Donbasz és a Krím morálisan alacsonyabb értékű területté történő minősítését

*a kommunizmusnak a társadalmi élet különböző területeire vonatkozó elutasítása

jelenti, akkor ez már nem a tudati lélek szabadsága. Ez a tagadás szabadsága.

A tudati lélek nem építi magát csupán egy idegen hatás tagadására. Nem csak ennyit mond: **azért vagyok szabad, mert nem vagyok veled azonos.** Azt mondja: **azért vagyok szabad, mert megtaláltam saját pozitív szellemi középpontomat, és el tudom ismerni más jogát arra, hogy másmilyen legyen.**

Ukrajnának éppen ez hiányzott. A pozitív ukrainai identitás egy érett civil formába tudott fejlődni: az ukrán nyelv mint állami középpont, az orosz nyelv mint védett kulturális realitás; az ukrán történelem mint saját emlékezet a közös orosz–ukrán sors gyűlölete nélkül; európai kapcsolatok Ukrajna NATO-hídfüvé válása nélkül; kozák szabadság galíciai ideológiai monopólium nélkül; függetlenség ruszofóbia nélkül.

Egy ilyen út lehetséges volt. Ukrajna híd lehetett volna Oroszország és Európa között, a keleti-szláv emlékezet és az európai jogi kultúra között, a pravoszláv vallás és a görög-katolikus hagyomány között, az ukrán nyelv és az orosznyelvű városi kultúra között. Ezt az utat azonban szétverték.

Mi verte szét? A belső nacionalizmus, a nyugati geopolitikai társadalommérnökség, az ukrán állam gyengesége, a oligarchák általi manipuláció, az Oroszországtól való félelem, a semlegesség elutasítása, a Donbasz háborúja, aztán pedig a durva orosz reakció, amely az ukrán tömegek tudatában véglegesen megerősítette a második identitást.

4. Miért fontos ez az antropozófus szerzők értékeléséhez

Sok Ukrajnát védő antropozófus szerző nem tette meg ezt a megkülönböztetést. Látták a pozitív Ukrajnát – a nyelvet, a kultúrát, a szenvedést, a méltóságot, az önkéntességet, az ellenállást, de nem vették észre, hogy ezzel együtt a második Ukrajnát – Ukrajnát mint Anti-Oroszországot – is igazolják.

Védtek az ukrán szabadságot, de nem tették fel azt a kérdést, hogy ez a szabadság nem vált-e a tagadás szabadságává. Beszéltek a méltóságról, de nem vették észre a ruszofób nemzeti mozgósítást. Áldozatról beszéltek, de nem kérdezték meg, hogy ez az áldozat kit taszított ki, kit alázott meg, kit fosztott meg a hangjától, vagy kit minősített árulónak. Arról is beszéltek, hogy Ukrajnának joga van ahhoz, hogy önmaga legyen, de nem tették fel a

kérdést: van-e joga a Donbasznak, hogy önmaga legyen? Van-e joga a Krímnek, hogy ne fogadja el a Majdant? Van-e joga az orosznyelvű ukrán embereknek ahhoz, hogy ne egy új nemzeti pedagógia alapanyagává tegyék őket?

Éppen itt fedezhető fel egy csúsztatás. Egy antropozófus szerzőnek meg kellene védenie a pozitív ukrán identitást, de Ukrajnát mint Anti-Oroszországot kritizálnia kellene. Ehelyett a második identitást sokan az első természetes folytatásának fogadták el.

Éppen ez adja a fő módszertani kudarcot.

5. A megkülönböztetés antropozófiai képlete

Antropozófiai szempontból az első ukrán identitást lehet úgy érteni, mint a néplélek egészséges megnyilvánulását: nyelv, dalok, föld, emlékezet, a szabadság képe, történelmi temperamentum, kulturális forma.

A második identitás – Ukrajna mint Anti-Oroszország – már az érzőlélek eltorzult megjelenése: trauma, félelem, harag, sértődöttség, az ellenségen keresztüli önmeghatározás, a közös múlt tagadása, az idegen nyelv iránti gyűlölet, nemzeti mozgósítás.

Az első identitás kapcsolódhat egy keresztény és általános-emberi horizonthoz. A második könnyen keresztényellenessé válhat, mivel saját népét abszolútumnak állítja be, az idegent pedig fenyegetésnek, melyet ki kell taszítani.

A két Ukrajna megkülönböztetése épp ezért minősül elengedhetetlen feltételnek minden becsületes analízis számára.

Nem szabad ezt mondani: **Ukrajna nem létezik.** Ez hazugság.

De azt sem szabad mondani, hogy **mindaz, amit Ukrajna ma tesz, az a szabadságának megnyilvánulása.** Ez szintén hazugság.

A pontos képletnek ilyennek kell lennie:

Ukrajna mint kultúra, valós és elismerésre méltó; Ukrajna mint Anti-Oroszország egy későbbi nemzeti-ideológiai konstrukció, amely egy történelmi trauma, a nyugati társadalommérnökség, a Majdan utáni mozgósítás és a háború egyesüléséből jött létre.

És ha az antropológia ezt a konfliktust a tudati lélekből akarja átgondolni, akkor meg kell védenie az első Ukrajnát a birodalmi tagadástól, és egyidejűleg kritizálnia kell a második Ukrajnát, mint nacionalista és ruszofób torzulást.

III. Mi gátolta meg Ukrajnát abban, hogy a pozitív identitás mellett maradjon?

Ha elfogadjuk a két ukrán identitás – a pozitív kulturális és történelmi Ukrajna és Ukrajna mint Anti-Oroszország – megkülönböztetését, akkor a következő kérdés válik elkerülhetetlenné: miért nem maradt az ukrán állam az első identitás keretein belül? Miért nem vált semleges, többretegű, kétnyelvű, védett, kulturálisan sajátos országgá, mely képes arra, hogy egyesítse az ukrán nyelvet és az orosznyelvű valóságot, a kozák emlékezetet és a szovjet-ipari déli-keleti részt, az európai kapcsolatokat és Oroszország történelmi közelségét?

Ilyen út lehetséges volt. Ukrajnának nem kellett volna sem „kis-Oroszországnak”, sem Anti-Oroszországnak lennie. Saját kultúrát építhetett volna úgy, hogy közben az orosz nyelvet nem alakítja a gyanakvás jelévé. Erősíthette volna az ukrán nyelvet úgy, hogy közben nem alacsonyítja le az orosznyelvű lakosságot. Fejleszthetett volna kapcsolatokat Európával úgy, hogy közben nem lép be olyan katonai blokkba, melyet Oroszország fenyegetésnek érzékel. A Donbaszt nem az ország „hibás” részeként kellett volna elismernie, hanem egy sajátos történelemmel, félelmekkel, jogokkal és politikai hanggal rendelkező régióként. Ukrajna híd maradhatott volna.

Ukrajna azonban nem vált híddá. 2014 után egyre inkább határvidékké vált – a nyugati világ Oroszország elleni frontvonalává. Ez az áttérés nem véletlen volt. Néhány belső és külső erő hatásának volt a következménye, mely erők különböző módon, de egy irányban tolták Ukrajnát a pozitív kulturális identitásból az Anti-Oroszország negatív identitásába.

1. A nyugati puha hatalom: ideológiai társadalommérnökség a civil társadalom látszataként.

Az első és az egyik legfontosabb tényező a nyugati puha hatalom (soft power) volt. Az USA, az Európai

Unió, a Soros-alapítványok, az USAID, a NED*, a különböző európai szervezetek, oktatási intézmények, a médiahálózatok és a jogvédő szervezetek évtizedeken keresztül alakították Ukrajnát. Formálisan a demokráciát, az emberi jogokat, a független médiát, az antikorrupciós reformokat, a civil társadalmat és az európai integrációt támogatták.

Azonban az összes puha hatalomnak nemcsak humanitárius, hanem geopolitikai oldala is van. A „civil társadalom” támogatása, ha kívülről jön, sohasem szokott teljesen semleges lenni, s az elit, a média, a szakértői hálózatok, az oktatási szabványok és a politikai értékek alakítására irányul. Ez a hatalom nem egyszerűen aktív állampolgárokat hoz létre, hanem a tudat egy meghatározott típusát is.

Ukrajna esetében ez a tudattípus egyre inkább a szembeállításra épült:

Európa: a szabadság, a jog, a demokrácia, a jövő;

Oroszország: a tekintélyuralom, a korrupció, a birodalom, a múlt, a fenyegetés.

Így nem egyszerűen a polgári társadalom rétege formálódott, hanem a nyugatpárti polgári társadalom rétege. Ez a réteg nem Ukrajna belső megbékélésének logikájában gondolta önmagát, hanem az Oroszországgal való szakítás útján az „Európába való visszatérésének” logikájában. Ebben a rendszerben Oroszország nem egy történelmi partnerré, nem egy összetett szomszédává vált, nem az általános kulturális sors részévé, hanem negatív pólussá.

Itt különösen fontos elkerülnünk egy durva egyszerűsítést. Nem mondhatjuk, hogy az ukrán civil társadalom teljes egészében művi vagy „megvásárolt” volt. Voltak benne valós belső erők: önkéntesség, helyi iniciatívák, tiltakozás a korrupció ellen, a méltóság vágya és állampolgári energia. Azonban ennek a civil társadalomnak az NGO-s, szakértői, antikorrupciós és európai integrációs formáját sok mindenben a nyugati infrastruktúra fejlesztette ki.

*amerikai Nemzeti Demokrácia Alapítvány (National Endowment for Democracy)

Ebben az értelemben a „dicsőített ukrán civil társadalom” nem csupán ukrán nemzeti sajátosság volt. Egy hibrid volt: egyrészt egy valós nemzeti önszerveződés; másrészt a sokéves nyugati támogatási társadalommérnökség eredménye.

Ez a társadalommérnökség nem feltétlenül közvetlenül finanszírozta az „Oroszország iránti gyűlöletet”. Finomabban hatott. Alakította a nyelvet, melyben Oroszország fokozatosan mindannak szimbólumává vált, amitől Ukrajnának meg kell szabadulnia. Éppen ez az arimáni módon szervezett értőlélek: beszámolók, támogatások, projektek, médiakampányok, oktatási programok, jogvédő retorika, korrupcióellenes rangsorolások, szakértői minősítések – és mindemögött az ország történelmi öntudatának fokozatos megváltoztatása.

2. A galíciai-nacionalista mag: a regionális emlékezet mint általános állami norma

A második tényező az ukrán identitás galíciai-nacionalista magja volt.

Nyugat-Ukrajna, mindenekelőtt Galícia, egy különös történelmi sorssal rendelkezett. Ez a sors lengyel–osztrák, görög–katolikus, szovjetellenes és Moszkva-ellenes kontextusban fejlődött. Számára az ukránság kezdetben élesebb, mozgósíthatóbb, nyelvi és nemzeti-történelmi volt. Az Oroszországról és a Szovjetunióról való emlékezet nem a közös sors, hanem az elnyomás, a megtorlás, a háború emlékezte volt.

Az ukránság e verziójának, mint regionális történelmi emlékezetnek, joga volt a létezésre. Ez a régió Ukrajna részét képezte. A tragédia akkor kezdődött, amikor ez a régiós modell egy általános-nemzeti norma szerepére kezdett pályázni.

Ukrajna mint történelmi tér sokkal átfogóbb volt, mint Galícia. Benne volt Kijev, Poltava, Csernyigov, Ogyessza, Harkov, Dnyipro, Zaporozsje, Donbasz és a Krím. Voltak orosznyelvű városok, szovjet-történelmi emlékezet, vegyes családok, közös katonai történelem, pravoszláv kapcsolatok, a Fekete-tengeri régió, a déli-keleti identitás. 2014 után azonban éppen a galíciai-nemzeti modell kezdte egyre aktívabban megadni a helyénvaló ukránság kritériumait.

Egy helyénvaló ukránnak egyre többet kellett ukrán nyelven beszélnie, a szovjet emlékezetet el kellett utasítania, Oroszországhoz mint birodalomhoz kellett viszonyulnia, el kellett fogadnia a nemzeti

ellenállás hősi panteonját, a Majdant egy új ország születésének kellett tartania, és a Nyugatban a jövő természetes horizontját kellett látnia.

Azonban egy ilyen modell nem tudta a Donyec-medencét és a Krím-félszigetet szervesen magába foglalni. Nem tudta magába foglalni az orosznyelvű déli-keleti vidék jelentős részét, mivel úgy viszonyult hozzá, mint nem kellőképpen felébredt, szovjet, orosz, birodalmi és vattatudattal* fertőzött területhez. Ugyanakkor ez a modell az országot az egybegyűjtése helyett szétdarabolni kezdte.

Így a pozitív ukrán identitás – a nyelv, a kultúra, a kozák emlékezet – egyre inkább egy kényszerítő nemzeti pedagógiával kezdett egyesülni. Ez pedig már nem a tudati lélek, hanem nemzeti ideológiával áthatott értőlélek, amelyik a különböző részek átnevelése útján akar egy egységes országot építeni.

3. A Majdant követő hatalom: a belső kompromisszum elutasítása

Harmadik tényezővé a Majdant követő hatalom vált.

2014 után Kijev előtt egy történelmi választás állt. Elismerhette volna, hogy a Majdan nem egy általános nemzeti konszenzus volt. Mondhatta volna: igen, Ukrajna egy része a Majdant felszabadulásként, azonban a másik része fenyegetésként élte meg. Ezért az új Ukrajnának a Donbaszt és a Krímet nem legyőznie kellett volna szimbolikusan, hanem az együttlétezés egy új formáját kellett volna nekik javasolnia.

Ilyen utat javasolnék:

- a semleges státusz megőrzése;
- az orosz nyelv valós garantálása;
- mély decentralizálás;
- különleges státusz a Donbasz számára;
- amnesztia a konfliktus résztvevői számára, kivéve a súlyos háborús bűncselekmények elkövetőit;
- a szociális és gazdasági kapcsolatok helyreállítása;

*a vattatudat a „vatnyik” szóból ered, amely eredetileg pufajkát (vattakabátot) jelentett, de mára egy bizonyos gondolkodásmód gúnyneve lett

- annak elutasítása, hogy Ukrajnát a NATO előőrsévé tegyék;
- az ország sokrétegűségének elismerése.

A Majdant követő hatalom azonban másik utat választott. A déli-keleti területek ellenállását elsősorban külső, orosz agresszióval magyarázta. Nem akarta a belső ukrán szakadást meglátni a Donbaszban. Az orosznyelvűek egyetértésének hiányát szeparatizmusként fogta fel, nem pedig az ukrán állam mély betegségének szimptomájaként. Egyre aktívabban erősített meg egy olyan nemzeti keretet, melyben a Donbasz és a Krím nem teljes értékű alanyoknak minősültek, hanem vagy az orosz propaganda áldozatainak, vagy saját hangjuktól megfosztott, megszállt területeknek.

Ez egy végzetes választás volt. Az olyan államnak, amely meg akarja őrizni az egységét, nemcsak a szimpatizánsai hangját kell meghallania, hanem az ellenfelei hangját is. Ukrajna viszont a Majdan után az ország győztes részének államaként kezdte építeni önmagát. És ez a győztes rész egész Ukrajnára a saját képét kezdte kényszeríteni.

Így a pozitív ukrán identitás egy állami ideológiává, aztán pedig Oroszország elleni és a belső orosznyelvű ellenzék elleni mozgósítás eszközévé vált.

4. NATO: a kultúráról szóló kérdés katonai-geopolitikai kérdéssé válása

Negyedik tényezővé a NATO-irányultság vált.

Amíg az ukrán identitás kulturális, nyelvi, történelmi és civil maradt, addig összeegyeztethető volt az Oroszországgal való normál kapcsolatokkal. Oroszország lehet, hogy nem szerette az ukrán nemzeti projektet, lehet, hogy vitázott vele, lehet, hogy kritizálta, de az ukrán nyelv, az ukrán kultúra és az ukrán államiság önmagában nem jelentett automatikusan fenyegetést az orosz biztonságra.

Amikor azonban az ukrán identitás a NATO-felé való közeledéssel egyesült, a szituáció gyökeresen megváltozott. Ukrajna megszűnt egy egyszerű, összetett identitással rendelkező szomszédos állam lenni. Egy olyan blokk potenciális katonai hídfőállásává vált, mely Oroszországot ellenségesnek tekinti.

Itt húzódik az egyik legfontosabb vörös vonal. A kulturális Ukrajnának nem kell ellenségesnek lennie

Oroszországgal szemben. De az az Ukrajna, mely a NATO részeként építi magát, elkerülhetetlenül Anti-Oroszországgá válik. Nem azért, mert minden ukrán ember Oroszország elleni háborút akar, hanem azért, mert magának a katonai blokknak a logikája Ukrajna területét, hadseregét, infrastruktúráját, hírszerzését, oktatási programjait, szabványait és politikai kötelezettségvállalásait a Nyugat Oroszországra gyakorolt nyomása elemévé teszi.

Éppen emiatt a blokkon kívüli státusz elutasítása nem technikai döntéssé vált, hanem történelmi fordulóponttá. Ezt követően Ukrajna már nem maradhatott meg hídnak. Egyre inkább frontvonallá vált.

Egy antropozófus számára ez nagyon fontos. A néplélek, mely egy katonai blokkal lép szövetségre, megszűnik csak saját kulturális individualitását kifejezni. Egy nagyobb erőszak-szervezet szerepkörévé válik. Ukrajna a NATO-ban – ez már nem egyszerűen Ukrajna. Ez olyan Ukrajna, mely a nyugati katonai értőlélek, a tervezés, a megfékezés, a nyomásgyakorlás és a stratégiai számítások rendszerének részévé válik.

A nemzeti identitás így a geopolitika szolgálatába lett állítva.

5. Az oligarchák érdekei és a pártérdekek

Az ötödik tényező volt az ukrán oligarchák érdekei és a pártérdekek.

A nemzeti mozgósítás gyakran kényelmes eszközzé válik egy gyenge és korrupt állam számára. Amikor a hatalom nem tud igazságosságot, fejlődést, társadalmi szolidaritást, gazdasági biztonságot és a területek számára egyforma tiszteletet adni, elkezd identitásokat osztogatni. A szegénységről, a korrupcióról, az oligarchákról, az ipar tönkremeneteléről, a külső függőségről és a szociális igazságtalanságról szóló kérdés helyett ez a kérdés jelenik meg: ki az igazi patrióta és ki Moszkva ügynöke?

Így válik a nemzeti idea annak módjává, hogyan vonják el a közösség figyelmét a belső problémákról. Minél kevésbé képes az állam jogi és szociális lenni, annál szívesebben válik ideológiaivá. Ukrajna 2014 után egyre gyakrabban kompenzálta az intézmények gyengeségét a nemzeti szimbolizmus erejével.

Az oligarchikus elit számára ez kényelmes volt. Az Oroszország elleni mozgósítás lehetővé tette a hatalom megőrzését, a források átcsoportosítását, a nyugati támogatáshoz való jutást, hogy a belső szétesést a háború és a külső ellenség számlájára lehessen írni, és hogy bármilyen ellenzéki séget Oroszország-pártinak lehessen nyilvánítani. A nacionalizmus nemcsak ideológiává, hanem hatalomtechnikává is vált.

Ukrajna második identitása így nemcsak a nyugati stratégiák számára vált kifizetődővé, hanem az ukrán belső elit számára is. Lehetővé tette számukra, hogy a nemzet nevében beszéljenek, anélkül hogy teljesen megoldották volna az igazságosság, a szociális felelősség és az ország valós egyesítésének kérdését.

6. A háború mint a második identitás felgyorsítója

Hatodik tényezővé maga a háború vált.

Egy háború mindig radikalizálja az identitásokat. Szűkíti a megkülönböztetés terét. Arra kényszeríti az embereket, hogy ilyen kategóriákban gondolkozzanak: saját – idegen, patrióta – áruló, áldozat – agresszor, szabadság – rabság. Az érzelmet erősíti: a félelmet, a haragot, a fájdalmat, a dühöt, a védelem iránti vágyat és a bosszúvágyat.

A Donbasz háborúja 2014 után erős táptalajt adott a második ukrán identitásnak. Kijev egyre inkább nem a belső konfliktus egyik oldalának látta magát, hanem külső agresszió áldozatának. Kijevet a Donbasz nem saját országának, hanem ellenséges erőnek látta. Ukrajnát Oroszország egyre inkább nem testvérországnak, hanem a Nyugat által megragadott hídfőállásnak látta. Ukrajnát a Nyugat az Oroszország elleni nyomásgyakorlás eszközének látta.

2022 után ez a folyamat majdnem visszafordíthatatlanná vált. Az orosz katonai tevékenység a második ukrán identitásnak saját igazsága történelmi bizonyítékát adta. Az ukrán tömegek tudata számára Oroszország már nem csupán politikai ellenfélle, hanem a gonosz képévé is vált. Minden orosz dolog gyanússá vált. Az orosz nyelvet nem úgy vették, mint Ukrajna saját sokrétegű történelmének részét, hanem mint az ellenség nyomát. Az orosz kultúrát – nem mint közös örökséget, hanem mint a birodalom puha

burokját. Az orosz egyházat – nem mint szellemi hagyományt, hanem mint befolyásolási csatornát.

A háború így megerősítette azt, ami korábban ideológiai tendencia volt. Ukrajna mint Anti-Oroszország nemcsak az elit, a tőkealapok, a nacionalisták és a nyugati stratégiák projektjévé vált, hanem emberek millióinak tömeges tapasztalatává is.

És lehet, hogy ez a konfliktus letragikusabb oldala: Oroszország a durva reakciójával, még ha a biztonsága szempontjából valós alapjai is voltak ehhez, a második ukrán identitásnak segített, hogy tömegessé váljon.

7. Oroszország mint a megerősítésnek, de nem az eredeti létrehozásnak a tényezője

Itt pontosságra van szükség. Nem lehet azt mondani, hogy Oroszország egyáltalán ne vett volna rész Ukrajna mint Anti-Oroszország kialakításában. Az orosz cselekedetek, különösen 2014 után, aztán pedig 2022 után, erősítették az ukrán eltaszítódást, emocionális alapot adtak neki, alátámasztották az ukrán félelmeket, és lehetővé tették a nyugat-ukrajnai propagandának, hogy azt mondja: tessék, mindig is igazunk volt.

De azt sem lehet mondani, hogy Oroszország hozta létre a második ukrán identitást. Ez a széles körű orosz katonai válasz előtt jött létre. Ezt a második identitást a galíciai nacionalista emlékezet, a nyugati tőkealapok, a Majdan, a Majdan utáni hatalom, a semlegesség elutasítása, a NATO, a nyelvi politika, a dekommunizáció, a média és az NGO-k készítették. Nem Oroszország hozta létre a semmiből ezt az identitást. Oroszország már kifejezett változatában botlott bele.

Ezért a pontos formula ilyen:

Nem Oroszország hozta létre Ukrajnát mint Anti-Oroszországot, de erőszakos cselekedeteivel elősegítette annak végleges és tömeges megerősödését.

Ez a konfliktus tragikus dialektikája: a nyugati és az ukrán erők Ukrajnát Anti-Oroszországgá alakították át, Oroszország erre mint veszélyre reagált, a reakciója pedig még jobban meggyőzte Ukrajnát arról, hogy Anti-Oroszországgá váljon.

8. A fő elágazás, melyet Ukrajna nem bírt el

Ukrajna egy bonyolult belső integráció útján haladhatott volna. Ezt mondhatta volna:

mi – az ukrán állam vagyunk, de nem vagyunk az orosz nyelv ellensége;

mi – európai kultúra vagyunk, de nem a NATO hídfőállása;

mi – a kozákok örökösei vagyunk, de nem vagyunk kötelesek gyűlölni az orosz történelmet;

mi – függetlenek vagyunk, de nem oroszellenesek;

mi – sokrétegűek vagyunk, és a Donbaszt a Krímmel nem kell erőszakkal átnevelni.

Ez egy nehéz, de érett megoldás lett volna. Ehhez a tudati lélekre lett volna szükség: a pluralitás elismerésére, önkritikára, a belső különbség tűrési képességére, annak képességére, hogy az államot ne a gyűlöletre, hanem az egyesítésre építsék.

Ukrajna azonban másik utat választott – pontosabban másik útra irányították. Önmagát az egyik identitás többi feletti győzelmére építette. Az orosznyelvű emlékezet kiszorítása által. A NATO-hoz való közelítés által. A nyugati norma által. Az oroszellenes mozgósítás által. Olyan ideológia által, melyben Oroszország vált a legfőbb negatív figurává.

Éppen ez az átmenet az elsőtől a második identitáshoz.

9. Antropozófiai diagnosztika

Antropozófiai terminusokban ezt mondhatjuk:

Az első ukrán identitás a néplélek megnyilvánulása volt: a nyelv, az énekek, a föld, a történelmi emlékek, a szabadság képe, a kozák szabadság és a kulturális sajátosságok.

A második ukrán identitás ennek a népléleknek a torzulásává vált a sebzett érzőlélek és az arimáni módon szervezett nyugati infrastruktúra hatására. A traumát, a félelmet, a sértődöttséget és az önmeghatározás vágyát a támogatási alapok, a média, az NGO-k, a reformer elítéltek, a katonai-politikai stratégiák és az állami nacionalizmus működtették.

A néplélek ezáltal nem csupán felébredetté vált, hanem egy másik nép ellen irányulóvá is. A

kulturális öntudatból politikai ruszofóbia jött létre. A nyelvből – a megosztás eszköze. Az emlékezetből – fegyver. A függetlenségből – geopolitikai előőrs.

Épp ezért nem lehetünk egyszerűen elragadtatva az ukrán polgári társadalomtól, a Majdantól vagy a nemzeti újjászületéstől. Meg kell kérdezni: milyen lelki erő hat itt? Ez a tudati lélek szabadsága, vagy a nyugati értőlélek által szervezett, sebzett érzőlélek?

A válasz – sajnos – gyakran a második.

10. Összegzés

Ukrajnát abban, hogy a pozitív identitásnál maradjon, nem csak egy tényező és egy ellenség zavarta. Ezek egyidejűleg alakították Anti-Oroszországgá:

- a nyugati puha hatalom;
- a galíciai-nacionalista mag;
- a Majdan utáni hatalom;
- a semlegesség elutasítása és a NATO-irányultság;
- az oligarchák érdekei;
- a Donbasz háborúja;
- Oroszország kemény reakciója, mely megerősítette az oroszellenes mozgósítást.

Ennek a folyamatnak a fő stratégiai szereplője azonban mégiscsak a Nyugat volt – mindenekelőtt az USA és Nagy-Britannia, továbbá az európai normatív rendszer. Éppen ők voltak érdekelték nem egy semleges híd-Ukrajnában, hanem egy frontvonal-Ukrajnában. Nem olyan Ukrajnában, mely összeköti Oroszországot és Európát, hanem olyan Ukrajnában, mely szétszakítja ezt az összekötést.

Ezért a fejezet fő formulája a következő:

A pozitív Ukrajna önálló kulturális és állami individualitássá tudott volna válni. Azonban a nyugati birodalmi stratégia, a belső nacionalizmus, a Majdan utáni hatalom gyengesége és a háború logikája Anti-Oroszországgá változtatta.

Sok antropozófus szerző éppen ezt az átváltozást nem vette észre. Folytatták a beszédet az ukrán szabadságról, de nem vették észre, hogy ez a szabadság egyre gyakrabban a tagadás szabadságává vált. Látták az első Ukrajnát, de már a másodikat védték.

IV. A konfliktus tényszerű anatómiája: a nyelv, a Majdan, a Donbasz, a Krím, Minszk, a NATO és Isztambul

Ha egy antropológiai cikk az orosz–ukrán konfliktusról erkölcsi deklarációnál több akar lenni, végig kell mennie a tényeken. Nem pusztán faktográfia, dátumok felsorolása által, hanem olyan tényekre tekintve, melyek megmutatják a konfliktus belső struktúráját. Sok antropológus szerző éppen itt bizonyult gyengének. Túl gyorsan léptek át a tapasztalatoktól a következtetésre, a szellemi szimpátiától az értékelésre, a nép képéről a történelmi ítélethozatalra.

Egyesek ezt mondták: Oroszország támadott, következésképpen minden egyéb másodlagos. Mások ezt mondták: a Nyugat provokált, következésképpen Oroszország védekezett. A harmadik csoport ezt mondta: Ukrajna a szabadságáért harcol, következésképpen a nemzeti mozgósítás szellemileg igazolt. A negyedik csoport ezt mondta: az orosz lélek különös sorssal rendelkezik, következésképpen Oroszországot másként kell érteni, mint egy szokványos államot.

Az orosz–ukrán konfliktus azonban nem tárul fel egyetlen kifejezés által. A konfliktus tényszerű anatómiája több gócpontot tartalmaz. Ezek a nyelv, a Majdan, a Donbasz, a Krím, a minszki egyezmény, a NATO és a 2022-es isztambuli tárgyalások. Mindegyik gócpont azt mutatja, hogy a háború nem egy forrásból jött létre. Az ellentmondások hosszú időn keresztül felhalmozódásának eredménye lett, mely ellentmondásokat sem Ukrajna, sem Oroszország, sem a Nyugat nem oldott fel.

1. A nyelvi kérdés: az orosz nyelvnek nem a betiltása, hanem a valós kizorítása

Az egyik fő vitapont: az orosz nyelv Ukrajnában. Az ukránpárti szerzők gyakran ezt mondják: nem volt semmilyen nyelvi probléma; az orosz nyelv szabadon hangozhatott a mindennapi életben, a városokban, a médiában, a hadseregben; az orosznyelvűek üldözésének tézise csak propaganda. Általánosságban ez igaz: az orosz nyelvet mint hétköznapi életben használt nyelvet valóban nem tiltották be, az emberek milliói továbbra is oroszul beszéltek, az orosznyelvű kultúra pedig továbbra is hatalmas befolyással rendelkezett.

Ebből azonban nem következik, hogy nem volt nyelvi probléma.

A probléma nem abban állt, hogy az embereknek megtiltották, hogy oroszul beszéljenek otthon, az utcán vagy a boltban. A probléma intézményi jellegű volt: az iskola, a vizsgák, a hivatalok, a közszolgálat, a szimbolikus státusz és a kulturális elismerés. Az ukrán állam 1991 után fokozatosan erősítette az ukrán nyelvet mint egyetlen állami központi elem szerepét. Az ukrán nemzeti újjászületés szempontjából ez úgy nézett ki, mint a történelmi igazságosságnak a ruszifikációt követő helyreállítása. A déli és keleti területek jelentős része számára azonban ez úgy nézett ki, mint a természetes kulturális-nyelvi közegből való fokozatos kizorításuk.

Itt mindkét igazságot szem előtt kell tartani. Az ukrán nyelvnek valóban szüksége volt védelemre. Azonban az orosznyelvű állampolgároknak is joguk volt ahhoz, hogy kulturális szempontból ne érezzék magukat másodrangú embereknek. Ukrajna Alkotmányának 10. cikke az ukrán nyelvet mint állami nyelvet rögzíti, de egyidejűleg garantálja az oroszoknak és a nemzeti kisebbségek más nyelvének a szabad fejlődést, használatot és védelmet.

Éppen ennek az egyensúlynak kellett volna egy érett nyelvi politika alapjává válnia. A gyakorlatban pedig az egyensúly egyre inkább a nemzeti-állami ukránosítássá vált. A Velencei Bizottság később egyenesen rámutatott, hogy az államnyelvről szóló törvényt a kisebbségek jogairól szóló törvénynek kellett volna követnie, hogy rögtön biztosítsák az egyensúlyt az ukrán nyelv megerősítése és a kisebbségek nyelvének védelme között.

Ezért a becsületes formula ilyen: az orosz nyelv nem volt betiltva, de intézményi pozíciói fokozatosan szűkültek. Ez valós irritációt hozott létre, különösen a Donbaszban, a Krím-félszigeten, Ogyesszában, Harkovban, délen és keleten. És amikor egy antropológus szerző azt mondja, hogy nem voltak nyelvi problémák, akkor az élő társadalmi valóságot jogi formalitással vagy személyes tapasztalattal cseréli fel.

Antropológiai szempontból ez nagyon fontos. A nyelv nem csupán kommunikációs eszköz. Ez az emlékezet, a lelki berendezkedés, a családi kapcsolatok, a gyermekkor, a kultúra és a méltóság érzésének buroka. A nyelv kizorítását nem technikai reformnak veszik, hanem az élet lelki formájára történő nyomásnak. Éppen ezért a lelki kérdést nem lett volna szabad sem az „orosz birodalmi örökségre”, sem az „ukrán nemzeti

igazságosságra” egyszerűsíteni. Ez az ország belső világának kérdése volt.

2. A Majdan – egyesek számára a szabadság tapasztalata, mások számára pedig a fenyegetés tapasztalata

A Majdan vált a másik fő gócponttá. Az ukránpárti antropozófiai folyóiratokban gyakran a szabadság, a méltóság, az állampolgári felelősségvállalás és az európai választás ébredéseként írják le. És ez nem kitaláció. A Majdan sok résztvevője számára valóban a felemelkedésnek, az önszerveződésnek, a morális ellenállásnak és az ország jövőjéért való önfeláldozási készségnek a tapasztalata volt.

Ez azonban az igazságnak csak a fele.

Ukrajna másik része számára a Majdan nem felszabadulás volt, hanem a korábbi politikai rend felbomlása. Ez az utcának, a nemzeti alapon mozgósított Kijevnek, a nyugat-orientált elitnek és azoknak az erőknek a hatalomra jutása volt, melyeket az orosznyelvű déli és keleti részek ellenségesnek tartottak. Ezen emberek számára a kérdés másként hangzott: ki adott a Majdannak jogot arra, hogy egész Ukrajna nevében beszéljen? Kijev tiltakozása miért számít szabadságnak, a Donbasz tiltakozása pedig szeparatizmusnak? Hogyan lehet, hogy az ország egyik része megdöntheti a hatalmat, a másik részének pedig nincsen joga ahhoz, hogy ezt a megdöntést ne ismerje el.

Az antropozófus szerzők itt gyakran módszertani hibát követtek el. A Majdan résztvevőinek tapasztalatát úgy fogadták, mint egész Ukrajna tapasztalatát. A „szemekben megjelenő fényről”, méltóságról, szabadságról, állampolgári felébredésről beszéltek, de nem kérdezték meg, hogy mit láttak ugyanezekben az eseményekben Donyeck, Luganszk, a Krím, Ogyessa vagy Harkov lakói. Ők pedig gyakran nem méltóságot, hanem fenyegetettséget láttak. Nem szabadságot, hanem nacionalista mozgósítást. Nem Európát, hanem az Oroszországtól való elszakítást. Nem jövőt, hanem veszélyt.

Az érzőlélek szempontjából a Majdan egy hatalmas erő eseménye volt. Az élmény ereje azonban nem egyenlő a megítélés teljességével. Amit az ország egyik része felszabadulásként élt meg, azt a másik fele saját politikai és kulturális világa feletti erőszakként élte meg. És ha az első megélés

valóságát elismerjük, akkor a második valóságát is el kell ismernünk.

Éppen itt kezdődött a tragédia. A Majdan utáni Ukrajna nem tudott olyan állammá válni, amely meghallgatta volna mindkét oldalt. A győztes oldal államává vált. A győztes oldal állama pedig a politikai konfliktust szinte elkerülhetetlenül polgárháborúvá alakítja egy megosztott országban.

3. Donbasz: olyan polgárháború, mely nem fogható „Moszkva kezére”

A harmadik gócpont: a Donbasz. Az ukránpárti szerzők éppen itt adják a leggyengébb képet. Számukra a Donbasz gyakran úgy jelenik meg, mint az orosz agresszió, propaganda, szabotázs, szeparatizmus és külső beavatkozás eredménye. Orosz tényező valóban jelen volt. Ez nem tagadható. Azonban a Donbaszt az orosz műveletre fogni – a régió önállóságának törlését jelenti.

A Donbasz felkelése nem a semmiből történt. Ott jelen volt az orosznyelvű közeg, a szovjet-ipari identitás, az erős kapcsolat Oroszországgal, bizalmatlanság a nemzeti Kijev iránt, félelem a Majdantól, a kulturális kiszorítottság érzése, az ukránság galíciai-nemzeti modelljének el nem fogadása. Hatalmas szerepet játszottak az orosz önkéntesek, a fegyverek, a politikai és katonai támogatás, különösen a DNK (Donyeck-i Népköztársaság) és az LNK (Luganszki Népköztársaság) megtartásában. De ha a Donbaszban nem lett volna belső szociális bázis, semmilyen Girkin-Sztrelkovhoz* hasonló alak sem tudta volna megmagyarázni a nyolc év szembenállást.

Ezért a legpontosabb megfogalmazás: a 2014-2022-es évek Donyec-medencéje egy valódi Ukrajinán belüli polgárháború volt, melyet orosz támogatás tett nemzetközivé. Ez nem tisztán orosz agresszió volt. De nem is tisztán spontán népi, külső részvétel nélküli felkelés volt.

Különösen fontos a humanitárius oldalt látni. Az OHCHR (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights) adatai szerint 2014. április 14. és 2021. december 31. közötti időszakban Ukrajna keleti részén 3.106 civil halálát

*Igor Girkin, más néven Igor Sztrelkov. https://hu.wikipedia.org/wiki/Igor_Vszevolodovics_Girkin

regisztrálták a konfliktusban; a Malaysia Airlines MH17-es járatának katasztrófájában elhunytakat is beszámítva – a civil áldozatok száma legalább 3.404 volt, a polgári sebesültek számát pedig 7.000-nél többre becsülték. Ezek a számok megmutatják, hogy a Donbasz nem elvont politikai probléma volt. Ez egy sokéves emberi katasztrófa volt.

Nem szabad kitörölni az ukrán oldal bűncselekményeit és jogsértéseit sem. A Human Rights Watch 2014. júliusában azt közölte, hogy a feltételezhetően ukrán állami erők és állampárti képződmények által indított, irányíthatatlanná vált „Grad” rakéták legalább 16 békés lakost öltek meg a lázadók által ellenőrzött Donyeck és elővárosai körzeteiben; a HRW hangsúlyozta, hogy az ilyen válogatás nélküli eszközök lakott területeken történő alkalmazása háborús bűncselekménynek minősülhet. Az Amnesty International 2014. szeptemberében felszólította az ukrán hatóságokat, hogy vessen véget az „Ajdar” zászlóalj visszaéléseinek és lehetséges háborús bűncselekményeinek, beleértve az emberrablásokat, a jogtalan fogva tartásokat, a kegyetlen bánásmódot, a lopásokat, a zsarolásokat és az esetleges kivégzéseket.

Ez nem igazolja a szemben álló oldal bűncselekményeit. Azonban lerombolja annak mítoszát, hogy itt egy tiszta ukrán védekezés állt szemben a külső agresszióval. A valóság szennyesebb, tragikusabb és bonyolultabb volt. És ha egy antropológus szerző Ukrajna fájdmájáról ír, de nem beszél a Donbasz fájdmájáról, akkor az ítélete egyoldalú marad.

A Donbasz antropológiai szempontból nem csupán egy terület. Ez egy lelki gócpont: szovjet ipari emlékezet, orosz nyelv, munkás büszkeség, a Majdan traumája, félelem a nemzeti átneveléstől, a háborúnak az állami részéről történő árulásként való átélése, egy olyan állam részéről, amely ezeket az embereket saját állampolgárainak nevezte. Enélkül a gócpont nélkül ezt a konfliktust nem lehet megérteni.

4. Krím: jog, önrendelkezés és humanitárius argumentum (változó)

A negyedik gócpont: a Krím. Nyugati és ukrán szóhasználatban a Krímet szinte mindig törvénytelen annektálásnak nevezik. A nemzetközi jog szempontjából ennek az állításnak komoly alapja van: Ukrajna és a nemzetközi közösség

többsége a krími népszavazást nem ismerte el a határok megváltoztatásának legitim alapjaként.

A jogi keret azonban nem meríti ki a krími valóságot. A Krím-félszigeten valóban egy erőteljes oroszparti identitás volt jelen. A lakosság jelentős része számára az Oroszországhoz történő csatlolás nem elfoglalásnak nézett ki, hanem kilépésnek a Majdan utáni Kijev hatalma alóli, mely hatalomtól féltek. Ez a félelem nem fantázia volt: Ukrajna későbbi tettei – a víz, az energetika és az élelmiszerellátás blokádja – megmutatták, hogy Kijev készen állt arra, hogy a Krím ellen a kollektív nyomásgyakorlás módszereit használja.

2014 után Ukrajna lezárta az Észak-krími csatornát, amely azt megelőzően a félsziget édesvíz-szükségleteinek kb. 85%-át biztosította. 2015-ben az elektromos vezetékek felrobbantása után a Krím energetikai krízisen ment át: A Reuters közölte, hogy a félsziget kb. kétmillió lakosa vészhelyzeti generátoroktól vált függővé, a vezetékek javítását pedig ukránparti aktivisták – beleértve a krími tatár aktivistákat és az ukrán nacionalista zászlóalj tagjait – blokkolták.

Ezek a tények alapvetőek a morális értékeléshez. Ha Ukrajna a Krím-félszigetet sajátjának tekintette, akkor a Krím lakói az állampolgárai maradtak. Ha pedig ők állampolgárok, akkor nem szabad őket büntetni a víz, az elektromos áram és az élelmiszerellátás megvonásával. Ebben a kérdésben az ukrán álláspont önmagával került ellentmondásba: egyrészt „a Krím – Ukrajnái”, másrészt pedig a Krím lakosságát idegenként és ellenségként nyomás alá helyezik.

Az orosz álláspont sem mentes a kérdésektől. A Krím védelmének humanitárius érve erős. Komolyan megfontolandó, hogy Oroszország megakadályozta-e a Krím-ben a donbasz-típusú fegyveres polgárháborút. Ebből azonban nem következik a csatlolás jogi tisztasága. Meg kell különböztetnünk a humanitárius érthetőséget és a jogi makulátlanságot. Oroszország esetében az első megvolt. A második hiányzott.

Ezért egy érett formulának ilyennek kell lennie: A Krím olyan eset, ahol Oroszország humanitárius szempontból a lakosság jelentős része számára érthető volt. Ukrajna a blokád morális bosszúvonalát jelenítette meg, a nemzetközi jog pedig képtelennek bizonyult arra, hogy javaslatot tegyen az önrendelkezés élő formájára, amely számításba

vette volna mind az oroszpartí többséget, mind az ukránokat, mind a krími tatárokat mind pedig a határok problémáját.

Azok az antropozófusok, akik csak a jogellenes megszállást látják, nem látják a Krím lelkét. Azok az antropozófusok viszont, akik csak a „hazatérést” látják, nem látják a Krím jogi és emberi összetettségét.

5. Minszk: elszalasztott béke és megghiúsult lehetőség

Az ötödik gócpont: a minszki megállapodások. Éppen itt látható különösen világosan, hogy a háború nem volt elkerülhetetlen. A Minszk-2 egyezmény – még ha nehéz is, de – valós politikai utat tartalmazott: tűzszünetet, a nehézfegyverek kivonását, amnesztiát, alkotmányos reformot, a donyecki és luganszki területek egyes régióiban a helyi öngazgatás speciális fajtáját, helyi választásokat és Ukrajna határellenőrzésének helyreállítását egy meghatározott sorrendben. A minszki intézkedések szövegében egyenesen amnesztiáról, alkotmányos reformról, Donyeck és Luganszk egyes kerületei számára különleges státuszról és helyi öngazgatásról van szó.

A békés megoldás nyilvánvaló volt: semleges Ukrajna, a Donbasz különleges státusza, az orosz nyelv garanciája, amnesztia, helyi választások, a gazdasági kapcsolatok helyreállítása, a NATO-tagság elutasítása, nemzetközi biztonsági garanciák. Egy ilyen út nehéz, de lehetséges lett volna. Kijevtől azt igényelte volna, hogy a Donbaszt ne bűnös hibaként ismerje el, hanem az ország részének, különleges státusszal és jogokkal. Oroszországtól és a Donbasztól azt igényelte volna, hogy az Ukrajnán belüli autonómiát fogadják el, nem pedig a teljes elkülönülést. Európától azt igényelte volna, hogy becsületes garanciává váljon, ne pedig szünetként használja Minszket.

Ez azonban nem így történt, Ukrajna nem valósította meg Minszk politikai részét abban a formában, hogy a Donbasz megalázás nélkül térhessen vissza. A különleges státusz, az amnesztia, a választások, a nyelvi garanciák és a valódi autonómia így nem vált élő politikai valósággá. Németország és Franciaország, mint a folyamat garanciavállalói, később valójában elismerték, hogy Minszk időt adott Ukrajna számára, hogy megerősödjön. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy Minszk a kezdetektől fogva csak átverés volt, Oroszország és a Donbasz

számára azonban éppen így nézett ki: mint befagyasztás, lehetővé téve Kijev és a Nyugat számára, hogy időt nyerjenek.

Az antropozófus szerzők, akik békéről beszélnek, gyakran nem jutnak el ehhez a kérdéshez. Azt mondják: a diplomáciai utat kellett volna folytatni. De milyen út maradt, ha Minszk nem teljesült, a Donbasz nem kapta meg a különleges státuszt, Ukrajna a NATO felé tartott, a nyugati garanciavállalók pedig nem kényszerítették Kijevet politikai kompromisszumra?

A béke – nem egy érzés. A béke egy konkrét architektúra. Ukrajna esetén csak ilyen lehetett volna: semlegesség, Donbasz, nyelv, amnesztia, decentralizáció, Oroszország biztonsága és Ukrajna megőrzése. Minden más: vagy háború, vagy a háború elhalasztása.

6. NATO: az ukrán kérdés átalakulása Oroszország biztonságának kérdésévé

A hatodik csomópont: a NATO. Nélküle nem érthető meg az orosz álláspont. Ukrajna 2014-ig, minden kilengés ellenére, megőrizte a blokkonkívüliség státuszának lehetőségét. A Majdan után ezt a lehetőséget elvetették. 2014. december 23-án a Verhovna Rada (ukrán parlament) elutasította a „blokkonkívüliség” státuszát, abból a célból, hogy a jövőben a NATO-ba lépjen; a Reuters egyenesen megjegyezte, hogy ez a döntés Moszkvát felbőszítette, mert számára a NATO-bővítés biztonsági fenyegetést jelent.

Ukrajna szempontjából ez úgy látszott, mint egy szuverén állam szövetség-választási joga. Oroszország szempontjából pedig – mint Ukrajna átváltozása egy ellenséges blokk potenciális katonai hídfőállásává. Mindkét formulának megvan a maga belső logikája. Az ütközésük azonban stratégiai zsákutcát teremtett.

Itt különösen fontos, hogy ne essünk jogi formalizmusba. Igen, egy államnak joga van szövetségeseket választani. Azonban az európai biztonsági dokumentumokban van egy másik alapelv is: a saját biztonságot nem szabad egy másik ország biztonsága kárán erősíteni. Éppen ezt az alapelvet igyekezett Oroszország előtérbe helyezni. Ukrajna és a Nyugat a választás szabadságáról beszélt, Oroszország a biztonság oszthatatlanságáról. Konfliktus pedig azért jött létre,

mert ez a két alapelv összeegyeztethetetlennek bizonyult.

Azok az antropozófus szerzők, akik orosz agresszióról beszélnek, de nem látják a NATO-tényezőt, az eseményt valójában kiszakítják stratégiai kontextusából. Ukrajna a NATO-ban – ez nem pusztán egy „európai választás”. Ez egy hatalmas terület bekapcsolása a Nyugat katonai-politikai rendszerébe. Oroszország ezt nem nacionalista paranoiából, hanem a biztonság elemi logikájából kiindulva tekinthette veszélynek.

Ilyen értelemben a semleges Ukrajna követelése nem Oroszország szeszélye volt, hanem a béke megőrzésének bizonyára egyetlen valós formája. Ukrajna lehetett volna önálló, európai módon kapcsolódó, kulturálisan ukrán, de katonailag semleges ország. Éppen ezt az utat vetették el.

7. A 2022-es év Isztambulja: a béke utolsó korai esélye

A hetedik csomópont: a 2022-es isztambuli tárgyalások. Ezek azért fontosak, mert megmutatják, hogy még a teljes körű háború kezdete után is fennállt az esély egy korai kompromisszumra. A Reuters jelentései szerint az Isztambulban 2022 márciusában megvitatott tervek előírták, hogy Ukrajna a nagyhatalmak részéről történő biztonsági garanciákért cserébe mondjon le a NATO-ambícióiról, és fogadja el az állandó semleges és atommentes státuszt.

Ez alátámasztja a legfőbb tézist: a központi kérdés nemcsak a Krím és a Donbasz volt, hanem Ukrajna semlegessége is. Isztambul megmutatta, hogy lehetséges volt a háború megállítására törekedni, mégpedig e képlet alapján: Ukrajna nem lép a NATO-ba, biztonsági garanciákat kap, a területi és politikai kérdéseket pedig külön rendezik vagy elhalasztják.

Ez a lehetőség azonban megghiúsult. Ennek több oka volt: a felek bizalmatlansága, Bucsa, vita a garanciákról, követelmények az ukrán hadsereggel szemben, területi kérdések és a nyugati országok álláspontja. Ugyanakkor nem szabad ignorálni Nagy-Britannia és az USA szerepét a kompromisszum megghiúsulásában. A Nyugat nem akart olyan békét, amely megerősítette volna az Ukrajna semlegességével kapcsolatos orosz követeléseket és Moszkvának politikai eredményt hozott volna. A háború az USA és Nagy-Britannia

logikájában Oroszország gyengítésének eszközévé vált.

És itt az antropozófiai béketeremtők gyakran nem bizonyulnak eléggé konkrétak. Beszélnek a béke szükségességéről, de ritkán kérdezik: ki is volt éppen ellenérdekelt a korai békében? Ki gondolta azt, hogy a háborúnak folytatódnia kell Oroszország stratégiai kimerítése érdekében? Ki győzte meg Ukrainát arról, hogy az Oroszországgal kötött kompromisszum rosszabb, mint a háború? Ki tette az ukrán áldozatokat a nyugati stratégia eszközévé?

E kérdések nélkül a békéről szóló beszéd erkölcsi vágy marad csupán.

8. A tényekből álló anatómia összefoglalása.

Ha mindezeket a csomópontokat egybe vesszük, a kép másmilyenné válik, mint az ukránpárti antropozófus szövegek többségében.

A nyelvi kérdés valós volt. A Majdan nem csupán szabadság volt, hanem fenyegetés is az ország másik része számára. A Donbasz nem csupán orosz művelet volt, hanem polgárháború a régió valós szubjektivitásával. A Krím nem csupán megszállás volt, hanem az oroszpárti önrendelkezés esete is, a Majdan utáni Ukrainától való félelemmel a háttérben. Minszk a béke valós lehetősége volt, melyet Ukrajna, a Nyugat és Oroszország nem alakítottak élő állapottá. A NATO nem propagandista kifogás volt, hanem az orosz biztonság központi kérdése. A 2022-es év Isztambulja volt az utolsó korai kísérlet a semleges Ukrajna elérésére, azonban a nyugati stratégia ezt a kompromisszumot nemkívánatossá tette.

Éppen ezeket a tényeket sok antropozófus vagy nem látta, vagy nem akarta látni, vagy háttérbe szorította mint az „agresszió igazolását”. Azonban a tények: nem igazolás. A tények az ítéletalkotás feltételei. Az antropozófiai gondolkodásnak nincs joga félnie a tényektől. Ha egy tény kényelmetlen Ukrajna számára, attól az még nem válik orosz propagandává. Ha egy tény kényelmetlen Oroszország számára, attól az még nem válik nyugati hazugsággá. A tudati lélek ott kezdődik, ahol az ember képes elviselni a saját oldalára vonatkozó kényelmetlen tényeket.

Ennek a fejezetnek a fő formulája következő:

Az orosz–ukrán konfliktus nem érthető úgy, mint Oroszország egydimenziós agressziója

Ukrajna ellen. Ez a konfliktus a posztszovjet időket követő egyensúly hosszas felborulásának, a nyelvi és területi konfliktusoknak, a Donbasz polgárháborújának, a krími önrendelkezésnek, Minszk kudarcának, Ukrajna semlegességet elutasító álláspontjának, a NATO nyomásának, a nyugati birodalmi stratégiának és az orosz erőszakos reakciónak az eredménye.

Éppen ezért minden antropozófiai szerző, aki ennek a képnek csak az egyik oldaláról beszél, nem a tudati lélekből, hanem ideológiává alakított részizgazságból beszél.

V. A Nyugat, mint a konfliktus rejtett résztvevője: az USA, Nagy-Britannia, Európa és Ukrajna társadalommérnöksége

Ahhoz, hogy megértsük Ukrajna sokrétű posztszovjet államból Anti-Oroszországgá alakulását, nem elegendő, ha csak a belső ukrán nacionalizmusról beszélünk. Egy ilyen megközelítés túl felületes lenne. Ukrán nacionalizmus valóban volt. Megvoltak a történelmi gyökerei: a galíciai emlékek, a szovjetellenes trauma, a ruszifikáció tapasztalata, a nyelv kultusza, a kozák szabadság* és az ukrán mozgalom elnyomásának emléke. Önmagában azonban ez a nacionalizmus nem tudta volna ilyen gyorsan és mélyen Ukrajna egész állami, sajtó-, oktatási és politikai struktúráját átalakítani.

Ehhez egy külső szereplőre volt szükség.

A Nyugat vált ezzé a szereplővé – mindenekelőtt az USA és Nagy-Britannia, puhább formában pedig az Európai Unió. A Nyugat szerepe nem szűkölt erre: „segítség Ukrajnának”. A Nyugat nem egyszerűen támogatta az ukrán demokráciát, a reformokat, az emberi jogokat és a civil társadalmat. Évtizedeken keresztül olyan intézményi és ideológiai közeget alakított Ukrajnában, melyben az ukrán önállóságot egyre inkább úgy értelmezték, mint az orosz világból való kilépést, szakítást Oroszországgal és a nyugati rendszerbe való bekapcsolódást.

Másképp szólva a Nyugat az ukrán identitást nem a semmiből teremtette meg, hanem éppen azt a réteget választotta ki, erősítette, finanszírozta és irányította politikailag, mely a leginkább alkalmas volt arra,

*Az orosz volnoszty (вольность) szó a szvoboda (свобода) szóval ellentétben egy korlátlan, féktelen, nem tudatos szabadságot jelent

hogy Ukrajnát Oroszország elleni határvidékké alakítsa.

1. A „puha hatalom” mint a birodalom modern formája

A modern birodalom ritkán alkalmaz csupán közvetlen katonai erőszakot. Az értékek, az intézmények, a reformok, a szakértői hálózatok, az oktatási programok, a támogatások, a minősítések, a média, az NGO-k, a jogvédő szervezetek, az antikorrupciós struktúrák, és a nemzetközi tőkealapok nyelvén keresztül hatnak.

Az ilyen birodalom nem mindig ezt mondja: „kontrollálni akarunk benneteket”. Másként szól:

**segítünk nektek, hogy szabadokká válhassatok;
támogatjuk a civil társadalmat;
harcolunk a korrupció ellen;
védjük az emberi jogokat;
pártatlan médiára tanítunk benneteket;
demokratikus intézményeket alakítunk ki;
segítünk nektek a civilizációs világba lépni.**

Emögött a nyelvezet mögött azonban egy teljesen meghatározott geopolitikai logika áll. A támogatott civil társadalom nem absztrakt módon civilnek, hanem nyugatbarátnak bizonyul. A független média a helyi államtól függetlennek bizonyul, de függő lesz a nyugati értékrendtől. Az antikorrupciós struktúrák harcolnak a valós korrupció ellen, de egyidejűleg az elit átformálásának eszközévé válnak. A jogvédő agenda megtanítja meglátni az erőszak egyes formáit s a többit nem meglátni. Az európai integrációt a szabadsághoz vezető természetes útnak állítják be, az Oroszországgal való kapcsolatot pedig visszafelé, a tekintélyelvűség, a korrupció és a birodalom felé vezető útnak.

A puha hatalom így észrevehetetlenül a tudat feletti hatalommá válik.

A puha hatalom sajátossága abban áll, hogy nem úgy néz ki, mint egy kényszerítés. Vonzalmon keresztül hat. Támogatásokon, ösztöndíjakon, tanulmányokon, konferenciákon, szakértői jelentéseken, média-projekteken, antikorrupciós kampányokon, állampolgári iniciatívákon és oktatási reformokon keresztül hat. Olyan embereket hoz létre, akik őszintén szabadnak tartják magukat, de már annak a civilizációs rendszernek a nyelvén beszélnek, amely őket formálta.

Ukrajnában éppen így jött létre az évtizedek alatt egy olyan réteg, amely számára Oroszország nem pusztán szomszédos országgá, nem történelmileg közeli néppé, nem a közös történelmi emlékezet részévé, hanem negatív szimbólummá vált: birodalom, korrupció, tekintélyelvűség, múlt. sötétség, fenyegetés és dezinformáció.

Ez nem a gyűlölet közvetlen propagandája volt. Sokkal kifinomultabb volt: **az oroszellenes tudat infrastrukturális nevelése.**

2. USA: katonai-geopolitikai birodalom

Amerika szerepe az ukrán konfliktusban elsősorban stratégiai volt. Az USA Ukrajnára nem csupán önálló, támogatásra szoruló országgént tekintett, hanem a posztszovjet térség kulcselemeként, melytől Oroszország és a Nyugat erőegyensúlya függött.

Ukrajna különleges helyet foglalt el. Oroszország Ukrajna nélkül ugyan megőrizte a nagy eurázsiai hatalom státuszát, de elvesztette a történelmi, demográfiai, katonai, ipari és szimbolikus mélység jelentős részét. Ukrajna nem csak egy terület. Ez a Fekete-tengeri régió, a Krím, a déli területek, az ipari kelet, a tranzit, a mezőgazdaság, az Európával való határ, történelmi emlékezet Kijevről, orosz–ukrán közelség, a szovjet örökség és a pravoszláv világ.

Ezért az amerikai stratégia számára Ukrajna Oroszországtól történő elszakítása nemcsak egy részfeladat, hanem Oroszország megfékezésének egyik kulcsiránya volt.

Az USA rögtön több szinten is tevékenykedett:

- a nyugatbarát politikai elit megtámasztása;
- a polgári társadalom finanszírozása;
- segítség a független médiának;
- reformok végrehajtására alkalmas káderek előkészítése;
- korrupcióellenes agenda;
- katonai együttműködés;
- az euro-atlanti kurzus támogatása;
- diplomáciai nyomás;
- szankciós politika;
- a „demokrácia a tekintélyelv ellen” ideológiai kerete.

Itt nem szabad mindent a rosszindulatra visszavezetni. Az amerikai segítség egy része valóban hozzá tudott járulni a korrupció elleni

harchoz, az intézmények fejlődéséhez, a szólásszabadsághoz és a helyi öngazgatáshoz. De a birodalom éppen úgy működik, hogy valóban jó elemeket épít a hatalom stratégiai rendszerébe.

Amerika nem egyszerűen csak segítette Ukrajnát. Úgy segítette Ukrajnát, hogy olyan Ukrajnává váljon, amely már nem lehetett semleges Oroszország és a Nyugat között.

Az USA szempontjából ez úgy nézett ki, mint a szabadság támogatása. Oroszország szempontjából úgy, mint egy ellenséges hídfőállás a határainál. És ha ezt nem az amerikai idealizmus szemével, hanem a geopolitikai józanság szemével nézzük, akkor az orosz érzékelés egyáltalán nem volt paranoid. Az az Ukrajna, melyet bekapcsoltak a nyugati katonai, hírszerzési, oktatási, média- és politikai infrastruktúrába, objektív módon megszűnt önálló puffernak lenni, és a Nyugat Oroszországra gyakorolt nyomásának elemévé vált.

3. Nagy-Britannia: Oroszország megfékezésének stratégiai vonala

Míg az USA globális katonai-geopolitikai birodalomként lépett fel, addig Nagy-Britannia egy finomabb, de rendkívül következetes oroszellenes stratégiai központ szerepét játszotta.

A történelmi brit politika gyakran arra épült, hogy ne engedjen olyan erőket megjelenni Euráziában, melyek képesek lennének a kontinens erőforrásait egyesíteni, és képesek lennének kihívást jelenteni az angolszász tengeri és pénzügyi uralomra. Ebben az értelemben Németország, Európa és Oroszország közeledését London mindig potenciális veszélynek tartotta. Ukrajna ebben a logikában Oroszország és Európa szétszakításának legfontosabb terévé vált.

A brit szerep különösen 2022 tavaszán jelent meg, amikor az isztambuli tárgyalások után megjelent a kompromisszumnak egy korai lehetősége, Ukrajna semleges státuszára épülve. Nagy-Britannia nem volt érdekelt egy ilyen békében. Egy ilyen béke ezt jelentette volna: Oroszország elérte volna fő követelésének elismerését – Ukrajna nem lépett volna a NATO-ba; a Nyugat nem tudta volna a háborút a nyomásgyakorlás hosszú ideig tartó eszközévé változtatni; Ukrajna megőrizte volna államiságát, de nem vált volna Oroszország elleni teljes értékű fronttá.

Nagy-Britannia számára egy ilyen kimenet nem lett volna kívánatos. Számára egy másik logika volt

hasznosabb: a háborúnak folytatódnia kell. Oroszországot meg kell gyengíteni, Ukrainát pedig – mint a Nyugat politikai előőrsét – meg kell erősíteni.

Éppen itt látható, hogy az Ukrainának nyújtott nyugati segítség nem tisztán az áldozat humanitárius támogatása volt. Ez a segítség egy stratégia része volt. Ukrajna fegyvert, pénzt, hírszerzési adatokat és diplomáciai segítséget kapott, de ezzel együtt elvesztette annak lehetőségét, hogy önállóan válasszon kompromisszumot, ha ez a kompromisszum nem felel meg London és Washington érdekeinek.

Nagy-Britannia nem béketeremtőként, hanem stratégiai játékosként működött közre. Ilyen értelemben a szerepe, mely Ukrainát Anti-Oroszországgá változtatta, az egyik kulcsszerep volt.

4. Európa: szabályozó és bürokratikus birodalom

Az Európai Unió másként tett. Önmagát ritkán gondolja birodalomnak. A normák, a szabványok, a reformok, a jogállamiság, az emberi jogok, az átláthatóság, az antikorrupció, a társulás, a piac, a szabályozás és az európai értékek nyelvén beszél.

Azonban ez is a hatalom formája.

Az európai birodalom nem feltétlenül hadsereggel érkezik. Reformcsomaggal, társulási megállapodással, törvényhozással szembeni követelményekkel, támogatásokkal, szakértőkkel, csereprogramokkal, oktatási szabványokkal, NGO-infrastrukturákkal és a „civilizált világhoz” tartozás ígéretével érkezik.

Ukrajnának ebben a rendszerben fokozatosan az európai normának megfelelően kellett átépítenie magát. A reformok szintjén ez hasznosnak nézhetett ki. Azonban a történelmi identitás szintjén ez Ukrajna azon részeinek fokozatos kiszorítását jelentette, melyek nem illeszkednek bele a nyugati modellbe: a szovjet-ipari emlékeknek, az orosznyelvű kultúrának, a pravoszláv-orosz térnek, az Oroszországgal való kapcsolatoknak, a dél és a kelet területi anatómiájának a kiszorítását.

Az Európai Unió nem feltétlenül akart Oroszország elleni háborút. Nagy-Britanniától és az USA-tól eltérően Európa sokáig törekedett megtartani a gazdasági kapcsolatokat Oroszországgal. De éppen

az európai normatív politika segítette elő, hogy az ukrán elit az ország jövőjét az Európa és Oroszország közti választásként kezdte elgondolni. Amikor azonban ez a választás egzisztenciálissá vált, a kompromisszumos Ukrajna-híd kezdett eltűnni.

Lehetséges, hogy Európa nem akarta Ukrainát katonai fronttá alakítani. De segített neki, hogy civilizációs fronttá alakuljon. A civilizációs front pedig könnyen katonáivá válik a NATO és az USA részvétele esetén.

5. A civil társadalom támogatási társadalommérnöksége

A nyugati stratégiában különleges helyet foglalt el az ukrán civil társadalom.

Amiről gyakran beszélnek az ukrán szabadság bizonyítékoként: aktív állampolgárok, önkéntesek, NGO-k, független média, korrupcióellenes szervezetek, jogvédők, helyi iniciatívák és önszerveződés. Ebben van valóság. Nem tagadhatjuk, hogy az ukrán társadalom valóban rendelkezett a horizontális mozgósítás erős energiájával.

Nem szabad azonban ezt a másikat sem elfelejteni: Ukrajna szakmai civil társadalmának jelentős része a nyugati donor-rendszerbe épült be.

A tőkealapok, az USAID, a NED, az Open Society, az európai programok, a nemzetközi jogvédő és média-struktúrák éveken keresztül támogatták az ukrán projekteket. Emberek egész osztályát hozták létre, akik támogatások, elszámolások, reformok, nyilvános kampányok, jogvédő retorika, korrupcióellenes harc és az európai szabványok nyelvezetében éltek. Ez az osztály fokozatosan a Majdan utáni Ukrajna fő hordozóinak egyikévé vált.

Ez nem azt jelenti, hogy az összes ilyen ember ügynök volt. Egy ilyen primitív megfogalmazás semmit sem magyarázna meg. Sokkal fontosabb egy más dolog: ezek az emberek egy meghatározott világkép hordozói voltak. Ebben a világképben a Nyugat volt a norma forrása, Oroszország a fenyegetés forrása, Ukrajna pedig olyan tér, melyet megreformálni, megtisztítani, deruszfikálni, dekommunizálni és európaivá tenni kell.

Éppen ezt a réteget nevezték gyakran „civil társadalomnak”. De valójában ez nem egyszerűen polgárok társadalma volt. Ez egy közvetítő réteg

volt a nyugati birodalmi rendszer és az ukrán állam között.

Antropozófiai nyelven ezt arimanizált értőléleknek lehet nevezni. Minden racionálisnak, jogilag tisztának, humanitáriusnak, szakmainak és modernnek látszik. De emögött egy hideg formaképző rendszer áll: fogalmak, szabványok, utasítások, elszámolások, eljárások, támogatások, rangsorok, mutatók és reformmodellek. A néplélek nem tud szabadon kibontakozni, hanem a „megfelelő” intézmények hálózatán keresztül alakítják.

Ukrajna így fokozatosan megtanulta önmagát a Nyugat szemével látni.

6. A reformok támogatásától az Anti-Oroszország létrehozásáig

Önmagában a nyugati finanszírozás ténye nem bizonyítja a gonosz szándékot. Az NGO-k hasznos munkát is végezhetnek. A korrupcióellenes projektek a valós korrupció ellen is harcolhatnak. A független média fel tudja tárni a hatalom visszaéléseit. Az oktatási programok szélesíthetik az emberek horizontját.

Azonban fontos, hogy a történelmi eredmény összességére nézzünk.

Az eredmény pedig abban állt, hogy Ukrajna egyre kevésbé gondolhatta magát úgy, mint egy bonyolult egyensúly Oroszország és Európa közötti terét. Egyre inkább olyan országnak gondolta magát, amelynek véglegesen el kell hagynia Oroszországot. Ráadásul nem csupán politikailag kell elhagynia, hanem civilizációsan, kulturálisán, nyelvileg, történelmileg és katonailag is.

Éppen itt lett megragadva a pozitív ukrán identitás. A Nyugat nem hozott létre ukrán nyelvet, Sevcsenkot, kozákságot vagy ukrán kultúrát. Azonban segítette az ukrán identitást átalakítani az Oroszországgal való történelmi szakítás eszközévé.

Így keletkezett Ukrajna mint Anti-Oroszország.

A belső nacionalizmus érzelmi anyagot adott. A nyugati támogatási rendszer adta az intézményeket, az USA stratégiai irányt adott. Nagy-Britannia Oroszország kemény megfélekezésének vonalát. Európa normatív burkot adott. A Majdan utáni hatalom állami formát. A háború tömeges traumát. Mindez együtt egy új ukrán identitást hozott létre,

melyben Oroszország nem közeli, hanem bonyolult szomszédná és a leginkább negatív képpé vált.

7. A nyugati birodalom és a nacionalizmus

Itt egy fontos kérdést kell feltenni: hol van valódi nacionalizmus? Csak Ukrajnában van-e? Csak Oroszországban van-e?

Nem, a nyugati álláspont szintén a nacionalizmus egy modern formáját tartalmazta, csak egy univerzális nyelvvel elfedve. Amerika nem az amerikai nemzet nevében beszél, hanem az amerikai demokrácia nevében. Európa nem az európai hatalom nevében beszél, hanem az emberi jogok, a jog felsőbbrendűsége és a civilizációs szabványok nevében. Nagy-Britannia nem a birodalom nevében beszél, hanem a szabadság és a biztonság nevében.

Ez azonban nem törli el a birodalmi tartalmat.

A nyugati nacionalizmus gyakran univerzalizmusként lép fel. Nem azt mondja: „a saját érdekeinket kényszerítjük rátok”. Ezt mondja: „mi egy nemzetközi közösséget képviselünk”. Nem azt mondja: „kiterjesztjük a befolyásunkat”. Ezt mondja: „a reformokat támogatjuk”. Nem azt mondja: „idegen eliteket formálunk”. Ezt mondja: „civil társadalmat fejlesztünk”. Nem azt mondja: „elszakítjuk Ukrajnát Oroszországtól”. Ezt mondja: „segítünk Ukrajnának, hogy az európai jövőt válassza”.

Éppen ezért a nyugati birodalom szellemileg veszélyesebb, mint a kemény nacionalizmus. A kemény nacionalizmus látható. A nyugati birodalmi univerzalizmus a jóság leple alatt érkezik.

Az antropozófiai gondolkodásnak különösen élesen fel kellett volna ismernie ezt a formát. Azonban sok antropozófus szerző, különösen az Ukrajna-pártiak, nem látta ezt meg. A szabadság nyugati nyelvét úgy vették, mint magát a szabadságot. Ukrajna nyugati támogatását tiszta együttérzésnek vették. Az NGO-infrastruktúrát valódi civil ébredésnek vették. Nem vették észre, hogy mindemögött az az akarat hat, hogy Ukrajnát mint nyugati előőrset alakítsák ki.

8. Az antropozófiai szerzők sokszor miért nem látták a Nyugatot?

Ennek oka nemcsak politikai naivitásban áll, hanem mélyebben.

Sok európai antropozófus a nyugati kultúrközegen belül él, és tudattalanul annak alapködjait fogadja el:

az emberi jogokat, a civil társadalmat, a demokráciát, a független médiát, az európai értékeket és a tekintély elleni harcot. Ezek a fogalmak nekik nem ideológiaiaknak tűnnek, hanem természetesnek.

Ezért amikor Ukrajna ezen a nyelven beszél, úgy veszik, mint olyan országot, mely a szabadság felé halad. Amikor pedig Oroszország a biztonság, a történelmi emlékezet, a tradíciók, az orosz világ, a NATO és a fenyegetés nyelvén beszél, úgy veszik, mint a múlt országát, mint olyan erőt, mely ellenszegül a szabadságnak.

A nyugati ideológia láthatatlanná válik, mert megfelel annak a levegőnek, melyet az európai szerző magába szív.

Éppen ezért sok antropozófus nem volt képes a Nyugatot úgy látni, mint a konfliktus alanyát. Látták Oroszországot, látták Ukrajnát, de nem látták azt a mezőt, melyben Ukrajnát átprogramozták és bevonták a nyugati stratégiába. Látták a tankot, de nem látták a támogatást*. Látták a rakétát, de nem látták a tőkealapokat. Látták a frontot, de nem látták az ideológiai előkészítés évtizedeit.

A modern háború azonban nem akkor kezdődik, amikor a tüzéség lő. Korábban kezdődik: a tankönyvekkel, a támogatásokkal, a médiával, a szakértőkkel, a kultúrpolitikával, a jövőképpel, és azzal, ahogy a nép magát és a szomszédait kezdi látni.

9. A nyugati felelősség a békés forgatókönyv meghíúsulásáért

A Nyugat szerepe nem korlátozódott az ukrán identitás előkészítésére. Megjelent a béke lehetőségeinek meghíúsulásában is.

A minszki folyamat válhatott volna egy semleges, decentralizált Ukrajna útjává, a Donbasz különleges státuszával. Németország és Franciaország azonban nem vált a politikai kompromisszum valódi garanciavállalóivá. Nem kényszerítették Kijevet, hogy teljesítse a politikai részt. A nyugati vezetők későbbi beismerése, hogy Minszk időt adott Ukrajnának a megerősödéshez, megmutatja, hogy Minszket nemcsak a béke felé vezető útként

használták, hanem a konfliktus új szakasza előtti szünetként is.

A 2022-es év Isztambulja egy korai kimenet lehetett volna a nagy háborúból, Ukrajna semleges státuszán és a biztonság garantálásán keresztül. Azonban az USA és Nagy-Britannia nem volt érdekelt egy ilyen kimenetben. Számukra a háború Oroszország stratégiai gyengítésének módjává vált. Ukrajna ebben a logikában nemcsak szenvedő ország volt, hanem egy nagy játék eszköze is.

Éppen ez teszi a nyugati felelősséget központi jelentőségűvé. A Nyugat nem egyszerűen „segített az áldozatnak”. Részt vett azon feltételek létrehozásában, melyek mellett a konfliktus szinte elkerülhetetlenné vált, aztán pedig akadályozta azokat a megoldásokat, melyek a konfliktus hamarabb megállíthatják volna.

10. A nyugati tényező antropozófiai értékelése

Antropozófiai szempontból a Nyugat az ukrainai konfliktusban mindenekelőtt arimáni erőt jelenített meg: nem durva elemi szenvedélyt, hanem az élet formái feletti szervezett racionális hatalmat.

Ez intézmények feletti hatalom.

Fogalmak általi hatalom.

Normák általi hatalom.

Pénz általi hatalom.

Szakértelem általi hatalom.

A „helyes” értékek általi hatalom.

A média keretein keresztüli hatalom.

Oktatási programokon keresztüli hatalom.

Katonai szabványokon és politikai garanciákon keresztüli hatalom.

A Nyugat nem csupán fegyvereket adott Ukrajnának. Önmaga képét adta neki: „Ti olyan európai demokrácia vagytok, amely a keleti birodalom ellen harcol”. Ez a kép szokatlanul erősnek bizonyult. Lehetővé tett Ukrajna számára a mozgósítást. Ugyanakkor pedig megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy meglássa saját belső összetettségét: a Donbaszt, a Krím-félszigetet, az orosz nyelvet, a semlegességet, az Oroszországgal közös történelmet és a kompromisszum szükségességét.

Így a nyugati arimáni forma egyesült az ukrán érzőlélekkel. A trauma, a félelem és a nemzeti sértődöttség intézményi, média-, pénzügyi támogatási és katonai szervezetet kapott. Így lett Ukrajna létrehozva Anti-Oroszországgént.

*Látták a tankot, de nem látták a bankot. Az orosz mondat рímpáръját (танк-грант) ez jobban visszaadná [ford.]

11. Összegzés

A Nyugat az orosz–ukrán konfliktusnak nem külső megfigyelője és nem pusztán Ukrajna segítője volt. A Nyugat a konfliktus egyik fő alany volt.

Az USA olyan katonai-geopolitikai birodalomként hatott, mely Oroszország stratégiai gyengítésében érdekelt. Nagy-Britannia oroszellenes stratégiai központként hatott, mely nem törekedett olyan béke kompromisszumának elérésére, mely Oroszország erősödésével járna. Az Európai Unió olyan normatív-bürokratikus birodalomként hatott, mely Ukrajnát a reformokon, a szabványokon és az értékeken keresztül akarta a nyugati rendszerbe behúzni. A tőkealapok, az NGO-k és a támogatási hálózatok az ukrán civil társadalom átprogramozási infrastruktúrájaként hatottak.

Mindez együtt Ukrajnát nem csak segítette. Ezek olyan Ukrajnát formáltak, mely már nem maradhat meg Oroszország és Európa között hídnak, hanem a Nyugat Oroszország elleni frontvonalává kell hogy váljon.

Ennek a fejezetnek a fő képlete:

A Nyugat nem hozott létre ukrán kultúrát, hanem abban segített Ukrajnának, hogy Anti-Oroszországgá váljon. Nem a Nyugat gondolta ki az ukrán nacionalizmust, hanem azt saját birodalmi stratégiája eszközévé alakította. Nem ő egyedül bontakoztatta ki a háborút, de nagyon sokat megtett, hogy a békés kimenet lehetlenné váljon.

Az antropozófiai folyóiratok a Nyugatnak éppen ezt a szerepét nem kellő módon értékelték. Szívesen beszéltek az orosz agresszióról, néha az orosz lélekről, néha Ukrajna szenvedéséről, de túl ritkán beszéltek a szabadság álcája alatt tevékenykedő nyugati birodalomról.

Enélkül azonban az egész elemzés hiányos marad.

VI. Oroszország: nacionalizmus, biztonság vagy történelmi mozgósítás?

Ahogy az ukrán pozíciót nem lehet egyszerűen a szabadságért folytatott harcra szűkíteni, úgy az orosz álláspontot sem lehet egyszerűen az „orosz nacionalizmusra” szűkíteni. Egy ilyen képlet túl kényelmes a nyugati és az ukrán diskurzus számára, de nem állja ki egy komolyabb elemzés próbáját. Oroszország nem egy üres történelmi térben

cselekedett, és nem is abból az absztrakt kívánságból kiindulva, hogy a területét növelje. Álláspontja a konkrét konfliktusos szituáció keretén belül jött létre: Majdan, polgárháború a Donbaszban, a Krím-félsziget sorsa, Ukrajna lemondása a semlegességről és NATO-irányultsága, a minszki egyezmények kudarca, a nyugati katonai és ideológiai tevékenység Ukrajnában, továbbá az USA és a NATO visszakoázása attól, hogy Moszkvának biztonsági garanciákat nyújtson.

Ezért minden olyan antropozófiai szerző, aki ezt mondja: „Oroszország az orosz nacionalizmusból kiindulva cselekszik” – már leegyszerűsíti a kérdést. Nem látja vagy nem akarja látni azt a tényt, hogy Oroszországot valós biztonsági problémával állították szembe, annak veszélyével, hogy Ukrajnát egy nyugati katonai és ideológiai hídfőállássá alakítják, a Donbasz sokéves háborújával és a politikai kompromisszum nyilvánvaló megtörésével.

Azonban a másik véglet is helytelen. Nem mondhatjuk, hogy az orosz álláspont csupán a biztonság és az orosznyelvűek jogainak tiszta védelmében állt. Az orosz álláspontban valóban jelen van a nemzeti-történelmi mitologizálás veszélye: Ukrajna mint „mesterséges ország”, az ukránok mint „ugyanannak a népnek része”, a Krím és Novorosszija mint „történelmi orosz földek”, az orosz civilizáció mint a világtörténelem különleges pólusa. Ezek a motívumok a konfliktusnak nem a legfőbb okai, azonban mozgósító ideológiaként jelen vannak. És ha ezeket nem vesszük észre, akkor Oroszország védelme könnyen Oroszországról szóló mítosszá válik.

1. Miért nem szűkíthető Oroszország álláspontja a nacionalizmusra?

A nacionalizmus ott kezdődik, ahol a népi princípiumot az igazság fölé, a személyiség szabadsága fölé, és a másik nép azon joga fölé helyezik, hogy önmaga lehessen. Azonban a nemzeti, kulturális vagy állami érdekek védelmének nem minden fajtája minősül nacionalizmusnak.

Oroszországnak valós alapja volt saját biztonságáról beszélni.

Ukrajna a Majdan után elutasította az Oroszország és a Nyugat közti korábbi egyensúlyt. Elutasította a blokkonkívvüliség státuszát. Egyre aktívabban kezdett a NATO felé közeledni. Megerősítette a

nemzeti-nyelvi politikáját. Nem javasolt a Donbasznak a visszatéréshez valódi – autonómia általi, amnesztia általi, nyelvi garanciák és mély decentralizáció általi – formát. Önmagát Anti-Oroszországgént kezdte felépíteni.

Ilyen körülmények között az orosz félelem nem kitaláció volt. Ukrajna a NATO-ban – ez nem egyszerűen egy szomszédos ország politikai választása volt. Ez a stratégiai egyensúly Oroszország határainál történő megváltoztatása volt. Ez nyugati katonai infrastruktúra, hírszerzési rendszerek, szabványok, oktatási központok, logisztika, politikai kötelezettségvállalások és katonai tervezetek lehetséges elhelyezése olyan területre, mely történelmileg, kulturálisan, gazdaságilag és földrajzilag szoros kapcsolatban áll Oroszországgal.

Az erre való orosz reakciót „nacionalizmusnak” nevezni azt jelenti, hogy a biztonság kérdését az ideológia kérdésével helyettesítjük.

Pontosan ugyanígy nem lehet nacionalizmusnak hívni az orosz nyelv védelmét Ukrajnában. Az orosz nyelv Ukrajna többmilliónyi polgárának volt a nyelve. A Donbasz, a Krím, Ogyessza, Harkov, Dnyepr város és Zaporozsje számára nem külső birodalmi eszköz volt, hanem az élet, a család, az oktatás, az emlékezet, a városi kultúra természetes közege. Ha az állam fokozatosan szűkíti ennek a nyelvnek az intézményi terét, akkor az ezzel a folyamattal szembeni ellenállás nem minősül automatikusan orosz nacionalizmusnak. Ez a kulturális jogok törvényes védelme is lehet.

Nem tartható nacionalizmusnak az oroszok és ukránok testvériségének tézise sem. E népek történelmi közelsége nyilvánvaló: a közös rusz alap, a pravoszláv vallás, a közös történelem évszázadai, a vegyes családok, a közös szovjet emlék, a nyelvek és kultúrák hasonlósága. A probléma nem a „testvériség” szóban jön létre, hanem abban az esetben, amikor a testvériséget annak jogává alakítják, hogy az idősebb testvér meghatározza az ifjabb sorsát.

Nem tartható nacionalizmusnak a Krím és Novorosszija összetett történelmére való utalás sem. Ezek valóban nem „eredeti ukrán” területek, egyszerű nemzeti értelemben. Ezek történelme több birodalomhoz is kötődik, orosz, tatár, ukrán, görög, örmény, zsidó, német, fekete-tengeri, szovjet birodalomhoz. Az ukrán nemzeti narratíva, mely

ezeket egy egységes ukrán történelmi test természetes részének állítja be, önmaga is egy ideológiai egyszerűsítés.

És végül nem tartható nacionalizmusnak az arról szóló tézis sem, hogy a Nyugat célirányosan alakította át Ukrajnát Oroszországra gyakorolt nyomás eszközeként. Ez nem egy misztikus sejtélem, hanem politikai valóság. Ukrajnát tökealapokon, NGO-kon, a katonai együttműködésen, a médián, reformokon, oktatási programokon, a NATO-n és a „demokrácia a tekintélyelvűség ellen” ideológiáján keresztül kapcsolták be a nyugati rendszerbe. Oroszországnak joga volt ebben veszélyt látni.

Ezért az első fő állítás ez:

Oroszország nem elsősorban az orosz nacionalizmusból kiindulva cselekedett. A biztonságnak, a történelmi emlékezetnek, a Donbasz védelmének, az orosz nyelv védelmének, a NATO-val való szembenállásnak és az arra adott reakciónak az egyesüléséből kiindulva cselekedett, hogy Ukrajnát Anti-Oroszországgá alakították.

2. Az orosz álláspont mint történelmi mozgósítás

Ugyanakkor azonban a háború és a geopolitikai konfliktus körülményei között bármely állam erősíteni kezdi a történelmi-nemzeti retorikát. Ez nem egyedül Oroszországot jellemzi. Az USA-ban krízishelyzetekben a szabadság missziójáról kezdenek beszélni. Nagy-Britannia a civilizáció és a nemzetközi rend védelméről. Franciaország a saját univerzalitásáról. Ukrajna 2014 után a méltóság, a nemzet, a hősök, a mártírok nyelvén, a birodalomtól való megszabadulás nyelvén kezdett beszélni. A háború szinte mindig mozgósítja a történelmi emlékezetet.

Oroszország sem kivétel. Amikor a korábbi posztszovjet egyensúly felborult, amikor Ukrajna Anti-Oroszországgá vált, amikor a Nyugat elutasította a biztonsági garanciák nyújtását, amikor a Donbasz nyolc évig háború alatt állt, az orosz retorika elkerülhetetlenül a történelmi mélységhez fordult: az oroszok és ukránok egysége, a Kijevi Rusz, Novorosszija, a Krím, az orosz világ, a civilizációs harc, a szovjet határok történelmi igazságtalansága.

Ezek a motívumok nem egy vákuumban keletkeztek. A konfliktus aktivizálta őket. Ezért

helytelen lenne úgy tekinteni rájuk, mint kész, tisztán terjeszkedési programra. A mozgósítási ideológia hatására reaktivizálódtak a biztonságért, az emlékezetért, a térért és a jövőért folyó háború körülményei között.

Itt pontosnak kell lenni. Az orosz történelmi mozgósításnak két rétege van.

Az első réteg: indokolt. Arra emlékeztet, hogy Ukrajna nem a közös orosz–ukrán történelmen kívül jött létre, hogy a Krím és Ukrajna déli része egy összetett történelemmel rendelkezik, beleértve az orosz és a birodalmi történelmet is; hogy a Donbasz nem volt nacionalista módon vett ukrán régió; hogy az orosz nyelv Ukrajnában nem volt idegen; hogy az 1991-es határok a Szovjetunió adminisztratív öröksége volt, nem pedig egy természetes etnikai-nemzeti felosztás eredménye; hogy Ukrajna oroszellenes katonai projektté való alakulása megsértette azt a kontextust, melyben Oroszország korábban elismerte ezt a posztsovjét konstrukciót.

A második réteg: veszélyes. Ott kezdődik, ahol a történelmi közelség az önálló ukrán akarat tagadásává alakul. Ahol Ukrajnát már nem egy összetett, de valós történelmi alanyként kezdik értelmezni, hanem mint egy hibát, mint egy mesterséges projektet, egy hamis nemzetet, a Nyugat eszközét, mint saját választási jog nélküli területet. Itt az orosz érvelés megszűnik védelemnek lenni, és mítosszá válik.

Éppen ez a megkülönböztetés az, ami alapvetően fontos. Az orosz történelmi mozgósítás nem automatikusan egyenlő a nacionalizmussal. De tartalmazza a nacionalizmus rizikóját, ha elkezd tagadni a pozitív ukrán történelmi identitást.

3. Hol jelenik meg az orosz nemzeti mítosz kockázata?

Az orosz nemzeti mítosz nem akkor jelenik meg, amikor Oroszország elkezd védeni az orosz nyelvet, a Donbaszt, a Krímet vagy saját biztonságát. Ott kezdődik, ahol ezekből a törvényes érvekből túl erős következtetésekre jutnak.

Például:

Ukrajna mint külön történelmi alany nem teljes értékű.

Az ukrán identitás csak egy mesterséges oroszellenes projekt.

Az ukrán államiság a bolsevikok hibája.

Az oroszok és az ukránok annyira egy nép, hogy Ukrajna külön politikai akaratának nincsen önálló jelentősége.

A történelmi közelség jogot ad Oroszországnak arra, hogy kiigazítsa a határokat.

Az orosz világ elsőbbséget élvez a konkrét emberek és régiók akaratával szemben.

Íme itt már nem védelemről van szó, hanem birodalmi-nemzeti metafizikáról.

Ez nemcsak Ukrajna számára veszélyes, hanem magára Oroszországra nézve is. Mivel ebben a metafizikában a valódi Oroszország – mely összetett, történelmi, soknemzetiségű, ellentmondásos, igazságot és bűnöket egyaránt hordoz – egy szimbólummá kezd alakulni. A „szellemi civilizáció”, a „különleges küldetés”, a „harmadik út”, a „nyugatellenes pólus” szimbólumává. Ha pedig egy állam szimbólummá válik, a hibáit kezdik nem látni. A cselekedeteit nem tényekkel kezdik igazolni, hanem a sorsával.

Antropozófus közegben ez különösen veszélyes. Mivel itt az orosz nemzeti mítosz egy szellemi-ezoterikus burkot kezd kapni. Itt már nem egyszerűen Oroszország biztonságáról vagy a Donbasz jogairól van szó, hanem az „orosz lélekről”, a „népszellemről”, a „jövőbeli szláv kultúrkorszakról”, a „Kelet szellemi küldetéséről”. És akkor a politikai valóság egy ködös szellemi retorikává kezd átalakulni.

Oroszország efféle védelme gyenge. Nem segít megérteni Oroszországot. Éppen azért bosszantó, mert a valós érveket szép, de üres képekkel helyettesíti. A NATO, Minszk, a Donbasz, a Krím, a nyelv, Isztambul, a nyugati birodalom és az ukrán transzformáció helyett Oroszország titkáról szóló beszélgetést kapunk. Oroszország titka azonban nem lehet érv egy politikai konfliktusban.

Az antropozófiának különösen szigorúan kell e hibához viszonyulnia. Ha népszellemekről beszél, akkor nincs joga a népszellemet az állam politikai pártfogójává alakítani. Ha kultúrkorszakokról beszél, nincs joga a jövőbeni szellemi küldetéssel igazolni a modern állami politikát. Ha szláv küldetésről beszél, akkor emlékeznie kell, hogy a küldetés nem szünteti meg az erkölcsi felelősséget.

4. Oroszország és Ukrajna: testvériség alárendeltség nélkül

Különös figyelmet igényel az arról szóló állítás, miszerint az oroszok és az ukránok: testvéri népek.

Önmagában ez az állítás nemcsak hogy nem hamis, de szellemileg is gyümölcsöző. A közelségről, a közös történelemről, a nyelvek rokonságáról, a pravoszláv és szovjet tapasztalatról, a vegyes családokról és a kölcsönös kulturális áthatottságról beszél. Ebben az állításban megvan a béke lehetősége. A testvériség jelentheti ezt: nem szabad, hogy ellenségekké váljunk; túl közel vagyunk egymáshoz ahhoz, hogy az identitásunkat gyűlöltre építsük; a megosztottságnak nem szabad ruszofóbiához vagy ukranofóbiához vezetnie.

Azonban a testvériség másként is érthető: mint paternalizmus. Akkor az idősebb testvér azt mondja a fiatalabbnak: addig vagy szabad, amíg azt választod, ami nem fenyeget engem; saját kultúrád van, de nincs jogod véglegesen elmenni; különálló vagy, de a különállóságod feltétele.

Itt a testvériség problémává válik. Keresztény testvériség csak szabad emberek között lehetséges. Ha az egyik testvér jogot formál arra, hogy meghatározza a másik szabadságának határait, akkor az már nem testvériség, hanem hierarchia.

Ezért egy érett orosz álláspontnak a következőket kellene mondania:

Ukrajnának joga van a pozitív kulturális identitáshoz és államisághoz, azonban Ukrajnának nincs joga Anti-Oroszországgá és a Nyugat katonai hídfőjévé válni; az ukrán nyelvnek joga van a fejlődéshez, azonban az orosz nyelvet és az orosznyelvű polgárokat meg kell védeni; az ukrán önállóság lehetséges, azonban ennek az önállóságnak semlegesnek és többféle társadalmi berendezkedést magába foglalónak kell lennie, s nem lehet ellenséges Oroszország iránt.

Egy ilyen álláspont morálisan és történelmileg erős lehetne. Nem tagadja Ukrajnát, de nem is engedi Ukrajna számára, hogy Oroszország elleni fegyverré váljon.

5. A határok és az elismerés kontextusának problémája

Oroszország valóban elismerte az ukrán szuverenitást és az ukrán határokat a Szovjetunió

szétesése után. Azonban ez az elismerés egy bizonyos történelmi kontextusban létezett: Ukrajna mint posztszovjet semleges vagy egyensúlyozó állam, mely Oroszországgal gazdaságilag, kulturálisan, demográfiailag, nyelvileg és politikailag is kapcsolatban áll. Oroszország nem egy absztrakt Ukrajnát ismert el, mint jövőbeli NATO-előőröt, hanem a konkrét, a posztszovjet egyensúlyon belüli Ukrajnát.

2014 után ez a kontextus megsérült. Ukrajna önmagát Anti-Oroszországgént kezdte építeni, elutasította a blokkkonkíviliság állapotát, a NATO felé irányult, nem adott a Donbasznak valódi politikai státuszt, a deruszifikációt kezdte erősíteni. Ebben az értelemben mondhatjuk: Ukrajna maga sértette meg a korábbi egyensúly politikai szellemét.

Itt azonban meg kell különböztetni a politikai kontextust a jogi formától. A kontextus megsértése nem jelenti az elismert határok automatikus eltűnését. Azt jelenti, hogy egy új biztonsági helyzet jött létre, mely új nemzetközi szabályozást követel. Azonban ilyen szabályozás nem történt. Az USA és a NATO nem adott Oroszországnak garanciákat. Ukrajna nem tért vissza a semlegességhez. A minszki megállapodások nem teljesültek. Európa nem vált becsületes garanciavállalóvá. A Donbasz élete a háború állapotában folytatódott.

És akkor Oroszország a helyzet erőből történő megváltoztatására tért át.

És itt jutunk egy fontos tragikus kérdéshez. Érthető-e ez az áttérés: Igen. Valós okok idézték-e elő? Igen. Agresszív nacionalizmusra vezethető-e vissza? Nem. De jelenti-e ez automatikus azt, hogy Oroszország minden erőből történő cselekedete szellemileg és morálisan is tiszta? Szintén nem.

Az orosz álláspont erős a fenyegetettség diagnosztikájában. A gyengesége viszont ott kezdődik, ahol az eszköz kezdi a célnak alárendelni magát. A biztonság védelme igazolt lehet. De ha egy kiterjedt háborúba megy át, akkor önmaga hoz létre egy történelmi valóságot, új szenvedéseket, új gyűlöletet, új ukrán mozgósítást, mint Anti-Oroszországot.

Oroszország harcolt az ellen, hogy Ukrajna Anti-Oroszországgá alakuljon, de saját, erőből történő cselekedetével segítette, hogy ez az identitás tömegessé váljon. Ebben áll az orosz álláspont tragikus dialektikája.

6. Oroszország mint a nyugati stratégia áldozata és mint cselekvő alany

Fontos, hogy ne essünk egy másik végletbe: hogy Oroszországot csak áldozatként ábrázoljuk. Igen, Oroszország egy konfliktushelyzetbe lett állítva, melyet nem csak ő hozott létre. A Nyugat évtizedeken át közeledett a határaihoz. Ukrajnát nyugati pályára húzták. Minszk megüszült. A Donbaszt háborúban hagyták. A NATO-kérdés ignorálva lett. A biztonsági garanciák követelése nem kapott érdemi választ.

Ilyen értelemben Oroszország valóban fenyegetés előtt állt.

Azonban Oroszország mégis cselekvő alany maradt. Döntést hozott. Eszközöket választott. Retorikát alakított ki. Megváltoztatta a konfliktus szintjét. Nemcsak a csomópont létrehozásáért felelős, hanem azért a módért is, mellyel meg akarta azt oldani.

Egy érett antropozófiai álláspontnak Oroszországot nem szabad sem démonizálnia, sem a felelősség alól felmentenie. Ezt kell mondania:

Oroszország nem az egész konfliktus ősoke volt, de olyan erővé vált, amely a felhalmozódott konfliktust új fázisba vezette.

És ez szintén egy tény.

7. Az orosz álláspont antropozófiai értékelése

A lelki erők szempontjából az orosz álláspont összetett.

Megvan benne az érzőlélek eleme: sértődöttség a Nyugat iránt, félelem a NATO-tól, a Donbasz iránt érzett fájdalom, az Ukrajna általi árulás, a ruszofóbia megtapasztalása, a Nagy Honvédő Háború emléke, a bekerítéstől való félelem.

Megvan benne az erős érzőlélek: a geopolitika, a biztonság, a megállapodások, Minszk, a határok, a NATO, az erőegyensúly, a demilitarizáció és a semlegesség.

Megvan benne a luciferi elem rizikója: Oroszország idealizálása, szellemi küldetésről szóló beszéd, az orosz lélek, mint igazoló kategória, a különleges történelmi sors.

Megvan benne az arimáni elem is: állami kényszerítés, hadigépezet, stratégiai számítás, egy új rend erőszakos kényszerítése.

A tudati lélek feladata Oroszország törvényes érdekeinek olyan betartásában állna, melynek során nem alkalmazna sem nemzeti mítoszt, sem állami erőnkultuszt.

Oroszországnak joga volt követelni az alábbiakat:

- semleges Ukrajna
- a NATO elutasítása;
- biztonsági garanciák;
- a Donbasz különleges státusza;
- az orosz nyelv védelme;
- tűzszünet;
- hogy a Nyugat mondjon le arról, hogy Ukrajnát előőrské tegye.

Oroszországnak azonban nem szabad ezeket a követelményeket saját történelmi tévedhetetlenségének metafizikájává alakítania. A valóságot kellett volna védenie, nem pedig önmagát mitologizálnia.

8. Az oroszpartii antropozófus szerzők hibája

Éppen itt válik érthetővé Oroszország több antropozófus védelmezőjének gyengesége.

Ők gyakran intuitív módon érzékelik a nyugati és ukrainai keret hazugságát. Látják, hogy Ukrajnát Anti-Oroszországgá alakították. Látják a NATO-t. Látják Minszkét. Látják a Donbaszt. Látják a Nyugat szerepét. Ezután azonban nem jutnak el elemzésükkel egy szigorúan tényszerű formához. Szellemi retorikára térnek át.

Ahelyett, hogy ezt mondanák:

Oroszország konkrét biztonsági fenyegetéssel nézett szembe;

Oroszországnak a megüszült minszki megállapodással volt dolga;

Oroszország Donbaszt háború állapotában látta;

Oroszország a NATO közeledésére reagált;
Oroszországot nyugati stratégiával állították szembe;

ezt kezdik mondani:

Oroszország szellemi küldetés hordozója;

az orosz lélek szenved;

a Nyugat arimáni;

a jövőbeli szláv korszak Oroszországgal áll kapcsolatban;

Putyin valamelyest a népszellem kifejezője.

Az ilyen érvelés nem erősíti, hanem gyengíti az orosz álláspontot. Egy ezoterikus igazoláshoz teszi hasonlónvá. Éppen azért bosszantó, mert a komolyságot köddel helyettesíti.

Oroszországnak nincs szüksége misztifikálásra. Álláspontja sokkal erősebben védhető a tényekkel, melyek a következők: a NATO, Minszk, a Donbasz, a Krim, a nyelv, a nyugati puha hatalom, a semlegesség elutasítása, Isztambul. Amikor ehelyett az „orosz lélekről” beszélnek, akkor gyanús, hogy nincs elegendő tény. Pedig tények – éppen hogy vannak.

9. Összegző képlet

Az orosz álláspont nem szűkíthető az orosz nacionalizmusra. Ez mindenekelőtt annak az államnak az álláspontja volt, amely biztonsági veszéllyel, a szomszédos ország Anti-Oroszországgá való átalakulásával, Minszk meghíusulásával, a Donbasz háborújával és azzal a nyugati stratégiával került szembe, mely Oroszországot ki akarja szorítani a posztszovjet térségből.

Az orosz álláspont azonban a nemzeti-történelmi mitologizálás kockázatát hordja magában. Ez a kockázat ott jelenik meg, ahol a biztonság és az orosznyelvűek védelme a pozitív ukrán identitás tagadásába torkollik; ahol a népek testvérisége paternalizmussá válik, ahol a történelmi közelség egy másik ország szabadsága elleni érvvé válik; ahol Oroszország önmagát nem egy olyan államnak kezdi gondolni, mely az életérdekeit védi, hanem egy különleges szellemi-történelmi erőnek, melynek joga van kijavítani a történelmet.

A fejezet fő képlete a következő:

Oroszországnak igaza volt a veszély diagnosztikájában, de ezt az igazságot nem szabad saját történelmi tévedhetetlenségéről szóló mítosszá alakítani. Oroszország pozíciója nem egyszerűen nacionalizmus volt, hanem egy védelmi, történelmi mozgósítás; ugyanakkor minden efféle mozgósításnak az a kockázata, hogy a nemzeti mítosz csapdájába esik.

Éppen ezt kellett volna meglátnia az antropozófiai gondolkodásnak: megvédeni Oroszországot attól, hogy primitív nacionalizmussal vádolják – és egyidejűleg megvédeni magát az ítélethozatalt is az orosz mitológiától.

VII. Antropozófiai szerzők: az álláspontok és a lelki torzulások áttekintése

A konfliktus ténybeli rekonstrukciója után visszatérhetünk az antropozófiai folyóiratokhoz, és feltehetjük a legfőbb kérdést: **a szerzők közül ki közelített valóban egy átfogó ítélethez, és ki helyettesítette azt részleges igazsággal?**

Itt fontos, hogy az áttekintés ne alakuljon „Oroszország melletti” vagy „Ukrajna melletti” politikai osztályozássá. Egy ilyen séma önmagában nem lenne kellőképpen antropozófiai. Másként kell kérdezni: **milyen lelki erők használatával hoz ítéletet a szerző?** Melyik tevékeny nála: az érzőlélek, az értőlélek vagy a tudati lélek? Hol látja a tényeket, és hol van az, ahol mitologizál? Hol őrzi meg a megkülönböztetés képességét, és hol kerül kész ideológiai keretek közé?

Éppen ezért a továbbiakban nemcsak az álláspontokról lesz szó, hanem ezen álláspontok **lelki torzulásairól** is.

1. Szergej Kopil: ukrán tanúságtétel mint erő és mint határ

A Szergej Kopillal készült „**Everything I Own, I Carry with Me**”¹ c. interjú a háborúról szóló antropozófiai irodalom egyik legfontosabb szövege. Kopil nem külső megfigyelő. Luganszkban született, orosznyelvű közegben nőtt fel, kapcsolatban áll a Nairi ukrán antropozófiai kiadóval, a kijevi „Brama” antropozófiai oktatási központtal, az ukrán antropozófiai társasággal, a teljeskörű háború kezdete után pedig belépett az ukrán hadseregbe. Ezért az álláspontja nem egy irodában ülő ember publicisztikája, hanem egy olyan ember tanúságtétele, aki számára a háború személyes sorssá vált.

Kopil ereje éppen ebben áll: nem „népszellemről” és nem geopolitikai sémákról beszél, hanem élő ukrán tapasztalatról. Jogosan kifogásol nyugati antropozófus szerzőket abban, hogy gyakran ítéleznek Ukrajnáról, Oroszországról, a Donbaszról és az orosz lélekről, anélkül hogy meghallgatnának ukrán antropozófusokat, hogy belépnének a konkrét ukrán fájdalomba. Az ő szövege sérti azt az absztrakt ruszofil optikát, melyben Ukrajna csak Oroszországnak, a

¹Mindent, amim van, magammal viszek

Nyugatnak, a NATO cselekedeteinek vagy a jövőbeli szláv kultúrkorszaknak a területe.

Azonban épp itt kezdődik az ő korlátja is. **Kopil tanúként erős, de bíróként gyengébb.** Látja az ukrán fájdalmat, az ukrán szabadságot, az ukrán választást, az ukrán sebet. De szinte egyáltalán nem látja a Donbasz és a Krím szimmetrikus tapasztalatát – azoknak az embereknek a tapasztalatát, akik a Majdant nem felszabadulásként, hanem veszélyként élték meg. Tagadja a nyelvi probléma tézisé, mint aminek nincs köze a realitáshoz, mivel az orosz nyelv széleskörűen használatos a mindennapokban, Kijevben, sőt a hadseregben is. De ezzel az intézményes problémát felcseréli a mindennapi megfigyeléssel.

Az ő lelki ereje: az **érzőlélek**, de hősi és erkölcsileg feszült formában. Ez az erő hitelességet, fájdalmat, bátorságot és tanúbizonyságot ad. De ha nem emelkedik fel az értőlélekhez, akkor abszolutizálni kezdi saját tapasztalatát. Akkor Ukrajna tapasztalata teljes igazsággá, a Donbasz és a Krím tapasztalata pedig propagandává, hibává vagy másodlagos körülménnyé válik.

Az összegző értékelése ilyen: **Kopil szükséges mint az ukrán sors hangja, de a konfliktus teljesértékű elemzőjeként nem elégséges.** Fő hibája az együttérzés aszimmetriája. Azt várja el, hogy a nyugati antropozófusok meglássák Ukrajna élő lelkét, de ő maga szinte egyáltalán nem látja a majdanellenes Ukrajna élő lelkét.

2. Yaroslava Black-Terletska: Ukrajna mint központ, és a költői egyoldalúság veszélye

Yaroslava Black-Terletska az „**It’s About the Center**”² c. beszélgetésben Ukrajnáról nem mint egy fiatal posztszovjet államról beszél, hanem mint egy ősi történelmi valóságról. Kiemeli, hogy a Kijevi Rusz egy ősi államképződmény volt, abból képződött Ukrajna, Oroszország és Belorusszia, és ezért Ukrajna megtámadását nemcsak humanitárius, hanem történelmi katasztrófának is veszi.

Ennek az álláspontnak az ereje abban áll, hogy Ukrajnának visszaadja a történelmi méltóságát. Ukrajna itt nem „okraina”^{*}, nem egy esetleges szovjet állam, nem egy geopolitikai báb, hanem az

ősi történelmi emlékezet tere. Ez egy fontos korrekció az orosz birodalmi optika ellen.

Black-Terletskánál azonban szinte teljesen eltűnik Ukrajna déli és keleti részének összetettsége. Ha Ukrajna egy ősi központ és alany, akkor mi a helyzet a Donyec-medencével, a Krím-félszigettel, Ogyesszával, Harkovval, az orosznyelvű városokkal, a szovjet ipari emlékekkel, a Majdan utáni szakadással? Ezek a kérdések nem kapnak kellő súlyt. Eredményképpen Ukrajna úgy kezd kinézni, mint ami túl egységes, szellemileg túl nyilvánvaló, túlságosan igaz.

Lelkileg ez az álláspont szintén elsősorban az **érzőlélekhez** tartozik, azonban egy magasabb történelmi-költői formában fejeződik ki. Itt van szenvedés, központ, emlékezet, támadás, sors. De nincs elegendő képesség arra, hogy megtartsa magának Ukrajnának a belső ellentmondását.

Összegzés: Black-Terletska erős, mint az ukrán történelmi fájdalom hangja, de gyenge, mint Ukrajna belső sokféleségének elemzője.

3. Detlef Hardorp: az ukrán identitás védelme a moszkvai narratívával szemben

Detlef Hardorp a „**The Identity of Ukraine**”³ c. cikkében egy fontos kérdést tesz fel: Ukrajnát miért észlelte a Nyugat oly sokáig orosz optikán keresztül? Fő feladata: megmutatni, hogy Ukrajna nem Oroszország természetes része, és hogy a nyugati tudat túl sokáig fogadta el objektív igazságnak a moszkvai történelmi narratívát.

Hardorf erős oldala nyilvánvaló. Lerombolja azt az állítást, hogy „Ukrajna mindig is Oroszország volt”. Ez valóban egy mítosz. Ukrajnának megvan a saját történelme, saját kulturális emlékezete, saját politikai fejlődése, a szubjektivitáshoz való saját joga.

Azonban ennek a megközelítésnek korlátja is van. Hardorp jól látja az ukrán különállóságot, de gyengébben látja Ukrajna belső sokféleségét. A moszkvai mítosz ellen beszél, de az a veszély fenyegeti, hogy egészében elfogadja az ukrán birodalomellenes mítoszt. Hiszen Ukrajna nem volt egységes nemzeti organizmus. Különböző

^{*}Ukrajna neve az *окраина* (okraina) „határmenti föld” szóból származik

³Ukrajna identitása

²A központról

identitások voltak benne: galíciai, közép-ukrán, orosznyelvű, szovjet-ipari, krími és Donyec-medencei.

Lelkileg ez az **értőlélek** munkája, mely megvédi a történelmi megkülönböztetés jogát. De nem jut el a teljes tudati lélekhez, mivel a tudati léleknek ezt kellene mondania: Ukrajna valós, de nem egységes: szubjektum, de belsőleg megosztott szubjektum.

Összegzés: **Hardorp hasznos Ukrajna orosz birodalmi redukciója ellen, de nem elegendő a Donbasz, a Krím és az orosznyelvű dél és kelet megértéséhez.**

4. Wolfgang Müller: a módszertani józanság kezdete

Wolfgang Müller a **“Support and Analysis”**⁴ c. cikkében módszertanilag az egyik legfontosabb pozíciót foglalja el. Elismeri az ukrán szenvedés nyilvánvalóságát és az ellenállás morális erejét, de egyidejűleg figyelmeztet: a teljes kép analízise nélkül nem lesz tartós béke. Egyenesen azt mondja, hogy a kép része a NATO bővítése is, és az antropológiai közegnek nem kell mechanikusan átvinnie a kulturális- és világkonstellációkról szóló steineri útmutatásokat a modern korra.

Ez az egyik legjobb kiindulópont. Müller rögtön két veszélyt ismer fel: a nyugati és az ukrán egyoldalúságot, és az antropológiai orosz mitologizálást. Látja, hogy a jövőbeli orosz kulturális csíra eszméjéből nem vezethető le a jelenlegi Oroszország iránti homályos szimpátia. Ez nagyon fontos megkülönböztetés.

Ugyanakkor Müller szövege inkább egy módszertani figyelmeztetés marad, mint egy teljes tény-rekonstrukció. Megjelöli a NATO-t, figyelmeztet az Oroszország-mítosz veszélyeire, elemzésre szólít fel, de nem fejti ki részletesen a Donbasz, a Krím, a nyelv, Minszk kérdését, a nyugati támogatási infrastruktúrát és Nagy-Britannia szerepét.

Müller lelkileg sokaknál közelebb áll a **tudati lélekhez**. Törekszik arra, hogy ne válasszon ki egy kényelmes oldalt, hanem hogy megőrizze a megkülönböztetés képességét. Az elemzése azonban befejezetlen marad.

Összegzés: **Müller módszertanilag az egyik legmesteribb szerző, szövege azonban ténybeli kiegészítéseket igényel.**

5. Gerald Häfner: a legerősebb béketeremtő többrétegűség

Gerald Häfner, különösen a **“The War and the Resurrection of Europe”**⁵ c. interjúban a *Das Goetheanum* szerzőinek egyik legérettebb pozícióját foglalja el. Nem mentesíti fel Oroszországot a felelősség alól: a háborút tragédiának nevezi, az orosz vezetést pedig a felelősség közvetlen hordozójának. Egyidejűleg azonban azt is mondja, hogy Ukrajna, Európa, a Nyugat és az USA sem ártatlanok e katasztrófa kialakulásában.

Häfner ereje abban áll, hogy egyszerre több szintet igyekszik tartani: az orosz katonai cselekedeteket, a nyugati felelősséget, az európai biztonság megghiúsulását, az orosz kisebbségek jogait, a tárgyalások szükségszerűségét és a semleges Ukrajna lehetőségét. Ez már nem egyszerű morális reakció, hanem az értőlélek törekvése arra, hogy áttérjen a tudati lélek szintjére.

Häfner gyengesége abban áll, hogy a Donbasz nála mégis gyakran a kisebbségek, az autonómia és a jogok kérdése marad, de nem tárul fel mint egy sokéves polgárháború, a maga szubjektivitásával, a maga szenvedéseivel, tűzérési támadásaival, blokádjaival, mindkét oldal bűncselekményeivel és a Kijevtől való valós félelemmel. Vagyis többet lát, mint az ukránpárti szerzők többsége, de még nem adja meg a teljes Donbasz-anatómiát.

Häfner lelkileg az egyik legközelebbi az érett ítélethozatalhoz. A **tudati lélekhez törekvő értőlélek** működik benne. Nem akar sem ruszofil, sem ruszofób, sem nyugati moralista lenni.

Összegzés: **Häfner az egyik legértékesebb szerző, álláspontja azonban a tényeket illetően jelentős bővítésre szorul a Donbasz, Minszk, a Krím és a Nyugat szerepe kapcsán.**

6. Friedrich Glasl: konfliktológiai bölcsesség és a történelmi konkretika hiánya

⁴Támasz és analízis

⁵A háború és Európa feltámadása

Friedrich Glasl a **“Windows of Opportunity – Windows of Freedom”**⁶ c. cikkében professzionális mediátorként beszél: hol van a diplomácia, miért gondolkodik mindenki katonai logika szerint, miért nem használják a békeablakokat? Nem tagadja egyenesen Ukrajna jogát a védekezésre, de a katonai logika alternatívájához ragaszkodik.

Glasl erős oldala, hogy a konfliktust képes eskalációs folyamatnak látni. Nem a „jók a gonoszok ellen” kategóriáiban gondolkodik, hanem a konfliktus szintjeinek, a bizalomvesztésnek, az egyoldalú lépések szükségszerűségének, a békekezdeményezések kockázatának kategóriáiban. Ez nagyon fontos az antropológiai közeg számára, amely gyakran túl hamar moralizál.

Glasl azonban a konkrét ukrán csomópont történészeként gyengébb. Nem mutat rá kellőképpen a nyelvi problémára, a Majdan utáni szakadásra, a Donbaszra belső alanyiságára, az ukrán alakulatok bűncselekményeire, a nyugati támogatási társadalommérnökségre, a NATO-ra mint strukturális fenyegetésre, a 2022-es év Isztambuljára.

Glasl lelkileg: **értőlélek a béketeremtés jegyében.** Erős oldala a konfliktuselemzés módszere; gyenge oldala: a konkrét történelmi anatómia elégtelensége.

Összegzés: Glasl segít megérteni, hogyan lehet kilépni a háborúból, de nem mutat rá teljességében, hogy miért vált a háború szinte elkerülhetetlenné.

7. Wolfgang Held: béketeremtő ösztön és a konfliktus ideologizálása

Wolfgang Held ezekben a szövegekben: „**Conversation About the War**”, „**Double Peace**”, „**Free Yourself From Your Own Myths**”⁷ törekszik teret adni a párbeszédnek, a mítoszoknak, az önbecsapásnak, a tárgyalási lehetőségeknek és a béke képzetének. A „**Double Peace**” c. írásában arról ír, hogy a felek akkor fordulnak tárgyaláshoz, ha többet remélnek azoktól, mint a háború folytatásától; maga a szöveg közvetlen kapcsolatban

van a lehetőségek ablakainak témájával és a gabonáról szóló tárgyalásokkal, mint annak példájával, hogy még háborúban is keletkezhetnek gyakorlati béke-ajtok.

Held ereje a katonai elkerülhetetlenség el nem fogadásában áll. Nem akarja, hogy a háború a gondolkodás új normális állapotává váljon. A béke nyelvét keresi.

Gyengesége azonban a pszichologizálásra való hajlam. Mítoszokról, önbecsapásról, képekről, béke-ablakokról beszél, de a tények struktúrájába nem mindig lép be kellő mélységben: ki szakította meg a minszki megállapodásokat, ki vonta Ukrajnát a NATO-ba, ki finanszírozta a nyugatpárti civil társadalmat, ki blokkolta a korai békét, miért nem tudott a Donbasz egyszerűen visszatérni a Majdan utáni Ukrajnába.

Lelkileg ez egy becsületes, **békét kereső érzőlélek**, a tárgyalások dinamikájának értelmi felfogásával. A teljes tudati lélekhez azonban hiányzik a szilárd ténybeli támasz.

Összegzés: Heldre szükség van, mint a katonai megcsontosodás elleni hangra, azonban az elemzése politikai-történelmi sűrűsítést igényel

8. Louis Defèche és Martin Bernard: a nyugati birodalom mint fő rejtett szereplő

Louis Defèche és Martin Bernard vonala különösen fontos amiatt, mert látják azt, amit az ukránpárti antropológusok gyakran nem látnak: az USA, Nagy-Britannia, az angol-amerikai stratégia, a korai béke megszakításának szerepét és Európa amerikai modelltől való függőségének szerepét. Martin Bernard a **“For a Spiritual Renewal of Europe!”**⁸ c. interjúban azt állítja, hogy a demokratikus és jogvédő érvek Ukrajnában – csakúgy mint korábban Irakban, Líbiában vagy Szíriában – elrejtették az amerikai neokonzervatív erők katonai ambícióit; beszél arról is, hogy Ukrajna 2022 tavaszán készen állt a békére, s az USA és Nagy-Britannia szerepéről ennek az útnak a blokkolásában.

Ennek a vonalnak az ereje abban áll, hogy leleplezi a nyugati univerzalizmust, mint birodalmi eszközt.

⁶A lehetőségek ablakai – a szabadság ablakai

⁷Beszélgetés a háborúról, Kettős béke, Szabadulj meg saját mítoszaidtól

⁸Európa spirituális megújulásáért

Itt látható a NATO, a RAND, a Heartland, Nagy-Britannia, az USA, Európa függősége és az európai-orosz közeledés lehetetlenné tételének stratégiája.

Van azonban egy komoly veszély: Ukrajna mint szubjektum eltűnhet. Ha mindent az angolszász stratégiával magyarázunk meg, akkor nem kellőképpen látszik a pozitív ukrán identitás, a Majdan mint a társadalom egy részének valós tapasztalata, a belső ukrán fájdalom, az Oroszországtól való félelem, az ukrán választás bonyolultsága. Akkor az ukrán tragédia feloldódik a geopolitikában.

Lelkileg ez az **értőlélek**, azonban egy arimáni sematizálás veszélyével. Látja az erőrendszert, de elveszítheti a konkrét nép élő lelkét.

Összegzés: Defèche és Bernard szükséges, mint a nyugati és az ukrán mitologizálás ellensúlya, önmaguknak azonban védelemre van szükségük az ellen, hogy Ukrajnát csupán az angolszász játék tárgyává redukálják.

9. Joachim von Königsłow és Peter Lüthi: óvatosság mint út a tudati lélekhez

Joachim von Königsłow / Peter Lüthi vonala, melyet a *die Drei* és a *Gegenwart* mutatott be, módszertanilag talán a legérettebb. Königsłow idézi Lüthit, aki egyenesen azt mondja, hogy eszébe sem jut, hogy az olvasók számára azt közölje, mit gondol és akar „Oroszország”, Ukrajna” vagy az „orosz nép”; az Oroszország, USA vagy Ukrajna iránti a szimpátia vagy antipátia nem lehet az információ igazságának kritériuma.

Ez egy rendkívül fontos antropozófiai álláspont. Elutasítja, hogy kollektív lények nevében beszéljen. Nem bízik sem a mainstreamben, sem az anti-mainstreamben. Személyes észlelést vár el, találkozásokat, megfigyeléseket, az ítélethozatal belső megtisztítását. Itt kezdődik valóban a tudati lélek: nem azért, mert a szerzők rögtön teljes választ adnak, hanem azért, mert helyesen teszik fel a módszertani kérdést.

Ennek a vonalnak a gyengesége abban áll, hogy az óvatosság túlzottan szemlélődő maradhat. Annak képessége, hogy az ember ne beszéljen a népek nevében, szigorú ténybeli elemzéssel kell hogy összekapcsolódjon: a nyelv, a Majdan, a Donbasz, a

Krím, a NATO, Minszk, a Nyugat, Isztambul, a tőkealapok, a nacionalizmus. Enélkül ez a módszer nemes marad ugyan, de nem eléggé eredményes.

Lelkileg ez áll a legközelebb a **tudati lélekhez, mint módszerhez**. Itt megjelenik a törekvés a kilépésre a szimpátiából és az antipátiából.

Összegzés: Königsłow és Lüthi nem adják meg a tények teljes képét, de az egyik legjobb módot adják annak megközelítéshez.

10. Corinna Gleide: „Oroszország mint ellenségkép” ellen

Corinna Gleide a „**Wider die Spaltung Europas. Wege vom Feindbild Russland zur friedlichen Koexistenz**”¹⁰ c. cikkben „Oroszország mint ellenségkép” elhárításának kérdését, és a háború képességétől a béke képességére való áttérés kérdését teszi fel. A *die Drei* szövege azt mondja, hogy a jelenlegi politikai lelkesedés a „háborús készség” iránt ijesztő, a béke képességéről gondolkodó hangok pedig elvésznek a zajban.

Ennek az álláspontnak az ereje az európai ruszofób mozgósítás szembeni ellenállásban rejlik. Gleide felteszi a kérdést: mi lesz Európával, ha Oroszország véglegesen ellenségképpé válik. Lehet-e európai biztonságot gyűlöltre, szankciókra, katonai készségre és kulturális szakadásra építeni?

Glide gyengesége: a nem elegendő konkrétum. Hogy az ellenségképből ki tudjunk lépni a békés létezés felé, meg kell nevezni a háború konkrét okait: NATO, Minszk, Donbasz, nyelv, nyugati stratégia, Ukrajna mint Anti-Oroszország. Másképpen a béketeremtés erkölcsi kívánság marad csupán.

Gleide lelkiileg **keresztény béketeremtő impulzust** fejez ki, de annak történelmi testre van szüksége.

Összegzés: Gleide fontos, mint az európai ruszofóbiával szembeni ellenméreg, de vonalát a konfliktus ténybeli anatómiájával kell egyezíteni.

¹⁰Európa megosztottsága ellen. Út az Oroszországot ellenségként kezelő szemléletből a békés együttélés felé

11. Thomas Mayer: oroszpárti rekonstruálás a nyugati sémával szemben

Thomas Mayer a **“Wahrheitssuche im Ukraine-Krieg”**¹⁰ c. könyvével a másik pólust képviseli. A szövegből ítélve a könyv pragmatikusan törekszik a háború okait elemezni, beleértve Ukrajnát, az USA-t, a NATO-t és Oroszországot mint az eskalációs spirál résztvevőit. Mayer honlapján a könyvet a háború történetének és okainak higgadt kutatási kísérletének mutatják be.

Mayer ereje abban áll, hogy komolyan veszi azokat a témákat, amelyeket a nyugati és az ukrán antropozófiai vonal gyakran elkerül: a NATO-t, az USA-t, az ukrán nacionalizmust, a Krím-félszigetet, a Donbaszt, az információs háborút és a geopolitikai kontextust. Ebben az értelemben hasznos ellensúly.

De éppen itt keletkezik a tükörszerű egyoldalúság rizikója is. Míg Kopil szinte egyáltalán nem látja a Donbaszt és a Krím-félszigetet, addig Mayer – Kopil kritikája szerint – szinte egyáltalán nem hallja meg az ukrán tapasztalatot. Míg az ukránpárti szerzők az ukrán fájdalmat fogadják el teljes igazság gyanánt, addig az oroszpárti szerzők hajlamosak teljes igazság gyanánt a Nyugat bűnét és a Donbasz tapasztalatát elfogadni.

Mayernél lelkileg az **értőlélek** működik, mely törekszik a tényeket elemezni a nyugati sémával szemben. De megvan az a veszély, hogy az értelmi rekonstrukció már előre egy oroszpárti kimenetre irányul.

Összegzés: Mayer fontos mint nyugatellenes és oroszpárti ellenpólus, de kritikus szemmel kell olvasni, hogy az egyik ideológiai egyoldalúságot ne helyettesítsük egy másikkal.

12. Axel Burkart: orosz mitológia mint antropozófiai veszély

Axel Burkart nem annyira az orosz–ukrán konfliktus komoly elemzőjeként fontos, hanem inkább mint tünet. Körülötte és a hozzá hasonló szerzők körül különösen jól látható, hogyan válhat az antropozófiai terminológia politikai-ezoterikus mitológiává. Jonas Frey külső kritikája a *Republik-*

ban egyenesen rámutat, hogy az Ukrajna elleni háború új törésvonalakat tárt fel az antropozófiában az Oroszország mint „a jövő szellemi helye” kérdése körül.

A probléma itt nem az Oroszország iránti szeretetben áll. Szeretni az orosz kultúrát, látni a pravoszláv vallás mélységét, védeni az orosz nyelvet, ellenállni a nyugati ruszofóbiának – mindez teljesen jogos lehet. A probléma akkor kezdődik, ha Oroszországot a „népszellem”, az „orosz lélek” és a „szláv küldetés” kódén keresztül kezdik értelmezni, a politikai döntéseket pedig a metafizikai sors kifejeződéseként értelmezik.

Az ilyen hozzáállás Oroszországnak nem segít, hitelteleníti a védelmét. Tények helyett – szellemi retorika. A NATO és Minszk elemzése helyett – Oroszország titkáról szóló beszéd. A Donbasz mint valós szereplő helyett – misztikus Kelet.

Lelkileg ez Oroszország luciferi idealizálása konspirológiai elemekkel. Szembeszáll a nyugati arimanizmussal, de nem jut el a tudati lélekhez.

Összegzés: Burkart és a hasonló szerzők figyelmeztetésként szolgálnak: a rossz ruszofil antropozófia nem jobb a rossz ukránpárti antropozófiánál.

13. Raphael Kleimann: kulturális ruszofilia és annak határai

Raphael Kleimann az **„Opfer und Auferstehung. Russische Oster-Impressionen”**¹³ c. cikkében beszél az orosz lélekről, a nyugati hódítók elleni reflexről, az utóbbi két évszázad traumáiról, az áldozathozatal erejéről és a keleti egyház jánosi szellemiségéről.

Ez nem feltétlenül Oroszország politikai védőbeszéde. Inkább egy kulturális-vallási ruszofilia. Van benne igazság: az orosz kultúra valóban hordozza a szenvedés, az áldozathozatal, a pravoszláv mélység és a külső behatolás elleni szembenállás tapasztalatát, a Húsvéthoz, a halálhoz és a feltámadáshoz való különleges viszonyt.

¹⁰Igazságkeresés az ukrainai háborúban

¹³Áldozat és feltámadás. Orosz húsvét-impressziók

Azonban ez az igazság veszélyessé válik, ha megkülönböztetés nélkül visszük át a modern politikai helyzetre. Az orosz szellemi kultúra nem egyenlő az orosz állammal. A pravoszláv áldozatkészség nem egyenlő a katonai stratégiával. A nyugati behatolások történelmi traumája nem igazolja Oroszország bármely cselekedetét.

Kleinmann lelkiileg a kulturális érzőleket fejezi ki, mely vallási romantikával van színezve. Ez értékes lehet Oroszország kulturális megértéséhez, de politikai elemzéshez gyenge.

Összegzés: Kleimann segít megéreznii az orosz kulturális mélységet, azonban nem ad kritériumokat a háború értékeléséhez.

14. Hans Hasler: puha kulturális ruszofília

Hans Hasler egy puhább és egészségesebb álláspontot foglalt el: nem lemondani az orosz kultúráról, nem megszakítani az emberi kapcsolatokat, nem átadni magunkat a totális ruszofóbiának. Az ilyen vonal azért fontos, mivel a háború veszélyes kulturális reflexet teremtett: megsemmisíteni mindent, ami orosz, lemondani az orosz nyelvről, kultúráról, irodalomról, zenéről, barátságról, emlékekről.

Ennek az álláspontnak az ereje abban áll, hogy megtartja a megkülönböztetést Oroszország mint kultúra, valamint az orosz állam mint a politika szereplője között. Ha ez a megkülönböztetés megmarad, akkor a kulturális ruszofília nem lesz sem nacionalizmus, sem a háború védőbeszéde.

Gyengeség akkor jelentkezhet, ha az orosz kultúra védelme túl gyorsan az ukrán fájdalom alábecsülésévé és az orosz álláspont puha igazolásává alakul.

Lelkiileg ez egy **egészséges kulturális érzőlélek**, ha megőrzi a józanságát.

Összegzés: Hasler a kulturális hidak megőrzésének fontos vonalát képviseli, azonban ezt a vonalat ki kell egészíteni a háború tényszerű elemzésével.

15. A *Gegenwart* mint az ítéletalkotás különböző szintjeinek laboratóriuma

A *Gegenwart* folyóirat fontosságát nem egyetlen szerző, hanem egy szerzői gárda adja. Az archívumban van egy különszám, ezzel a címmel: **„Zum Ukraine-Krieg”**¹⁵, melyben különböző cikkeket gyűjtöttek össze a háborúról: „az ukrán kérdésről Ukrajna nélkül”, a nyelvről, az államról, a nemzetről, a szeretetről és a gyűlöletről, az imáról és a virrasztásról; később pedig a folyóiratban megjelenik Peter Lüthi írása az ítéletalkotás képességének kereséséről, Albrecht Kimpfler írása Alekszandr Duginról, Arjen Nijboer írása a háború geopolitikai alapjairól és az USA Euráziának szánt agendájáról.

A *Gegenwart* ereje: a pluralitásban áll. Nem redukálnak mindent egyetlen álláspontra. A folyóiratban látszanak a törekvések, hogy a háborút az ítéletalkotás problémájának, nyelvi-állami kérdésnek, geopolitikai csomópontnak és szellemi kihívásnak tekintsék.

A gyengesége: az egyneműség hiánya és a töredezettség. Egyes szerzők el tudnak menni a morális-szellemi elmélkedés, mások a geopolitika felé, ismét mások kulturális diagnosztikába, de a konfliktus holisztikus anatómiája nehezen áll össze.

A *Gegenwart* lelkiileg egy laboratórium, ahol különböző szintek vannak jelen: az érzőlélek, az értőlélek és a tudati lélek kísérletei.

Összegzés: a *Gegenwart* fontos, mint a kutatás tere, de nem mint az ítéletalkotás befejezett rendszere.

16. Az *Info3*: liberális ukránpárti antropozófiai keret

Az *Info3* teljességében a liberális-nyugati és az ukránpárti kerethez áll közelebb. Jens Heisterkamp és más szerzők törekszenek visszaadni Ukrajnának a helyet Európa mentális térképén, védik szubjektív létét, és kritizálják az orosz birodalmi látásmódot. Ilyen értelemben az *Info3* hasznos funkciót tölt be: lerombolja azt a szokást, hogy Ukrajnát csak Oroszországon keresztül lehessen látni.

Ennek a vonalnak a gyengesége: a kellő figyelem hiánya a Donbaszra, a Krímre, az orosznyelvű

¹⁵Az ukrán háborúról

kérdésre, a nyugati társadalommérnökségre és a NATO-ra. Ukrajna túl könnyen válik a szabadság szimbólumává, Oroszország pedig a birodalom szimbólumává. Az ilyen keret közel áll a nyugati liberális diskurzushoz, és ezért nem jut el magának a Nyugatnak mint a konfliktus szereplőjének mély kritikájához.

Lelkileg ez értőlélek nyugati-liberális formában, mely a morálisan buzdított érzőlélekkel egyesül.

Összegzés: **az Info3 hasznos az ukrán szubjektív lét védelme számára, de Ukrajna mint Anti-Oroszország és a Nyugat mint birodalom megértéséhez nem elegendő.**

17. A lelki torzulások általános tipológiája

Most már látható az antropológiai reakciók néhány típusa.

1. Az ukrán érzőlélek

Ezt képviseli Kopil, Black-Terletska, részben Hardorp és az Info3. Itt az ukrán fájdalom, a szabadság, a méltóság, a támadás és a szubjektív léthez való jog áll középpontban.

Ereje: Ukrajna mint élő szubjektum helyreállítása.

Torzulás: eltűnik a Donbasz, a Krím és az orosznyelvű Ukrajna.

2. A béketeremtő értőlélek

Ezt képviseli Häfner, Glasl, Held, Gleide. Itt a tárgyalások, a deeszkaláció, a katonai logikából való kilépés és a béke iránti képesség áll a középpontban.

Ereje: a démonizálás és a háború mint norma elutasítása.

Torzulás: a béke és a békét romboló erők mechanizmusának nem kellő konkrétsága.

3. A geopolitikai értőlélek

Ezt képviseli Defèche/Bernard, Arjen Nijboer, a *Gegenwart* egy része és részben Mayer. Itt az USA, Nagy-Britannia, a NATO, a Heartland, Eurázsia és a nyugati stratégia áll a középpontban.

Ereje: a nyugati birodalom leleplezése.

Torzulás: annak veszélye, hogy Ukrajna feloldódik a geopolitikában.

4. A ruszofil érzőlélek és a luciferi mitológia

Ezt képviseli Burkart, részben Kleimann és néhány ruszofil antropológiai kör. Itt az orosz lélek, a szellemi küldetés, a Kelet és a szláv jövő áll a középpontban.

Ereje: a ruszofóbiával való szembenállás és a kultúremlékezet megőrzése.

Torzulás: a tények köddel való helyettesítése

5. A tudati lélek módszere

Ez Lüthi, Königsłow és Müller jellemzője. Itt nem egy kész oldal áll a középpontban, hanem magának az ítéletalkotásnak a megtisztítása: nem szabad a népek nevében beszélni, a szimpátiát igazság gyanánt elfogadni, nem szabad sem a mainstreamben, sem az antimainstreamben megbízni, és a steineri sémákat sem szabad automatikusan alkalmazni.

Ereje: helyes módszer.

Torzulás: a teljes ténybeli rekonstrukció lehetséges elégtelensége.

18. A szerzők összegző értékelése

Ha a szerzőket egy holisztikus antropológiai ítéletalkotás foka szerint állítjuk sorba, akkor a kép ilyen lesz.

Módszertanilag a legérettebbek:

Peter Lüthi, Joachim von Königsłow, Wolfgang Müller. Nem adnak teljes anyagot, de helyesen teszik fel a kérdést az ítéletalkotás módszeréről.

A legerősebb béketeremtők:

Gerald Häfner, Friedrich Glasl, Wolfgang Held, Corinna Gleide. A békét tartják feladatnak, de hiányzik náluk a NATO, Minszk, a Donbasz, a Nyugat és Isztambul szerepének szigorúbb elemzése.

A nyugati szerep leleplezésében leghasznosabbak:

Martin Bernard, Louis Defèche, Arjen Nijboer és részben Thomas Mayer. Látják a Nyugatot, mint szereplőt, de azt kockáztatják, hogy szem elől veszítik az élő Ukrainát.

A legveszélyesebbek az orosz mitologizálás példáiként:

Axel Burkart, részben Raphael Kleimann. Azt mutatják meg, hogyan tudja az antropozófia rosszul védeni Oroszországot, egy ezoterikus kódön keresztül.

A fő következtetés ez:

szinte minden szerző meglátta az igazság egy részét, de kevesen voltak, akik elviselték a teljes igazságot.

Az egyik csoport látta Ukrajnát, de nem látta a Donbaszt.

A másik látta Oroszországot, de mitologizálta.

A harmadik látta a Nyugatot, de Ukrajnát feloldotta a geopolitikában.

A negyedik látta a békét, de nem nevezte meg a békét megsértő erőket.

Az ötödik látta a szellemi erőket, de elfelejtette a tényeket.

Éppen ezért vált az orosz–ukrán konfliktus ilyen nehéz próbatételle az antropozófia számára. Tudati lelket igényelt volna, de túl sok érzőleket, túl sok értelmi sémát és túl sok szellemi mitológiát kapott.

19. A fejezet fő képlete

Az antropozófiai szerzők többségükben nem hazúgnak, hanem részlegesnek bizonyultak az orosz–ukrán konfliktusban. A hibájuk nem az igazság teljes hiányában, hanem egyetlen igazság abszolutizálásában áll.

Kopilnak igaza van, mint Ukrajna tanújának – de nincs igaza, amikor nem látja a Donbaszt és a Krímet.

Mayernek igaza van a nyugati séma ellen – de azt kockáztatja, hogy nem hallja meg az ukrán lelket.

Häfnernek igaza van a sokrétegűség keresésében – de a Donbaszt nem vezeti el teljes ténybeli mélységhez.

Defèche és Bernard: igazuk van a nyugati birodalom ellenében – de azt kockáztatják, hogy Ukrajnát sakkfigurára egyszerűsítik.

Burkartnak épp amiatt nincs igaza, mert Oroszországot nem tényekkel, hanem mítosszal védi.

Lüthi és Königsłow állnak legközelebb a módszerhez, de a módszert tényekkel kell kiegészíteni.

Az összegző antropozófiai képlet a következő:

a tudati lélek nem választ az ukrán fájdalom, az orosz biztonság, a Donbasz traumája és a Nyugat bűne között. Egyidejűleg mindet ki kell bírnia – és csak azután kell az ítéletalkotásra áttérni.

VIII. Steiner, a nacionalizmus és a keresztényellenes impulzus

Az orosz–ukrán konfliktus az antropozófia számára különösen nehéz, mivel nemcsak a politikát, a határokat, a nyelvet, a biztonságot és a háborút érinti. Az új kor egyik központi kérdését érinti: **alávethető-e a nemzeti identitás az univerzális-emberi és a keresztény alapelvnek – vagy elkerülhetetlenül bálványá válik?**

Steiner számára a nacionalizmus nem egyszerű politikai hiba volt. Egy mélyebb szellemi bukás tünetét látta benne: az ember önmagát abbahagyja szabad individuális énként megtapasztalni, és a véren, a nyelven, a népen, az államon, politikai sérelmen, kollektív emlékezeten és kollektív sorson keresztül kezdi meghatározni. A népi princípium, melynek önmagában megvan a realitása és a jelentősége, a szellemi központ helyét kezdi elfoglalni.

Éppen ilyen értelemben a nacionalizmus keresztényellenessé válik. A Krisztus-impulzus az emberhez mint szellemi individualitáshoz fordul, nem pedig mint a nép szerepkörét betöltőhöz. A népeket, a nyelveket és a kultúrákat nem semmisíti meg, hanem egy magasabb princípiumnak veti alá: az univerzális-emberi, szabad, szellemi Énnak. A nacionalizmus pedig az ellenkezőjét akarja: az embert a népnek veti alá, az igazságot pedig a kollektív sorsnak.

1. A néplélek és a nacionalizmus – ez nem egy és ugyanaz

Itt fontos, hogy rögtön elkerüljük a hibákat. Steiner tanít a néplelekekről, a népszellemekről, a kulturális küldetésekről, a népek nyelvi és történelmi sajátosságairól. Ezért helytelen lenne azt mondani, hogy az antropozófiának általában tagadnia kell a népi alapelvet.

A néplélek valós. A nyelv valós. A történelmi emlékezet valós. A nép sajátos lelki berendezkedése valós. Ukrajnának megvan a saját népi intonációja. Oroszországnak megvan a saját népi mélysége. Németország, Anglia,

Franciaország, Csehország, Szerbia, India, Kína – mindegyiknek megvannak a saját történelmi-szellemi sajátosságai.

Azonban az antropológia a néplelket nem alakíthatja istenséggé.

A néplelek egy közeg, rajta át halad az ember. A néplelek alakítja ki a temperamentumot, a nyelvet, a világképet, a történelmi érzékenységet és a lelki ritmust. De nem szabad elnyelnie az individuális Ént. Az ember tartozhat egy néphez, de nem szabad benne feloldódnia.

A nacionalizmus ott kezdődik, ahol a népi princípiumot az emberi fölé helyezik. Ahol az ukrán fontosabb az embernél. Ahol az orosz fontosabb az embernél. Ahol az európai fontosabb az embernél. Ahol a nyugati civilizáció fontosabb az embernél. Ahol a „mi emlékezetünk”, a „mi fájdalmunk”, a „mi küldetésünk”, a „mi biztonságunk”, a „mi szabadságunk” ellenőrizetlen abszolútummá válik.

Éppen ezért az antropológiai tekintetnek figyelmesnek kell lennie a nép iránt, és egyidejűleg szabadnak kell lennie attól, hogy bálványozza a népeket.

2. Az ukrán nacionalizmus mint keresztényellenes veszély

Az ukrán nacionalizmus nem igazolható csupán azzal, hogy Ukrajna szenved. Egy nép szenvedése nem teszi kereszténnyé a nacionalizmusát.

Ha az ukrán identitás a nyelvet, a kultúrát, a kozák emlékezetet, az állami létezés jogát, a saját föld iránti szeretetet és az önálló fejlődés iránti vágyat jelenti, akkor ez egészséges nemzeti öntudat.

Azonban ha az ukrán identitás:

**az orosz nyelv iránti gyűlöletté,
a közös orosz–ukrán történelem tagadásává;
az orosz kultúra kiszorításává;
a Donbasz és a Krím demonizálásává;
a Majdan szakralizálásává;
a nacionalista erőszak dicsőítésévé;
Oroszország abszolút gonosszá nyilvánításává;
az állam Anti-Oroszországgént való
felépítésének törekvésévé**

válik, akkor az már nem szabadság. Az nacionalizált érzőlélek.

Az ilyen nacionalizmus pszichológiailag érthető. Traumákból, félelmekből, történelmi sérelmekből, háborúkból, birodalmi nyomásból, nyugati támogatásból, a ruszifikáció emlékéből, a szovjet elnyomásból és az erőszakból alakult ki. Azonban az, hogy pszichológiailag érthető, nem egyenlő azzal, hogy szellemileg jogos.

Egy antropológusnak nincs joga ezt mondania: „mivel Ukrajna szenved, ezért a nacionalizmusa jogos”. Nem. A nacionalizmus éppen a szenvedésben különösen veszélyes, mivel a fájdalom könnyen a gyűlölethez való joggá alakul.

A keresztény impulzus mást követel: a szenvedés során nem szabad elveszíteni annak képességét, hogy a másokban is meglássuk az embert. Hogy az orosz embert ne csupán egy birodalom hordozójának lássuk. Hogy a Donbaszt ne csupán szeparatizmusként lássuk. Hogy a Krímet ne mint ellopott területet lássuk. Hogy az orosznyelvű ukrán embert ne átnevelt állampolgárnak lássuk, hanem az ország teljesértékű állampolgárának.

Ha ez nincsen, akkor az ukrán nemzeti projekt nem azért válik keresztényellenessé, mert ukrán, hanem azért, mert bukott értelemben nemzeti: a kollektív fájdalom beárnyékolja az egyetemes igazságot.

3. Az orosz nemzeti mítosz mint keresztényellenes veszély

Ugyanez vonatkozik azonban Oroszországra is.

Oroszországnak törvényes biztonsági érdekei vannak. Oroszországnak joga van megvédenie az orosz nyelvet. Oroszországnak joga van a NATO-ról mint veszélyről beszélni. Oroszországnak joga van utalni a minszki megállapodások kudarcára, a Donbaszra, a Krímre és Ukrajna Anti-Oroszországgá alakításának nyugati stratégiájára. Mindez önmagában nem nacionalizmus.

Az orosz álláspont ott válik veszélyessé, ahol mítoszba fordul:

**Oroszország mint különleges szellemi hatalom;
az orosz lélek mint a jövőbeli küldetés
hordozója;**

az orosz világ mint magasabb történelmi realitás;
Ukrajna mint nem teljesértékű vagy mesterséges ország;
ukrán identitás mint csupán oroszellenes projekt;
Kijev mint kétségtelenül orosz történelmi központ;
a történelmi közelség mint a másik nép sorsával való rendelkezési jog.

Itt már nem Oroszország védelme kezdődik, hanem Oroszország szakralizálása.

Ez különösen veszélyes az antropozófiai közegekben, mivel az orosz mítosz itt „szellemtudományos” burkot kaphat. El lehet kezdeni a jövőbeli szláv kultúrkorszakról, az orosz lélekről, a Kelet küldetéséről, az arimáni Nyugattal való szembenállásról beszélni – és a ténybeli elemzést észrevétlenül szellemi költészettel helyettesíthetjük.

A szellemi költészet azonban nem ítéletalkotás.

Ha Oroszországnak igaza van a NATO kérdésében, akkor azt a biztonságon, a megállapodásokon, a katonai infrastruktúrán, a blokk bővítésének történetén és a semlegességről való ukrán lemondáson keresztül kell bebizonyítani. Ha Oroszországnak igaza van a Donbasz kérdésében, akkor azt a nyelven, a Majdanon, a polgárháborún, a lövöldözéseken, Minszken, az amnesztián és az autonómián keresztül kell megmutatni. Ha Oroszországnak igaza van a nyugati birodalom kérdésében, akkor azt a tőkealapokon, az NGO-kon, a geopolitikán, Nagy-Britannián, az USA-n, az EU-n és Isztambulon keresztül kell megmutatni.

De amint ehelyett az „orosz lélekről”, a népszellemről és „szellemi misszióról” szóló beszéd kezdődik, az ítéletalkotás gyengül. Mitológiává válik.

Antropozófiai módon ezt luciferi veszélynek nevezhetjük: Oroszország idealizálása a Nyugat szellemi ellensúlyaként. És akkor a valós orosz érdekeket Oroszországnak mint történelmi kiválasztottnak az alakja váltja.

4. A nyugati univerzalizmus mint rejtett nacionalizmus

Ugyanakkor hiba lenne csak Ukrajna és Oroszország esetében látni a nacionalizmust. A

nyugati világ szintén viseli a nemzeti és civilizációs egoizmus saját formáját, csak azt másként fejezi ki.

Amerika ritkán mondja: „az amerikai érdekeket védjük”. Ezt mondja: **a demokráciát védjük**. Európa ritkán mondja: „bővítjük a civilizációs hatásunkat”. Ezt mondja: **az emberi jogokat, a szabványokat, a reformokat és a jogállamot terjesztjük**. Nagy-Britannia ritkán mondja: „Oroszországot saját stratégiánk miatt fékezzük”. Ezt mondja: **a szabadságot és a nemzetközi rendet védjük**.

És éppen ebben áll a nyugati univerzalizmus rendkívüli veszélye. Univerzális morálnak álcázza saját civilizációs akarátát.

Ez nem a vér és a nyelv durva nacionalizmusa. Ez a civilizációs nacionalizmus finomabb formája: a Nyugat saját intézményeit, normáit, médiáját, politikai kultúráját és geopolitikai érdekeit „nemzetközi közösségnek”, „demokráciának”, „haladásnak” és „szabad világnak” állítja be.

Így jelenik meg egy olyan birodalom, mely nem nevezi magát birodalomnak.

Egy birodalom nemcsak katonai támaszpontokkal érkezhetsz, hanem támogatásokkal, egyetemekkel, tőkealapokkal, szakértőkkel, jogvédőkkel, korrupcióellenes struktúrákkal, NGO-kkal, médiával és oktatási reformokkal is. Alakítja más népek tudatát, de ezt felszabadításuknak nevezi.

Antropozófiai szemszögből ez főleg arimáni hatalmi forma: hideg, racionális, eljárás-központú, intézményes, szakértői, jogi és pénzügyi. Ez a forma nem mindig durván nyom el. Alakít. Nem mindig tilt. Megadja a nyelvet, melyen aztán az ember maga kezd úgy gondolkodni, ahogyan arra a rendszernek szüksége van.

Éppen ezért egy antropozófusnak nincs joga szembeállítani a „rossz orosz nacionalizmust” és a „jó nyugati univerzalizmust”. A nyugati univerzalizmus is lehet keresztényellenes, ha a hatalom univerzális szavak mögé rejtett akarata áll mögötte.

5. A nacionalizmus mint az érzőlélek bukása

Mindhárom esetben – az ukrán, az orosz és a nyugati esetben – egy és ugyanaz a szellemi mechanizmus működik.

Kezdetben van egy valós tapasztalat:

**az ukránoknál – az elnyomás, a háború, az eltűnés félelmének fájdalma;
az oroszoknál – a bekerítéstől való félelem, a megszállások emlékezete, a Donbasz fájdalma, Ukrajna árulásának érzékelése;
a Nyugaton – félelem az eurázsiai erőttől, a totalitarizmusok emléke, saját civilizációs normájukban való meggyőződés.**

Maga a tapasztalat lehet valós. Utána azonban az érzőlélek elkezd abszolutizálni a tapasztalatát. Ezt mondja:

**az én fájdalmam a teljes igazság;
az én félelmem a történelem törvénye;
az én biztonságom a te szabadságod felett áll;
az én civilizációm univerzális norma;
az én népem egy magasabb igazság hordozója.**

Így jön létre a nacionalizmus.

A nacionalizmus nem csupán a saját iránt érzett szeretet. A saját iránti szeretet természetes. A nacionalizmus az, amikor a saját az igazság mércéjévé válik. Amikor a saját fájdalom felment az alól, hogy a másik fájdalmát érzékeljük. Amikor a saját történelem felment az önkritika alól. Amikor a saját kultúra az idegen kultúra kiszorításának jogává válik. Amikor a saját küldetés a kényszerítés jogává válik.

Éppen ez az, ami keresztényellenes, mivel a Krisztus-impulzus a kollektív egoizmus határain túlra történő kilépést igényel. Nem a nép megsemmisítését, hanem a nép átalakítását az Énen keresztül. Nem hazátlan kozmopolitizmust, hanem olyan viszonyt, ahol a nép szolgálja az ember feltárulását, nem pedig az ember szolgálja a nép bálványozását.

6. Az értőlélek és a hamis objektivitás

A nacionalizmus nemcsak emocionális lehet, hanem értelmi is.

Az ukrán nacionalizmus beszélhet az állami nyelvről, a dekomunizációról, a területi egységről, a nemzeti biztonságról szóló törvény nyelvén.

Az orosz nemzeti mítosz beszélhet a történelmi földekről, a stratégiai mélységekről, az oszthatatlan biztonságról és a honfitársak védelméről szóló

törvény nyelvén.

A nyugati civilizációs imperializmus beszélhet a nemzetközi jog, az emberi jogok, a demokratikus normák, a reformok és intézmények nyelvén.

Mindezen esetekben az értőlélek a nemzeti vagy a civilizációs impulzusnak ad formát. Rendszerezetté, jogivá, meggyőzővé és külsőleg észszerűvé teszi. De ha kollektív egoizmus adja az alapját, az értelmi forma nem ment meg. Csak hatékonyabbá teszi a nacionalizmust.

Éppen ezért a tudati léleknek nem csupán az emóciót kell ellenőriznie, hanem a fogalmat is. Nemcsak a kiáltást, hanem a törvényt is. Nemcsak a jelszót, hanem a szakértői jelentést is. Nemcsak a nép fájdalmát, hanem a jogi konstrukciót is, mely ezt a fájdalmat kiszolgálja.

7. Miért nem állhat egy antropozófus egy „nemzet oldalán”?

Egy antropozófus állhat egy ember oldalán.

Állhat az igazság oldalán.

Állhat az elnyomott oldalán.

Állhat a nyelv, a kultúra, a biztonság, a béke, a méltóság és a szabadság oldalán.

De egyáltalán nem állhat a nemzet mint olyan oldalán.

Nem mondhatja: „Ukrajna szenved, vagyis Ukrajnának szellemileg igaza van”.

Nem mondhatja: Oroszország védekezik, vagyis Oroszországnak szellemileg igaza van”.

Nem mondhatja: „A Nyugat a demokráciát védi, vagyis a Nyugatnak szellemileg igaza van”.

Mindezen állítás az ítéletalkotás bukása.

Egy antropozófusnak ezt kell kérdeznie:

milyen lelki erő hat itt?

hol van a tény, és hol a mítosz?

hol van a védelem, és hol van agresszió?

hol van kultúra, és hol van a kultúra

bálványozása?

hol van a biztonság, és hol a kontrollálás szándéka?

hol van a szabadság, és hol a nemzeti önistenítés?

hol van a krisztusi univerzalizmus, és hol a kollektív szenvedély?

Ha ezeket a kérdéseket nem tesszük fel, az antropológia vallási színezetű publicisztikává válik.

8. Az ukrán nacionalizmus és az ukránpárti szerzők antropológiai hibája

Most világossá válik, hogy miben áll azoknak az antropológiai szerzőknek a hibája, akik feltétel nélkül védik Ukrajnát.

Nem feltétlenül tudatosan, de a nacionalizmust támasztják alá. Gyakran a szenvedő embereket, ukrán kollégákat, a háború áldozatait, a lerombolt városokat, a menekülteket, a gyerekeket és a civil társadalmat akarják támogatni. Ebben emberi igazság van.

De nem veszik észre, hogy az emberekkel együtt egy ideológiai formát kezdenek igazolni: Ukrajnát mint Anti-Oroszországot. A nemzeti mozgósítást szabadságként értelmezik. A derusifikációt felszabadításként. A nyugati tőkealapok infrastruktúráját állampolgári érettséggént. Az Oroszország iránti gyűlöletet morális felébredésként.

Így a keresztény együttérzést egy keresztényellenes nemzeti projekt szippantja be.

Ez nem azt jelenti, hogy a szándéka szerint minden ukránpárti antropológus keresztényellenes. Azonban eredményként keresztényellenessé válik az álláspontja, ha megáldja a ruszofób nemzetépítést, és nem látja a Donbaszt, a Krím-félszigetet, az orosz nyelvet és a nyugati birodalmat.

9. Az orosz mítosz és az oroszpárti szerzők hibája

Azonban ugyanennyire világosan látható az oroszpárti szerzők hibája is.

A Nyugat hazugságát jogosan látják. Jogosan kritizálják a ruszofóbiát. Jogosan beszélnek a NATO-ról, a Donbaszról, a Krímről, Minszkről, a nyelvről és a nyugati stratégiáról. De aztán egy részük szellemileg romantizálni kezdi Oroszországot.

A hibájuk nem abban áll, hogy védik Oroszországot. Oroszországot ott lehet és kell védeni, ahol rágalmazzák, ahol ignorálják az érdekeit, ahol elrejtőzik a Nyugat bűne, ahol kitörlik a Donbaszt.

Az ő hibájuk abban áll, hogy rosszul védik Oroszországot: mítosz által, nem pedig a tények által; az „orosz lélek” által, nem pedig elemzés által;

a jövőbeli küldetés által, nem pedig a történelmi tények által; a népszellem által, nem pedig a felelősség által.

Így a nyugatellenes ítéletalkotás önmaga is egy nemzeti-szellemi ideológiává válik.

És ez is keresztényellenes veszély, mivel Krisztus nem helyettesíthető sem az orosz világgal, sem a szláv kultúrkorszakkal, sem az állam missziójával.

10. A nyugati univerzalizmus és Európa antropológiai vaksága

Végül Európa antropológusainak különösen meg kellett volna látniuk saját nyugati vakságukat. De gyakran nem látják azt, mert számukra a nyugati fogalmak: a demokrácia, az emberi jogok, a civil társadalom, a független média, a reformok és a nemzetközi jog semlegeseknek tűnnek.

Mindezek a fogalmak igaz tartalommal is rendelkezhetnek. De szolgálhatják a birodalmat is. Lehetnek a hatalom eszközei. Segíthetik az egyik népet abban, hogy átrendezze egy másik nép tudatát. Lehet, hogy nem szabadságot, hanem a nyugati normáktól, a donoroktól, a médiától és a katonai struktúráktól való függőséget hoznak létre.

Ha az antropológia nem látja a Nyugatnak ezt az arimáni hatalmát, akkor maga is részévé válik.

Ezért a keresztény antropológiai álláspontnak egyaránt kritikusnak kell lennie:

**az ukrán nacionalizmus iránt;
az orosz nemzeti-szellemi mitológia iránt;
a nyugati civilizációs univerzalizmus iránt.**

Mindhárom eltakarhatja Krisztust. Mindhárom kollektív sémával helyettesítheti az embert. Lehet, hogy mindhárom szabadságról, biztonságról vagy küldetésről beszél – és közben a hatalmat szolgálja.

11. A tudati lélek mint a nemzeti bálvány elhárítása

Mit is kell tennie a tudati léleknek?

A tudati lélek nem semmisíti meg a népi identitást. Nem mondja az ukrán embernek: felejtsd el az ukrán nyelvet. Nem mondja az oroszoknak: mondd le az orosz emlékezetéről. Nem mondja az európainak: vedd el a jogot, a szabadságot és az emberi méltóságot.

Mást mond:

**ne csinálj a nyelvből bálványt;
ne csinálj az emlékezetből fegyvert;
ne csinálj a biztonságból igazolást bármilyen
kényszerítéshez;
ne csinálj a szabadságból jogot a gyűlölethez;
ne csinálj a civilizációból vallást;
ne csinálj a népből Krisztus pótlékát.**

A tudati léleknek el kell ismernie a népek valóságát, de alá kell azt rendelnie a szellemi individualitásnak. El kell ismernie Ukrajna jogait, de nem igazolhatja Ukrajnát Anti-Oroszországgént. El kell ismernie Oroszország biztonságát, de nem igazolhatja az orosz mitológiát. El kell ismernie a Nyugat értékeit, de le kell lepleznie a nyugati birodalmat.

Éppen ebben áll az ítéletalkotás keresztény dimenziója: egyetlen kollektív erőnek sem szabad hagyni, hogy kisajátítsa magának az egész igazságot.

12. Összegzés

Az orosz–ukrán konfliktus az antropozófia számára éppen azért vált próbatétellé, mert minden oldal abszolút igazsággént mutatta fel saját részigazságát.

Ukrajna a fájdalmat és a szabadságot mutatta fel. Oroszország a biztonságot és a történelmi emlékezetet mutatta fel.

A Nyugat a demokráciát és a nemzetközi jogot mutatta fel.

A Donbasz a félelmet és a polgárháborút mutatta fel.

A Krím az önrendelkezést és a Majdantól való félelmet mutatta fel.

Azonban egyik igazság sem minősül teljes igazságnak.

Az antropozófiának ezt mindenkinél világosabban fel kellett volna mutatnia. Azt kellett volna mondania: a nemzeti princípium, még ha érthető is, keresztényellenessé válik, ha elfoglalja az univerzális-emberi helyét. És ez mindenkit érint – Ukrajnát, Oroszországot, Európát és Amerikát.

A fejezet fő képlete:

egy antropozófus nem igazolhatja az ukrán nacionalizmust a szabadság nevében, az orosz

nemzeti mítoszt a szellemi küldetés nevében, vagy a nyugati univerzalizmust a demokrácia nevében. Mindhárom esetben egy kollektív erő akarja elfoglalni a szabad emberi Én és a krisztusi univerzalizmus helyét.

Ezért a valóban antropozófus álláspontnak nem nemzetinek, hanem keresztény-emberinek kell lennie: látnia kell a népeket, de nem szabad isteníteni azokat; el kell ismernie a történelmi jogokat, de nem szabad azokat bálványokká változtatni; együtt kell éreznie a szenvedővel, de nem szabad megengedni a szenvedésnek, hogy a gyűlölet jogává váljon; meg kell védenie a biztonságot, de nem szabad a biztonságot szellemi önistenítés jogává alakítani.

Csak így tud kilépni az antropozófia az ideológiából, és ismét a tudati lélek iskolájává válni.

IX. Az antropozófiai diskurzus lelki diagnosztikája

Ha az orosz–ukrán konfliktusról szóló antropozófiai szövegeket csak politikai szempontból vizsgáljuk, akkor egy szokásos sémát kapunk: egyes szerzők Ukrajnához állnak közelebb, mások Oroszországhoz, a harmadik csoport a Nyugathoz, a negyedik a béketeremtéshez. Egy ilyen séma azonban külsőleg marad. Megmutatja a szimpátia irányát, de nem mutatja meg, hogy **melyik lelki rétegből születik az ítélet.**

Egy antropozófiai elemzésnek mélyebbre kell mennie. Nemcsak azt kell kérdeznie: „mit mondott a szerző?”, hanem azt is: melyik lelki réteg beszél benne? Az érzőlélek beszél-e benne – a fájdalom, a félelem, a harag, a szimpátia, az antipátia? Az értőlélek beszél-e benne – a jog, a megállapodások, a geopolitika, a biztonság, az intézményi logika? Vagy valóban a tudati lélek kezd benne beszélni – annak képessége, hogy túllépjen saját fájdalmán, saját csoportján, saját ideológiai sémáján, és meglássa az egészet?

Éppen egy ilyen diagnosztika mutatja meg, hogy a háborúról szóló antropozófiai folyóiratok annyira heterogénnek és gyakran éretlennek bizonyultak. A szerzők többsége nem volt hazug. Az egyik vagy másik lelki szint ragadta meg őket.

1. Az érzőlélek: a fájdalom mint az igazság és a tévedés forrása

A háborúról szóló szövegekben az első és a legerősebb szint az érzőlélek szintje.

A közvetlen átéléseken keresztül hat:

**nekem fáj;
nekem szörnyű;
az enyéimet ölik;
az én országomat alázzák;
az én kultúrámat szorítják ki;
az enyéimet nem hallják;
az én népemet veszélyeztetik.**

Ezen a szinten beszélnek a háború ukrán tanúi, a Donbasz orosznyelvű lakói, a Krím lakói, a nyugati ruszofóbiát tapasztaló oroszok, a háborútól megijedt európaiak, és maguk az antropológusok, akiket morálisan megrázott a városok lerombolása és az emberek halála.

Az érzőlélekre feltétlenül szükség van. Nélküle nincs együttérzés. Nélküle a gondolat hideggé, elvonttá, arimánivá válik. Azoknak, akik nem képesek érezni Ukrajna, a Donbasz, a Krím, az oroszok, a menekültek, a katonák, a gyermekek, az öregek és a szétrombolt családok fájdalmát, egyáltalán nincs joguk beszélni a háborúról.

Azonban az érzőlélek veszélyes, ha saját tapasztalatát végső igazságként kezdi beállítani.

Éppen itt jön létre az ukránpárti szerzők legfőbb egyoldalúsága. Látják az ukrán fájdalmat, és ez a fájdalom valós. Látják a lerombolt ukrán városokat, az ukrán menekülteket, az ukrán antropológusokat, az ukrán katonákat, az ukránok eltűnéstől való félelmét. Ezután azonban ez a fájdalom kezdi az egész látómezőt elfoglalni. A Donbasz fájdalma másodlagossá válik. A Krím félelme – lényegtelen. Az orosznyelvű kérdés – propagandává. A NATO – ürügyé. Minszk – technikai részletté. A nyugat szerepe – nem kíváncsi témává.

Így az érzőlélek a szenvedést az igazság monopóliumává alakítja.

Ugyanez lehetséges oroszpárti oldalról is. Az orosz vagy a Donyec-medencében lakó szerző látja a Donyeck tűz alá vételét, a nyolcéves háborút, a terrorellenes művelet (ATO) áldozatait, az ukrán zászlóaljaktól való félelmet, az orosz nyelv kiszorítását, a Krím blokádját, a NATO bővítését és

a nyugati ruszofóbiát. Mindez valós. De ha ez a fájdalom válik egyetlen központtá, akkor az ukrán fájdalom szintén eltűnik. Ukrajna a Nyugat eszközévé válik, az ukránok becsapott nacionalistákká, a Majdan puccsá, az egész ukrán önállóság pedig fikcióvá.

Az érzőlélek igazat mond az átélésekről, de nem adja meg az egészet. Mindig hajlamos ezt mondani:

az én fájdalmam valós, a tiéd viszont megmagyarázható, másodlagos vagy hazug.

Éppen emiatt az érzelmet meg kell hallani, de nem szabad az utolsó foknak lennie.

2. Morális affektus mint az érzőlélek torzulása

Az érzőlélek számára különösen veszélyes formája a morális affektus. Nem egyszerűen ezt mondja: „ez fáj nekem”, hanem ezt:

**én az áldozat oldalán állok;
következésképpen a jó oldalán;
aki az én képemet komplikálja, az a gonoszt igazolja.**

Itt a gondolkodás morális blokkolása jön létre. A Donbaszról való beszéd bármely kísérletét úgy veszik, mint Oroszország igazolását. A NATO-ról való beszéd bármely kísérletét – mint az orosz propaganda ismétlését. A nyugati tőkealapokról való beszéd bármely kísérletét – mint összeesküvés-elméletet. Az ukrán oldal bűncselekményeiről való bármely beszédet – mint az áldozat elárulását.

A morális affektus nagyon erős, mivel az erkölcsi tisztaság érzését adja az embernek. De ebben áll a szellemi veszélye is. Az ember abbahagyja a kutatást. Ő már tudja, hol van a jó és hol a gonosz. Nincs szüksége tényekre, ha azok zavarják a morális képet.

A antropológiai közegben ez különösen veszélyes, mivel a morális affektus könnyen szellemi színezetet kaphat. Ukrajnát kezdik úgy venni, mint a szabadság hordozóját. Oroszországot – mint a sötétség hordozóját. Vagy fordítva: Oroszországot mint a szellemi Kelet hordozóját, Nyugatot – mint arimáni erőt, Ukrajnát – mint a tudat meghódított területét.

De az érzőlélek mindkét esetben morális önelégültséggel váltja fel a szellemi ítélethozatalt.

3. Az értőlélek: a jog, a megállapodások, a geopolitika és ezek határa

A második szint – az értőlélek. Erre szükség van, mivel a háborút nem lehet csak a fájdalomon keresztül megérteni. Meg kell különböztetni a jogot, a szerződéseket, a határokat, a biztonsági érdekeket, a katonai blokkokat, az állami köztelezettségeket, a diplomáciai formulákat, a minszki megállapodásokat, a Krím státuszát, a Donbasz státuszát, a NATO szerepét, az USA, Nagy-Britannia és Európa tetteit.

Az értőlélek azt teszi, amit az érzőlélek nem tud: strukturál. Megkérdezi:

**milyen szerződéseket írtak alá?
milyen kötelezettségvállalásokat szegtek meg?
milyen a minszki megállapodások sorrendje?
milyen státusza van Ukrajnának?
milyen szerepe van a NATO-nak?
milyen szerepe van az USA-nak?
milyen jogaik vannak az orosznyelvűeknek?
milyen Oroszország biztonsági logikája?
milyen logikája van Ukrajna területi egységének?**

Enélkül a szint nélkül egy háborúról szóló cikk morális kiáltássá válik.

Azonban az értőlélek is eltorzulhat. Jogi vagy geopolitikai mechanizmussá válhat, amely egy már kiválasztott álláspontot szolgál.

Az értőlélek a nyugati-ukrán formájában ezt mondja:

**vannak nemzetközileg elismert határok;
Oroszország megsértette ezeket;
ezért minden egyéb másodlagos.**

Ez egy erős, de nem teljes képlet. Látja a jogot, de nem látja a politikai kontextus szétesését: a Majdant, a Donbaszt, Minszkét, a NATO-t, az orosznyelvűeket, a nyugati társadalommérnökséget.

Oroszpárti formában az értőlélek ezt mondja:

**van a NATO;
van Minszk;
van a Donbasz;
van a biztonsági fenyegetettség;
ezért Oroszország kénytelen volt cselekedni.**

Ez is egy erős, de nem teljes képlet. Látja az okokat, de a következmények mértékét, az ukrán fájdalmat, és az orosz történelmi mitológia veszélyességét lehet, hogy alábecsüli.

Az értőlélek a nyugati-geopolitikai formában ezt mondja:

**Oroszország megsértette a nemzetközi rendet;
ha nem állítjuk meg, összeomlik a biztonsági rendszer.**

Nyugattellenes formában ezt mondja:

**Az USA és Nagy-Britannia Ukrajnát
Oroszország gyengítésének eszközévé alakította;
a háború az angolszász stratégia része.**

Mindkét képlet tartalmazza az igazság egy részét. De mindegyik hamissá válik, ha önmagát teljes igazságnak nyilvánítja.

4. Az értőlélek arimáni torzulása

Az értőlélek különösen alá van vetve az arimáni torzulásnak. Ez a torzulás ott jelenik meg, ahol az élő emberek, a történelmi sorsok és a nemzeti fájdalmak egy séma elemeivé válnak.

A nyugati struktúráknál ez a nyelvben jelenik meg:

**reformok;
intézmények;
demokratizálás;
polgári társadalom;
antikorrupció;
európai integráció;
emberi jogok;
fenntarthatóság;
dezinformáció;
biztonság.**

Ezen szavak mindegyike jogos lehet. De arimáni formában az irányítás eszközévé válnak. Idegen tudatot alakítanak ki, anélkül hogy önmagukat hatalomnak nyilvánítanák. Így jön létre a támogatási infrastruktúra, mely a szabadság nyelvén beszél, de a társadalmat a nyugati geopolitikai rendszer alá igazítja.

Az oroszpárti geopolitikusoknál az arimáni torzulás másként jelenik meg:

**Heartland;
tengeri hatalom;**

**angolszászok;
pufferzóna;
stratégiai mélység;
NATO;
a Nyugat eszköze;
hídfőállás;
feltartóztatás.**

Itt szintén van egy fontos igazság. De ha mindent a geopolitikára szűkítünk, eltűnik az élő Ukrajna. Eltűnnek a Majdan valódi emberei, az ukránok valós félelmei, a pozitív ukrán identitás, a nép kultúrához és államisághoz való joga.

Az arimáni torzulás veszélye abban áll, hogy objektívnek tűnik. Hideg, eszes, racionális. De lehet, hogy nem marad meg benne az ember.

5. Luciferi torzulás: Ukrajna romantizálása és Oroszország romantizálása

Míg az arimáni torzulás egy hideg sémához kapcsolódik, addig a luciferi az idealizáláshoz.

Az ukránbarát antropozófiai közegben a luciferi torzulás Ukrajna romantizálásaként jelenik meg:

**a Majdan mint tiszta szabadság;
Ukrajna mint a méltóság országa;
az ukrán polgári társadalom mint a tudati lélek megnyilvánulása;
az ukrán ellenállás mint Európa morális ébredése;
Ukrajna mint áldozat, melynek emiatt szellemileg igaza van.**

Egy ilyen képen eltűnnek Ukrajna árnyai: a nacionalizmus, a ruszofóbia, a nyelvi nyomás, a Donbasz, a Krím, a Nyugattól való függőség, a támogatási társadalommérnökség, a NATO, a béke kompromisszumának elutasítása.

Ez a fény luciferizmusa: Ukrajna a tények fölé emelkedik.

A luciferi torzulás oroszbarát antropozófiai közegben Oroszország romantizálásaként jelenik meg:

**orosz lélek;
a szenvedés mélysége;
a pravoszláv áldozatkészség;
a jövőbeli szláv korszak;**

**Oroszország mint a Nyugat szellemi ellensúlya;
az orosz népszellem;
a Kelet misztikus sorsa.**

Egy ilyen képen eltűnnek Oroszország árnyai: az állami kényszerítés, a birodalmi szokás, az ukrán önállóság tagadásának veszélye, az erőből való cselekvés, a történelmi tévedhetetlenség csábítása.

Ez a mélység luciferizmusa: Oroszország a tények fölé emelkedik.

Mindkét romantizálás káros. Az egyik Ukrajnát szent áldozattá teszi. A másik Oroszországot szellemi edénnyé teszi. Mindkettő zavarja a tudati lelket.

6. A tudati lélek: az ellentmondások elviselésének képessége

A tudati lélek nem ott kezdődik, ahol az ember a „helyesebb” oldalt választja. Ott kezdődik, ahol az ember kibírja az ellentmondást anélkül, hogy egy kényelmes mítoszba menekülne.

A tudati lélek ezt kell, hogy mondja:

Ukrajnának van pozitív történelmi identitása -de Ukrajna Anti-Oroszországgént egy torzulás.

Oroszországnak valós biztonsági érdekei vannak – de Oroszországnak nem szabad ezeket az érdekeket a saját történelmi küldetés mítoszává alakítania.

A Donbasz a polgárháború valós alanya volt – de az orosz támogatás radikálisan megváltoztatta a konfliktus léptékét.

A Krímnek valós alapja volt ahhoz, hogy ne fogadja el a Majdan utáni Ukrajnát, de csatlakozásának jogi formája problémás.

A Nyugat demokráciáról és szabadságról beszélt, de birodalmi erőként cselekedett.

Minszk valós békelehetőségről beszélt, de a különböző oldalak kihasználták és megghiúsították.

Isztambul korai békévé változhatott volna, de a nyugati stratégia nem akart olyan békét, amely megerősítette volna Ukrajna semlegességét.

Oroszország konfliktushelyzetbe sodródott, de mégis felelős alanya maradt saját erőből fakadó választásának.

Éppen ez a tudati lélek ítéletalkotása: nem kisimítani az ellentmondásokat, hanem elviselni azokat.

A tudati lélek nem mondja ezt: „mindenki egyformán vétkes”. Ez szintén gyengeség lenne. A tudati lélek megkülönbözteti a vétek mértékét, az ok rétegét, a felelősség szintjét, a történelmi kontextust. Azonban egyik oldalnak sem engedi meg, hogy az egész igazságot magának sajátítsa ki.

7. Hogyan jelentek meg a lelki szintek a szerzők különböző csoportjainál?

Az ukránpárti szerzők leggyakrabban az érzőlélekből indultak ki, melyet a nyugati értőlélek erősített meg.

Az ő alapstruktúrájuk:

ukrán fájdalom → morális felháborodás → nyugati jogi rendszer → Oroszország elítélése

Erősségük: látják Ukrajna szenvedését.
Gyengeségük: nem látják a Donbaszt, a Krímet, az orosznyelvűeket, a NATO-t, Minszket és a Nyugatot mint résztvevőket.

Az oroszpárti szerzők gyakran az orosz vagy a nyugatellenes érzőlélekből indultak ki, melyet a geopolitikai értőlélek erősített meg.

Az ő struktúrájuk:

orosz sérelem / a Donbasz fájdalma → a Nyugat kritikája → geopolitikai séma – Oroszország védelme

Erősségük: látják a nyugati hazugságot, a NATO-t, a Donbaszt, Minszket.
Gyengeségük: lehet, hogy nem látják az ukrán pozitív identitást, és hajlamosak Oroszország mitologizálására.

A béketeremtők inkább a tudati lélek felé hajló értőlélekből indultak ki.

Az ő struktúrájuk:

a háború romboló → szükség van az eskalációból való kilépésre → tárgyalásokra van szükség → új biztonsági rendszerre van szükség.

Erősségük: nem akarnak démonizálást.
Gyengeségük: néha nem nevezik meg kellően konkrét módon, ki és hogyan sértette meg a valós békelehetőségeket.

A Nyugat geopolitikai kritikusai gyakran az erőteljes értőlélekből indultak ki.

Az ő struktúrájuk:

Ukrajna mint harcmező → USA/Nagy-Britannia/NATO → Oroszország elleni stratégia → Európa mint függő helyzetű résztvevő.

Erősségük: látják a rejtett nyugati résztvevőt.
Gyengeségük: azt kockáztatják, hogy elveszítik az élő Ukrajnát mint kultúrát és népet.

A módszertanilag érett szerzők törekedtek közeledni a tudati lélek felé.

Az ő struktúrájuk:

nem beszélni a népek nevében → nem bízni a szimpátiában és az antipátiában → ellenőrizni a forrásokat → megkülönböztetni a szinteket → megőrizni az igazságok sokaságát.

Erősségük: helyes út.
Gyengeségük: gyakran hiányzik a teljes tényyszerű megalapozottság.

8. Az antropozófiai diskurzus fő kudarca

A fő kudarc abban állt, hogy sok szerző nem különböztette meg azt a szintet, melyből beszélt.

Azt gondolták, hogy a szellemi ítéletalkotás szintjéből kiindulva beszélnek, de gyakran érzőlélekből beszéltek.

Azt gondolták, hogy objektív analízisből kiindulva beszélnek, de gyakran értelmi sémákból kiindulva beszéltek, melyek nyugati vagy nyugatellenes ideológiára épültek.

Azt gondolták, hogy a népek szellemi küldetéséről beszélnek, de gyakran luciferi romantizálásból kiindulva beszéltek.

Azt gondolták, hogy tényekről beszélnek, de néha arimáni módon szervezett média- vagy geopolitikai konstrukciókat ismételgettek.

Éppen ezért az antropozófiai terminológia nem mentette meg őket az ideológiától. Sőt, néha szebb köntöst adott az ideológiának.

9. Minek kellett volna végbemennie?

Egy érett antropozófiai munkának néhány fokon kellett volna áthaladnia.

Először elismerni az érzelket:

**igen, Ukrajna szenved;
igen, a Donbasz szenvedett;
igen, Oroszország fenyegetettséget élt át;
igen, a Krím félt a Majdantól;
igen, Európa megijedt a háborútól.**

Aztán felemelkedni az értőlélekhez:

**milyen megállapodások voltak?
milyen döntéseket hoztak?
milyen érdekek működnek?
milyen szerepe van a NATO-nak?
milyen szerepe van Minszknek?
milyen szerepe van a Nyugatnak?
milyen jogaik vannak a nyelveknek?
milyen a Krím és a Donbasz történelme?**

És csak utána felemelkedni a tudati lélekhez:

**hogyan lehet egyesíteni ezeket az igazságokat
úgy, hogy egyik se váljon bálvánnyá?
hogyan lehet meglátni a szellemi értelmet a
tények helyettesítése nélkül?
hogyan lehet együttérezni ideologizálás nélkül?
hogyan lehet megvédeni a biztonságot
mitologizálás nélkül?
hogyan lehet a népekről beszélni anélkül hogy
meghajolnánk a népek előtt?**

Ilyen háromfokú munka gyakran nem volt.

10. A tudati lélek krisztusi kritériuma

A tudati léleknek végső soron nem pusztán okosabbnak kell lennie. Keresztényibbnek kell lennie.

Ez azt jelenti, hogy nem engedi egyetlen kollektív identitásnak sem, hogy abszolútummá váljon. Sem Ukrajnának, sem Oroszországnak, sem a Nyugatnak, sem a Donbasznak, sem Európának. Sem a „szabad világnak”. Sem az „orosz világnak”.

A krisztusi kritérium ezt kérdezi:

**hol van itt az ember?
hol van itt az igazság?
hol van itt az Én szabadsága?
hol van itt a kibékülés lehetősége?
hol van itt az én oldalam hazugsága?
hol van itt az ellenfél igazsága?
hol van itt annak a szenvedése, akit nem akarok látni?**

Ha ezek a kérdések nincsenek, akkor a tudati lélek még nem működik.

11. Összegzés

Az antropozófiai diskurzus lelki diagnosztikája azt mutatja, hogy az orosz–ukrán konfliktus nemcsak külső történelmi eseménnyé, hanem az antropozófia belső tükrévé is vált.

Ebben a tükörben látható:

az érzőlélek: az ukrán fájdalomban, az orosz sértődésben, a Donbasz traumájában, a Krím félelmében, az európai morális sokkban;

az értőlélek: a nemzetközi jogban, Minszkben, a NATO-ban, a geopolitikában, az egyezményekben, a tőkealapokban, az NGO-kban, az állami érdekekben;

a luciferi torzulás: Ukrajnának mint a szabadságnak és Oroszországnak mint a szellemi küldetésnek a romantizálásában;

az arimáni torzulás: a nyugati társadalommérnökségben, a jogi formalizmusban, a geopolitikai sémákban és a hatalmi erők hideg stratégiájában

a tudati lélek: csak töredékesen, ott, ahol a szerzők törekszenek arra, hogy ne egy igazságot válasszanak

ki, hanem hogy egyidejűleg elviseljék az összes igazságot.

A fejezet fő képlete:

a háborúról folytatott antropozófiai diskurzus ott bukott el, ahol az érzőlélek a fájdalmat igazságként adta elő, ahol az értőlélek a sémát egészként adta elő, a luciferi impulzus romantizálta Ukrajnát vagy Oroszországot, az arimáni impulzus pedig az élő történelmet egy irányítható konstrukcióvá alakította. A tudati lélek csak ott kezdődött, ahol a szerző készen állt meglátni a saját oldalával kapcsolatos kellemetlen igazságot.

X. Az antropozófiai folyóiratok összegző diagnózisa

Most már megfogalmazható az általános diagnózis: az antropozófiai folyóiratok megérezték az orosz–ukrán háborút, de nem értették meg teljesen.

Erkölcileg, emocionálisan, szellemileg, publicisztikailag reagáltak, néha hőiesen, néha becsületesen, néha mélyen. De teljes és egységes antropozófiai ítélethozatal szinte egyáltalán nem jött létre. Voltak egyes jó meglátások, egyes pontos megfigyelések, egyes erős tanúságtételek, egyes béketeremtő intuíciók, egyes geopolitikai elemzések. De nem jött létre az összes szint – az ukrán identitás, a Donbasz, a Krím, a nyelv, a NATO, Minszk, a nyugati birodalmi stratégia, az orosz biztonság és a nemzeti alapelv szellemi természetének – teljes értékű egyesítése.

Ezért a szerzők többsége nem annyira hazugnak, mint inkább **részlegesnek** bizonyult.

1. Az antropozófiai folyóiratok meglátták a szenvedést, de nem mindig látták meg a struktúrát

Az első, ami a szembeötlő: az antropozófiai szerzők élesen átérezték a szenvedést. Látták a háborút, a rombolást, a menekülteket, az ukrán fájdalmat, a félelmet, az erkölcsi sokkot, azon emberek tragédiáját, akik számára a háború személyes sorssá vált.

Erre szükség volt. Enélkül az antropozófia szellemi-történelmi sémák hideg rendszerévé vált volna. A háború együttérzést igényel. A népszellemekről és a

geopolitikáról nem lehet a konkrét ember észrevétele nélkül beszélni.

De csupán az együttérzés nem bizonyult elegendőnek.

Sok szerző megállt az első szinten: Ukrajna szenved, tehát Ukrajnának szellemileg igaza van; Oroszország cselekszik, tehát Oroszország bűnös, mint a gonosz fő forrása. Egy ilyen séma érthető a morális tudat számára, de a szellemtudomány számára nem elegendő. Nem magyarázza meg, hogy a Donbasz miért nem fogadta el a Majdant. Hogy a Krím miért nem akarta a Majdan utáni Ukrajnát. Hogy miért vált az orosz nyelv politikai kérdéssé. Hogy a NATO miért vált vörös vonallá Oroszország számára. Hogy a minszki megállapodásokat miért nem hajtották végre. Hogy a Nyugat miért nem vált becsületes béketeremtővé. Hogy az ukrán civil társadalom miért kapcsolódott oly mélyen a nyugati tőkealapokhoz és NGO-khoz? Hogy 2014 után Ukrajna miért épült egyre inkább Anti-Oroszországgént.

Az antropozófiának a szenvedéstől át kellett volna lépnie a struktúrához. Ezt gyakran nem tette meg.

2. A legfőbb hiba – egy igazság a teljes igazság helyett

Gyakorlatilag az antropozófiai diskurzus minden vonala az igazság egy oldalát látta meg.

Az ukránpárti szerzők látták az ukrán fájdalmat, az ukrán önállóságot, az ukránok jogát a nyelvhez, a kultúrához és az államisághoz. Ez igaz. De gyakran nem látták meg a Donbaszt, a Krímet, az orosznyelvű Ukrajnát, a NATO-t, a minszki megállapodásokat, a nyugati társadalommérnökséget és a nacionalista ruszofóbiát.

Az oroszpárti szerzők látták a nyugati hazugságot, a NATO-t, Donbaszt, a Krímet, a nyelvi problémát, a minszki megállapodásokat, az USA és Nagy-Britannia szerepét. Ez is igaz. De gyakran nem látták a pozitív ukrán identitást, az erőből történő orosz reakció veszélyét és az orosz történelmi-szellemi mitológia csábítását.

A béketeremtők látták a háború megállításának, a tárgyalások visszatérésének, az eskaláció logikájából való kilépésnek a szükségszerűségét, annak szükségszerűségét, hogy helyreálljon Európa béketeremtő képessége. Ez igaz. De gyakran nem

tudták megmutatni, hogy milyen konkrét béke lehetett volna, ki szakította meg a minszki megállapodásokat, ki akadályozta az isztambuli tárgyalásokat, és hogy miért a semleges Ukrajna volt a béke egyetlen valós alapja.

A geopolitikai Nyugat-kritikusok látták az USA-t, Nagy-Britanniát, a NATO-t, a RAND-ot, a Heartland-et, a nyugati stratégiát, hogy Ukrajnát az Oroszországra gyakorolt nyomás eszközévé alakítják. Ez igaz. De néha egy nagy sémában oldották fel Ukrajnát, és nem kellőképpen látták meg az ország pozitív kulturális valóságát.

A ruszofil antropozófusok látták az orosz kulturális mélységet, a nyugatellenes igazságot, a ruszofóbia veszélyességét, Oroszország különleges vallási-történelmi sorsát. Ebben szintén jelen van az igazság magja. De Oroszországot gyakran szellemi mítosszá tették, nem pedig józan analízis tárgyává.

Így minden igazság részleges maradt. A részleges igazság pedig, ha egészségre nyilvánítják, ideológiává válik.

3. Az antropozófia gyakran szokásos ideológiaként működött

Különösen fájdalmas következtetést ad az, hogy az antropozófiai fogalmak nem mindig segítettek a mélyebb gondolkodást. Néha csak a már kész politikai pozíciót díszítették.

Ott, ahol egy nyugati liberális ezt mondta volna: „Ukrajna a szabadságát védi a tekintélyelvű Oroszországtól”, egy antropozófus szerző szinte ugyanezt tudta mondani, de ki tudta egészíteni a méltóságról, a szellemi választásról, Európa jövőjéről és a civil társadalom felébredéséről szóló szavakkal.

Ott, ahol egy orosz párti geopolitikus ezt mondta volna: „az USA és a NATO Ukrajnából Oroszország elleni hídfőállást alakított ki”, egy antropozófus szerző ezt ki tudta egészíteni az orosz lélekről, a népszellemről, az arimáni Nyugatról és a szláv jövőről szóló beszéddel.

Ott, ahol egy egyszerű pacifista ezt mondta volna: „azonnal be kell szüntetni a háborút”, egy antropozófiai béketeremtő ezt ki tudta egészíteni a szeretetről, a megértésről és Európa gyógyításáról szóló szavakkal, de nem mindig tudta megnevezni a béke konkrét politikai feltételeit.

Másként mondva az antropozófiai szókincs néha nem lett úrrá az ideológián, csak szellemi dicsfényt adott hozzá.

Ez komoly tünet. Ha a szellemtudomány a már kiválasztott szimpátiák igazolásának nyelvéné válik, akkor megszűnik szellemtudománynak lenni.

4. A tények kultúrájának hiánya

Az antropozófiai folyóiratok egyik legfőbb gyengesége a tények szegényes kultúrája. A ténnyt itt nem materialista módon, hanem szellemileg felelős módon kell érteni. A tény nem halott külsőség. Ez egy forma, melyben a történelmi valóság tárja fel magát a gondolkodás számára. Aki a ténnyt nem tiszteli, az a szellemet sem tiszteli, mivel a szellem a történelemben nem a tényeken kívül hat, hanem általuk.

A mi esetünkben a tényekre alapuló kultúra ezeket a vizsgálatokat igényelte:

- hogyan változott az orosz nyelv státusza 1991 után;
- miért volt a Majdan Ukrajna egyik része számára szabadság, másik része számára pedig fenyegetettség;
- hogyan vált a Donbasz polgárháborúvá, és nem csak orosz műveletté;
- milyen bűncselekmények és törvénysértések fordultak elő az ukrán alakulatok részéről;
- miért rendelkezett a Krím valós orosz párti identitással;
- hogyan tárta fel az ukrán álláspont morális problémáját a Krím víz-, energetikai és élelmiszerellátásának blokádja;
- pontosan milyen javaslatok szerepeltek a minszki megállapodásokban;
- miért nem valósult meg a minszki megállapodások politikai része;
- milyen szerepet játszott garanciavállalóként Németország és Franciaország;
- miért nem csak ürügy volt a NATO Oroszország számára, hanem biztonsági kérdés is;
- miről tárgyaltak Isztambulban 2022-ben;
- miért nem volt érdekelt az USA és Nagy-Britannia egy korai kompromisszumban;
- hogyan alakították a nyugati tőkealapok, az NGO-k, a média és a programok az ukrán nyugatpárti identitást;

- hol volt az orosz álláspont védelmi jellegű, s hol vált történelmi-mozgósítási jellegűvé.

Enélkül az elemzés nélkül a háborúról való beszéd szellemileg éretlen marad.

Az antropozófiának nem szabad félnie a kényelmetlen tényektől. Ha egy tény kényelmetlen Ukrajna számára, attól még nem válik orosz propagandává. Ha egy tény kényelmetlen Oroszország számára, attól még nem válik nyugati hazugsággá. Ha egy tény leleplezi a Nyugatot, még nem válik konspirológiává. A kényelmetlen tények elviselésének képessége a tudati lélek első ismertetőjele.

5. A megkülönböztetés kultúrájának hiánya

A második hiányosság a megkülönböztetés gyengesége.

Sok szerző nem különböztette meg:

Ukrajnát mint pozitív kultúrát és Ukrajnát mint Anti-Oroszországot.

Az orosz kultúrát és az orosz állami működést.

Az orosz nyelv védelmét és az orosz nemzeti mítoszt.

Az ukrán fájdalmat és Ukrajna igazságát.

A Donbasz traumáját és a DNR/LNR minden tetteinek teljes jogosságát.

A krími népszavazás humanitárius szempontból való érthetőségét és a csatlakozás jogi tisztaságát.

A béketeremtést és a béke valós politikai mechanizmusát.

Az Ukrajnának nyújtott nyugati segítséget és a nyugati birodalmi stratégiát.

A néplelket és a nacionalizmust.

Ezek nélkül a megkülönböztetések nélkül a gondolat elnagyolttá válik. Nagy blokkokban kezd beszélni: Oroszország, Ukrajna, a Nyugat, demokrácia, birodalom, szabadság, agresszió, orosz világ, polgári társadalom. A valóságot azonban nem

az ilyen nagy blokkok adják, hanem rétegek, ellentmondások, keveredések, átmenetek.

A tudati lélek mindenekelőtt a megkülönböztetési képesség. Nem az élő egészet kell absztrakt részekre szakítani, hanem látni, hogy megy át az egyik a másikba, és hol kezdődik a torzulás.

6. A szellemi önkritika hiánya

A harmadik hiányosság – az önkritika gyengesége.

Az ukránpárti antropozófusok gyakran készen álltak Oroszországot kritizálni, de nem álltak készen Ukrajnát mint Anti-Oroszországot kritizálni. Látták az orosz nemzeti mítosz veszélyét, de nem látták az ukrán nacionalista ruszofóbia veszélyét. A szabadságról beszéltek, de nem kérdezték meg, hogy ez a szabadság nem vált-e a tagadás szabadságává.

Az oroszpárti antropozófusok gyakran készen álltak a Nyugatot és Ukrajnát kritizálni, de nem álltak készen az orosz mitologizálást kritizálni. Látták a NATO-t és a Donbaszt, de nem mindig látták, hogy az „orosz lélekről” szóló beszéd az állam szellemi védőbeszédévé válhat.

Az európai antropozófusok gyakran készen álltak az orosz erő bírálataira, de nem álltak készen meglátni a nyugati erőt: a támogatási, a normatív, a média-, a katonai és az intézményi erőt. Látták az orosz tankot, de nem látták a nyugati tőkealapokat. Látták a rakétát, de nem látták az ideológiai előkészítés évtizedeit.

Pedig az antropozófiának ezzel a kérdéssel kellene kezdődnie: **milyen hazugság működik önmagamban?** Nem csak azt, hogy hol téved az ellenfél, hanem azt is, hogy a saját szimpátiám hol takarja el a tényeket? Hol teremtem a saját félelmem mítoszt? Hol adja elő magát az én kultúráim univerzális igazságként?

Ilyen önkritika nélkül az antropozófia a kollektív önvédelem egy kifinomult formájává válik.

7. A nyugati birodalom értelmezésének kudarca

Különösen jól észrevehető a Nyugat értelmezésének kudarca.

Sok antropozófus szerző számára a Nyugat szinte semleges közeg maradt: demokrácia, segítségnyújtás, emberi jogok, európai értékek,

nemzetközi jog, Ukrajna támogatása. Képesek voltak kritizálni az USA vagy a NATO egyes hibáit, de ritkán látták a Nyugatot mint a konfliktus átfogó szereplőjét.

Pedig éppen a Nyugat játszott döntő szerepet Ukrajna Anti-Oroszországgá történő alakításában. Nem azért, mert ő gondolta ki az ukrán kultúrát, hanem azért, mert az ukrán identitást beépítette a saját stratégiájába. Erősítette a nyugatpárti civil társadalmat, támogatott NGO-kat, a médiát, korrupcióellenes struktúrákat, reformer eliteket, az európai integrációs ideológiát, a katonai együttműködést, a NATO-orientált politikát. Egy olyan réteget alakított ki Ukrajnában, mely Oroszországra mint a múltra, fenyegetésre és gonoszra tekintett.

Az USA katonai-geopolitikai birodalomként vett részt. Nagy-Britannia oroszellenes stratégiai központként. Európa normatív-bürokratikus birodalomként. A nyugati tőkealapok a tudat alakításának infrastruktúrájaként.

Ha egy antropozófus ezt nem látja, akkor nem látja a modern hatalom arimáni jellegét. Csak egy durva erőt lát, de nem látja a fogalmak, az intézmények és az értékek finom szerveződését.

8. A Donbasz megértésének kudarca

A másik központi kudarc: a Donbasz.

A Donbasz gyakran eltűnik az antropozófiai szövegekben vagy csupán az orosz befolyásról van szó. De a konfliktus ukrán verziója számára éppen a Donbasz a legfőbb próbatétel. Ha Ukrajna csak külső agresszió áldozata, akkor a Donbaszra mint résztvevőre nincs szükség. Ha viszont a Donbasz Ukrajna azon része, mely nem fogadta el a Majdant, mely megtapasztalta a terrorellenes műveletet (ATO), a lövöldözéseket, a blokádokat, a politikai kirekesztést és a nemzeti Kijevtől való félelmet, akkor az egész kép élesen megváltozik.

A Donbasz mutatja, hogy a konfliktus nemcsak Oroszország és Ukrajna között zajlott, hanem magán Ukrajnán belül is. És éppen ezt a belső hasadást internacionalizálta később Oroszország és a Nyugat.

Az antropozófiának a Donbaszt lelki-történelmi csomópontként kellett volna látnia. De gyakran nem így tett. Ezért az együttérzése szelektívnek bizonyult.

9. A Krím megértésének kudarca

Hasonló a helyzet a Krímmel is.

A Krímet nem szabad csak „annektálásként” értelmezni. A kérdésnek ez a jogi része, de nem a teljes valóság. Látni kell a Krím oroszpartit identitását, a Majdan utáni Ukrajnától való félelmet, a víz-, az áram- és az élelmiszerellátás problémáit, a krími tatárok, a krími ukránok, az orosznyelvű többség, a Fekete-tengeri flotta, a szovjet és az orosz emlékezet helyzetét.

A Krím megmutatja, hogy a nemzetközi jog túl absztraktnak bizonyulhat, ha nem talál élő formát a lakosság valódi önrendelkezéséhez. A Krím azonban azt is megmutatja, hogy ami humánus szempontból érthető, az jogilag nem mindig kifogástalan.

Éppen az ilyen kettős ítéletalkotás nem mindig jelent meg.

10. A béketeremtő gondolat kudarca

Sok szerző akart békét. De a béke gyakran erkölcsi vágy maradt náluk, nem pedig történelmi képlet volt.

Ha a szerző azt mondja: „békére van szükség”, de nem nevezi meg a feltételeket, akkor túl keveset mond. Valódi béke csak a következők által lehetne:

- Ukrajna semlegessége;
- lemondás a NATO-tagságról;
- a Donbasz különleges státusza;
- amnesztia;
- az orosz nyelv garantálása;
- a kapcsolatok helyreállítása;
- Oroszország és Ukrajna biztonságának nemzetközi garanciái;
- a Nyugat lemondása arról, hogy Ukrajnát hídfőállássá változtassa;
- Oroszország lemondása az ukrán pozitív identitás mitológiai tagadásáról;

A béke nem hangulat. A béke: struktúra. Minszk ilyen struktúra volt. Isztambul ilyen struktúrává

válhatott volna. De mindkét lehetőség megszakadt. Az antropozófiai béketeremtő gondolatnak meg kellett volna neveznie, hogy ki és miért szakította meg ezeket a lehetőségeket. Ezt azonban gyakran nem tette meg.

11. A nacionalizmus kritikájának kudarca

Az antropozófiának különösen világosan meg kellett volna mondania: a nacionalizmus, bármely népben jelenjen is meg, szellemi veszélynek minősül.

A kritika azonban gyakran szelektív volt. Az ukrán nacionalizmust a szabadságért folytatott harc gyanánt igazolták. Az orosz nemzeti mítoszt szellemi küldetesként igazolták. A nyugati civilizációs univerzalizmust egyáltalán nem ismerték fel az imperializmus egy formájaként.

Az antropozófiának mindhárom torzulást el kellett volna utasítania:

az **ukrán nacionalizmust**, ha ruszofóbiává válik;

az **orosz nemzeti mítoszt**, ha tagadja az ukrán önállóságot;

a **nyugati univerzalizmust**, ha a demokrácia leple alatt birodalomként működik.

Ilyen univerzális kritérium gyakran hiányzott.

12. Mi az, ami mégis értékes volt?

Az általános diagnózis dacára nem mondhatjuk, hogy az antropozófiai folyóiratok teljességgel kudarcot vallottak.

Voltak fontos elemek:

- az ukrán tanúk emlékeztettek, hogy Ukrajna nem egy báb és nem egy absztrakció;
- a béketeremtők fenntartották a tárgyalások kérdését;
- a geopolitikai szerzők megmutatták az USA, Nagy-Britannia és a NATO szerepét;
- a módszertanilag óvatos szerzők felvetették az ítéletalkotás képességének kérdését;
- a ruszofil szerzők emlékeztettek, hogy az orosz kultúra nem törölhető el;

- az orosz mitológia kritikusai figyelmeztettek, hogy az Oroszország iránti antropozófiai szeretet szellemileg veszélyessé válhat.

A probléma az, hogy ezek az elemek ritkán egyesültek.

A feladat most éppen az egyesítésben áll.

13. Milyennek kell lennie az ítéletalkotás jövőbeli antropozófiai kultúrájának?

A jövőbeli antropozófiai munkának három alapra kell épülnie.

Az első: **a tények kultúrája**.

Nem szabad szellemi sémával kezdeni. Először ismerni kell a történetet, a dokumentumokat, az eseményeket, a döntések sorát, a felek nyelvét, a valós félelmeket, a valós bűncselekményeket, a valós érdekeket. A tények nélküli szellemi tekintet fantáziává válik.

A második: **a megkülönböztetés kultúrája**.

Meg kell különböztetni a népet és az államot, a nyelvet és a nacionalizmust, a biztonságot és az expanziót, a szenvedést és a jogosságot, a tanúságot és az elemzést, a geopolitikát és a sorsot, a szellemi küldetést és a politikai igazolást.

A harmadik: **a szellemi önkritika kultúrája**.

Minden szerzőnek fel kell tennie a kérdést: hol van az én szimpátiám? Hol van az antipátiám? Miért könnyebb az ellenfél hazugságát látni, mint a saját oldalam hazugságát? Miért bízom az egyik forrásban és miért nem bízom a másikban? Hol fogadom el a nyugati, az ukrán, az orosz vagy az antropozófiai mitológiát igazság gyanánt?

Csakis ez a három alap vezethet a tudati lélekhez.

14. Fő összegzés

Az orosz–ukrán konfliktust tárgyaló antropozófiai folyóiratok nem bizonyultak haszontalanoknak, de nem is elégségesek. Nyújtottak élő részleteket, de nem az egészet. Sok mindent megéreztek, de nem mindig tettek megkülönböztetést. Gyakran beszéltek a szellemről, de nem mindig voltak kellőképpen tényszerűek. Elítélték a nacionalizmust, de „sajátos” formájában gyakran jóváhagyták azt. A békét keresték, de nem mindig

nevezték meg a béke feltételeit. Oroszországról, Ukrajnáról és a Nyugatról beszéltek, de gyakran nem látták azokat összefüggő tragikus csomópontként.

Ezért az összegző diagnózist így lehet megfogalmazni:

az antropológia a háborút megérezte, de nem értette meg teljes egészében; látott egyes igazságokat, de ritkán emelkedett fel a tudati lélek teljes és osztatlan ítéletalkotásához.

És ennek ellenére ez a diagnózis nem lehet csak vád. Egy új munka kezdetévé kell válnia.

Mivel az orosz–ukrán konfliktus megmutatta, hogy az antropológiának ma nem a népek új mitológiájára, hanem új ítéletalkotási fegyverre van szüksége. Nem az Oroszországhoz vagy Ukrajnához való hűsége, hanem az igazsághoz való hűsége. Nem a politikai szimpátiák szellemi dekorálására, hanem a tények bátorságára. Nem a steineri formulák ismétlésére, hanem annak képességére, hogy az antropológiai módszert a modern kor tragikus összetettségére alkalmazzuk.

A jövőbeli munka fő képlete:

az antropológiának meg kell tanulnia, hogy a háborúra ne szimpátiából, ne félelemből, ne nemzeti fájdalomból, ne geopolitikai sémából gondoljon, hanem a tudati lélekből – vagyis annak képességéből, hogy elviselje a tények teljességét, és hogy egyetlen részigazságot se alakítson bálvánnyá.

XI. Befejezés

Mit jelent az, hogy a tudati lélekből gondoljunk erre a konfliktusra?

Az orosz–ukrán konfliktust nem lehet azon erők szintjén megoldani, amelyek azt létrehozták. Nem lehet mindössze a nemzeti fájdalomból, egy jogi formulából, egy geopolitikai sémából, egy szellemi küldetésből vagy egy morális felháborodásból megérteni. Mindezek az elemek léteznek, de ha bármelyiket is külön vesszük, hazugsággá válik.

Az ukrán fájdalom valós. De ha önmagát teljes igazságnak nyilvánítja, akkor nem képes látni a Donbaszt, a Krímet, az orosz nyelvet, Minszket, a NATO-t és a nyugati birodalmat.

Az orosz biztonság valós. De ha önmagát teljes igazságnak nyilvánítja, azt kockáztatja, hogy már nem látja meg a pozitív ukrán identitást, az ukrán fájdalmat és a saját történelmi mitológia veszélyességét.

A Donbasz traumája valós. De ha önmagát teljes igazságnak nyilvánítja, lehet, hogy nem látja meg az ukrán félelem összetettségét és Oroszország szerepét a konfliktus internacionalizálásában.

A krími önrendelkezésnek valós alapja van, de ha önmagát teljes igazságnak nyilvánítja, nem veszi észre a csatlakozás, a krími tatárok és a krími ukránok problémáját, és magát a modern államhatár összetettségét.

A Nyugat bűne hatalmas. De ha azt nyilvánítjuk teljes igazságnak, akkor Ukrajna mint élő történelmi kultúra eltűnik, és csak az angolszász játék tárgyává válik.

Éppen ezért a tudati lélek nem az egyik oldal kiválasztásával kezdődik, hanem azzal a képességgel, hogy egyidejűleg több igazságot is elviseljen.

1. Kilépés az ukrán mítoszból

Az első, amit az antropológiai gondolatnak meg kell tennie: kilépni az ukrán mítoszból.

Ukrajna nem a szabadság, a méltóság és az európai jövő tiszta megtestesülése. Jelen van benne a pozitív történelmi identitás: a nyelv, a kultúra, a kozák emlékezet, Sevcenko, a népdal, a Hetmanátus, a regionális komplexitás, az önállóságra való törekvés. Mindez valós és elismerésre méltó.

De emellett egy másik Ukrajna is létezik: Ukrajna mint Anti-Oroszország. Ez az Ukrajna történelmi traumából született, a galíciai radikális nacionalizmusból, a szovjet örökségből, a nyugati társadalommérnökségből, a Majdanból, a háborúból és az ország NATO-ba történő geopolitikai bevonásából. Ez az Ukrajna nem annyira a saját pozitív tartalmából építi magát, mint inkább tagadásból: Oroszország, az orosz nyelv, az orosz kultúra, a közös emlékezet és az orosz–ukrán történelmi közelség tagadásából.

Egy antropológusnak nincs joga összekeverni ezt a két Ukrajját.

Az első Ukrainát – mint élő kulturális individualitást – meg kell védenie. A második Ukrainát azonban – mint a ruszofóbia és a nyugati geopolitikai mozgósítás nemzeti-ideológiai formáját – kritizálnia kell.

Az ukránpárti antropozófiai folyóiratok éppen itt hibáztak legtöbbször: megvédték a pozitív Ukrainát, de igazolták az országot mint Anti-Oroszországot.

2. Kilépés az orosz mítoszból

A második, amire szükség van: kilépni az orosz mítoszból.

Oroszország nem pusztán egy agresszor, aki ok nélkül elhatározta, hogy megsemmisíti Ukrainát. Oroszország nyugtalanságának reális alapjai voltak: a NATO, hogy Ukrajna elutasította a semlegességet, a Donbasz, a minszki megállapodások meghíúsulása, az orosz nyelv és a Krím helyzete, a nyugati társadalommérnökség az ukrán polgári társadalomban, Ukrajna Anti-Oroszországgá történő átalakulása. Az orosz álláspont „orosz nacionalizmusra” való szűkítése a konfliktus struktúrájának meg nem értése.

De Oroszország nem is a jövőbeli szellemi küldetés misztikus edénye. Az orosz biztonság elemzését nem lehet az „orosz lélekről”, a „népszellemről”, a szláv kultúrkorszakról és „a Kelet különleges sorsáról” való beszédekkel felcserélni. Az antropozófiai fogalmakat nem szabad igazoló ködként használni.

Oroszországnak joga van a biztonsághoz.
Oroszországnak joga van megvédenie az orosz nyelvet és az orosznyelvűeket.
Oroszországnak joga van rámutatni a nyugati birodalomra és a minszki megállapodások meghíúsulására.

De Oroszországnak nincs joga ezt saját történelmi büntelenségének mítoszává alakítani. Nem szabad a pozitív ukrán identitást tagadnia. Nem szabad a népek testvériségét összekevernie az idősebb testvér azon jogával, hogy meghatározza az ifjabb sorsát. Nem szabad Krisztust az orosz világgal helyettesítenie.

Éppen itt hibáztak az oroszpárti antropozófusok: gyakran látták a valós nyugati hazugságot, de Oroszországot mítoszok által védték, nem pedig józan ítéletalkotás által.

3. Kilépés a nyugati mítoszból

A harmadik: a nyugati mítoszból való kilépés.

A Nyugat nem a szabadság semleges védelmezője. Az USA, Nagy-Britannia és Európa nem külső megfigyelők voltak, hanem a konfliktus aktív résztvevői. Ukrainát a tőkealapok, az NGO-k, a média, a reformok, az oktatási programok, a korrupcióellenes struktúrák, a katonai együttműködés és az euroatlanti ideológia által alakították. Nem pusztán támogatták az ukrán kultúrát, hanem egy olyan Ukrainát támogattak, amely egyre inkább Oroszország elleni nyugati frontvonallá vált.

Az USA úgy hatott, mint katonai-geopolitikai birodalom.

Nagy-Britannia: mint Oroszország feltartóztatásának stratégiai központja.

Az EU: mint normatív-bürokratikus birodalom.

A nyugati tőkealapok: mint az ukrán polgári társadalom átprogramozásának struktúrája.

A Nyugat a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és a reformok nyelvén beszélt. De emögött a nyelv mögött a hatáskör szélesítésének és Ukrajna Oroszországtól való elszakításának akarata működött, annak akarata, hogy Ukrainát a nyugati rendszerbe kapcsolják be és hogy az ukrán háborút Oroszország gyengítésére használják.

Az antropozófiának a nyugati erő arimáni jellegét kellett volna különösen világosan meglátnia. De ezt gyakran nem látta, mivel önmaga is a nyugati közegben élt, és a nyugati fogalmakat semlegesnek vette.

A nyugati mítoszból való kilépés annak megértését jelenti, hogy nem minden demokráciáról szóló beszéd szabadság; hogy nem minden polgári társadalom szerves; hogy nem minden segítség önzetlen; hogy nem minden univerzalizmus keresztényi.

4. A tudati lélek mint a teljes kép bátorsága

Tudati lélekből gondolkodni azt jelenti, hogy lemondunk az egyetlen igazság privilégiumáról.

Ez nem jelenti, hogy azt mondjuk: „mindenki egyformán hibás”. Az ilyen képlet lustaság lenne. A tudati lélek nem kiegyenlített, hanem megkülönböztet.

Megkérdezi:

ki kezdte a konkrét cselekedetet?
ki hozta létre a feltételeket?
ki hiúsította meg a békét?
ki használta fel mások fájdalmát?
ki alakította át a kultúrát ideológiává?
ki alakította át a biztonságot kényszerítéssé?
ki alakította át a szabadságot gyűlöletté?
ki alakította át a szellemi küldetést politikai mítosszá?

A tudati lélek nem fél ezek elismerésétől:

Ukrajna szenved – de Ukrajna nem vétlen.
Oroszország védekezett – de Oroszország nem hibátlan.

A Nyugat segített Ukrajnának – de a Nyugat felhasználta Ukrajnát.

A Donbasz felkelt – de a Donbaszt bekapcsolták az orosz stratégiába.

A Krím önrendelkezett – de a krími kérdés jogilag nem volt tiszta.

A béke lehetséges volt – de sok erő megsértette.

Az ilyen ítéletalkotás nehéz. Nem nyújt könnyű morális elégedettséget. Nem engedi meg, hogy az ember az egyik oldal kórusába lépjen. Az embert minden tábor számára kényelmetlenné teszi. De éppen ezért ez a tudati lélek ítéletalkotása.

5. A keresztény kritérium

Végző soron a kérdés nem a politikáról, sőt nem is csupán az antropozófiai módszerről szól. A kérdés a keresztény kritérium.

A keresztény kritérium nem engedi meg, hogy a nép elfoglalja az ember helyét.

Nem engedi meg, hogy az állam elfoglalja az igazság helyét.

Nem engedi meg, hogy a kultúra elfoglalja a szellem helyét.

Nem engedi meg, hogy a fájdalom elfoglalja az igazság helyét.

Nem engedi meg, hogy a biztonság elfoglalja a lelkiismeret helyét.

Nem engedi meg, hogy a szabadság a gyűlölet jogává alakuljon.

A keresztény kritérium ezt kérdezi:

látom-e az embert abban, akit az én oldalam ellenséggé nyilvánított?

látok-e igazságot abban, ami a sémámat megsérti?

látom-e a hazugságot abban, amit az én oldalam véd?

készen állok-e elutasítani a kényelmes mítoszt a tény kedvéért?

készen állok-e elismerni, hogy az én Ukrajna, Oroszország vagy a Nyugat iránti szeretetem lehet, hogy lelki ragaszkodás, nem pedig szellemi ítéletalkotás?

Ha ilyen kérdések nem merülnek fel, akkor az antropozófia megszűnik a szabadság felé vezető út lenni. Szellemi terminológiával rendelkező ideológiává válik.

6. Mit kell tennie az antropozófiának ezután a konfliktus után?

Az orosz–ukrán konfliktusnak az antropozófia számára az önkritika iskolájává kell válnia.

Helyre kell állítani a tények kultúráját. Nem félni a dokumentumoktól, a statisztikáktól, az események egymásutániságától, a kényelmetlen bizonyítékoktól, a „sajátjaink” büntetteitől és „mások” igazságától.

Helyre kell állítani a megkülönböztetés kultúráját. Megkülönböztetni Ukrajnát és Anti-Oroszországot, Oroszországot és az orosz mítoszt, a Nyugatot és a nyugati birodalmat, a Donbaszt és az orosz stratégiát, a Krímet és a jogi tisztaságot, a béketeremtést és a béke valós mechanizmusát.

Helyre kell állítani a belső kritika kultúráját. Egy antropozófusnak nem csupán ezt kell kérdeznie: hol téved az ellenfél? Ezt is meg kell kérdeznie: hol tévedek én? Hol vált a szimpátiám vaksággá? Hol vált az antipátiám módszerré? Hol szolgálják az én antropozófiai fogalmain az igazság helyett az önigazolást?

Abba kell hagynia, hogy erkölcsi óvatosság nélkül beszéljen népszellemekről. Mivel a néplelekről való minden beszéd veszélyessé válik, ha megszűnik az ember megértésének útja lenni, és történelmi szenvedélyek igazolásává válik.

Abba kell hagynia, hogy féljen a bonyolult következtetésektől. Mivel a háborúról szóló igazság sohasem kényelmes.

És csak akkor lesz a kereszténysége deklaráció helyett az ítéletalkotás módszere.

7. Végző képlet

Az orosz–ukrán konfliktus próbatétellé vált az antropológia számára. És ez a próbatétel megmutatta, hogy az antropológiai közeg képes az együttérzésre, tud nyugtalankodni, tud a békéről beszélni, tud szellemi képeket látni. De még nem eléggé képes egyesíteni a szellemi tekintet a tények fegyelmével, az erkölcsi érzéket a történelmi józansággal, a nép iránti szeretetet a nemzeti mítosz kritikájával.

Egyes antropológusok látták Ukrajnát, de nem látták a Donbaszt.

Mások látták a Donbaszt, de nem látták a pozitív Ukrajnát.

A harmadik csoport látta Oroszországot, de mitologizálta azt.

A negyedik csoport látta a Nyugatot, de Ukrajnát feloldotta a geopolitikában.

Az ötödik csoport békét akart, de nem nevezte meg a békét leromboló erőket.

A tudati lélek mást követel.

Azt követeli, hogy Ukrajnát az ukrán mítosz nélkül lássuk.

Oroszországot az orosz mítosz nélkül.

A Nyugatot a Nyugat mítosza nélkül.

A Donbaszt a propagandisztikus leegyszerűsítés nélkül.

A Krímet jogi formalizmus és romantikus elragadtatás nélkül.

A békét nem kívánságként, hanem valós architektúráként.

És ha az antropológia hű akar lenni önmagához, éppen ezt kell megtanulnia: **nem kiválasztani egy kényelmes mítoszt, hanem elviselni a tények tragikus teljességét.**

Csak akkor tud a történelem szellemi erőiről úgy beszélni, mint valódi megismerésről, s nem mint a politikai szimpátiák fedezékéről.

A háborúról szóló szavai csak akkor válnak publicisztika helyett szellemi felelősségvállalássá.

Csak akkor tud átlépni az érzőlélektől és az értőlélektől a tudati lélekhez.